

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ■ τεύχος 18 - περίοδος Β ■ Νοέμβριος/Δεκέμβριος 1999

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 & Κλαδού, 105 65 Αθήνα
τηλ.: 3215 146/fax: 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr

'ARCHITEKTONES'
JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS

Issue 18, Cycle B, November/December 1999
Vrysakiou 15 & Kladou, 105 65 Athens
tel.: 3215 146/fax: 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Άγγελος Γαβαλάς
Αντιπρόεδρος: Δημήτρης Μαραβέας
Γεν. Γραμματέας: Νίκος Μπαλαμπάνης
Ταμίας: Αργύρης Δημητρίδης
Ειδ. Γραμματέας: Ειρήνη Κουφέλη
Μέλη: Μηνάς Αγγελίδης
Μαργαρίτα Ακριτίδη
Νίκος Δεσποτίδης
Άσπα Κατασαρέλη
Απόστολος Καταρρός
Βίβή Μπατσου
Γιάννης Πάνου
Μιχάλης Παντελάκης
Σπύρος Παπαδόπουλος
Σουλή Σαλίφογλου

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Άγγελος Γαβαλάς

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συντακτών τους.
Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων
Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη
Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους Δρχ. 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Σημείωμα της σύνταξης» (σελ. 18)

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Α. Γαβαλάς, Α. Πεπέ, Π. Μπερτζουάνης, «Για τον Αρι-
στομένη Προβελέγγιο» (σελ. 20)
Θ. Κ. Παππάς, «Η αναγκαιότητα της αρχιτεκτονικής»
(σελ. 23)

DOSSIER

Τα Πανελλήνια Αρχιτεκτονικά Συνέδρια

Το πρόγραμμα του 10ου Πανελλήνιου
Αρχιτεκτονικού Συνέδριου (σελ. 28)
Παραλλήλες εκδηλώσεις (σελ. 31)

Δ. Φατούρος, «Η αρχή των Δελφών»
Α. Προβελέγγιος, «Εθνικοί πολεοδομικοί
προβληματισμοί» (σελ. 34)

Α' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 48)
Β' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 50)
Γ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 52)
Δ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 54)
Ε' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 56)
ΣΤ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 58)
Ζ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 60)
Η' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 60)
Θ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο (σελ. 61)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ (σελ. 79)

«Αποτελέσματα αρχιτεκτονικού διαγωνισμού Πλατεί-
ας Συντάγματος»

«Το Βραβείο Νέας Αρχιτεκτονικής
Βιβλιοπαρουσίαση

«Εκπομπή για τον Αριστομένη Προβελέγγιο μία ώρα
πριν από την κηδεία του στον Flash 9,61»

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (σελ. 84)

* Το αφιέρωμα στα Συνέδρια του ΣΑΔΑΣ
επιμελήθηκε ο Γ. Σημαιοφορίδης,
με τη βοήθεια του Ν. Σαπκίδη. Το φωτογραφικό υλικό
προέρχεται από το αρχείο του Συλλόγου.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βασίλης Γκανιάτας
Γιάννης Ζερβός
Κώστας Ηλιάκης
Διούνσης Καννάς
Ειρήνη Κουφέλη
Νίκος Μπαλαμπάνης
Δημήτρης Μαραβέας
Γιάννης Πολύζος
Γιώργος Σημαιοφορίδης
Λίνα Στεργίου
Βάσω Τροβά
Σάββας Τσιλένης
Ξένια Φωτοπούλου

ΕΚΔΟΤΗΣ
Σωτήρης Δημακόπουλος
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕ
Αθήνα: Βουλιαγμένης 49, 116 36 Αθήνα
τηλ.: 9235 487-9/fax: 9222 743
Θεσ/κη: Βασ. Όλγας 181
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Όλγα Ερμανουηλίδης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Γιώργος Καλομηνίδης
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Αχιλλέας Κυριακίδης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
Αθήνα: Λάμπης Δορλής, Βάνα Διαμαντοπούλου
Αρετή Κατή, Τάσος Σπανούδης, Ντίνος Δογορίτης
Θεσ/κη: Τέτα Μάη, Μαρία Θεοχαροπούλου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Νίκη Δανιηλίδην
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
Γιώργος Βρεττάκος
DTP SERVICE
Extension, Γ. ΒΑΡΑΛΚΗΣ & ΣΙΑ ΟΕ
Φίλωνος 64 Δάφνη, τηλ.: 9735 563
ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Περαντίνος-Κανάκης ΟΕ
Φίλωνος 64 Χαρανή, τηλ.: 9716 847
ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

Επιθυμία του Συλλόγου είναι, να αξιο-
ποίησει τις απόψεις όλων των συναδέλφων
μέσα από τις σελίδες του περιοδικού. Είναι
δυνατόν, όλες οι συνεργασίες που θα απο-
στέλλονται στο περιοδικό, είτε υπό μορφή
παρουσιάσεων έργων, θέσεων και επιστολών
να καταχωρούνται στις σελίδες του.

ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΣΤΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ, ΠΡΕΠΕΙ ΩΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ
ΣΕ ΔΙΣΚΕΤΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΜΕ
PRINT-OUT ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΥΛΙΚΟ

Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδι-
κό να ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ και να ασκείται κριτική για
το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από
όλους τους συναδέλφους.

Στις 8 Δεκεμβρίου αρχίζουν οι εργασίες του 10ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνέδριου. Τα 11 χρόνια αδυναμίας του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ να προχωρήσει σε διοργάνωση συνεδρίου δημιουργησαν μια ασυνήθιστη φόρτιση για συμμετοχή των συναδέλφων ως εισηγητών.

Οι προσυνεδριακές εκδηλώσεις για την Αρχιτεκτονική στην περιφέρεια (Καβάλα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα), υπήρξαν ιδιαίτερα επιτυχείς και έδειξαν τη μεγάλη ανάγκη για περισσότερες ευκαιρίες στην ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων ως προς τα συσωρευμένα και έντονα –κυρίως πολεοδομικά– προβλήματα. Η ταχύτατη οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη δημιουργούν ανάγκες στις οποίες δύσκολα ο κλάδος μπορεί πλέον να ανταποκριθεί, με τους παλαιούς ρυθμούς. Οι διεθνείς εμπειρίες είναι μια σημαντική βοήθεια στον προβληματισμό για αυτές τις ραγδαίες εξελίξεις.

Ο Δεκέμβριος θα είναι λοιπόν, ένας «καυτός» μήνας για τους Αρχιτέκτονες και την Αρχιτεκτονική. Στο πρώτο δεκαπενθήμερο, θα γίνουν 3 συνέδρια, 2 ημερίδες και πολλές εκθέσεις αρχιτεκτονικού έργου. Η ανεξάντλητη αυτή δραστηριότητα δεν είναι τυχαία: είναι προϊόν του έντονου προβληματισμού των αρχιτεκτόνων, αλλά και της κοινωνίας, που μπροστά από τα πολεοδομικά, κυρίως, αδιέξοδα έχει αρχίσει να αντιλαμβάνεται την χρησιμότητα της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής, και να απαιτεί την ενεργό συμμετοχή τους στην καθημερινότητα.

Ελπίζουμε το 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, που οργανώνεται με κυρίαρχο στόχο την ανάκτηση, ανάδειξη και προστασία της αρχιτεκτονικής ταυτότητας των πόλεων μας, έχοντας ως βάση την πολύτιμη εμπειρία του παρελθόντος, να καταλήξει σε ουσιαστικά συμπεράσματα, συμβάλλοντας στην προσπάθεια του κλάδου για αναβάθμιση της αρχιτεκτονικής και του ρόλου του αρχιτέκτονα.

Στο παρόν τεύχος του περιοδικού του Συλλόγου, υπάρχει ένα μικρό αφιέρωμα –μια ιστορική αναδρομή– στα προηγούμενα Πανελλήνια Αρχιτεκτονικά Συνέδρια, που προσφέρεται για ενημέρωση των συναδέλφων, μαζί με ορισμένες φωτογραφίες από το αρχείο του Συλλόγου. Το αφιέρωμα εμπλουτίζεται με δύο κείμενα: ένα πυκνό σχόλιο του Δημήτρη Φατούρου, και ένα εκτεταμένο κείμενο του πρόσφατα εκλεπόντος Αριστομένη Προβελέγγιου (την εισήγησή του στο 1ο Συνέδριο των Δελφών το 1961). Αυτή η αναδρομή στα Πορίσματα των Συνεδρίων καταγράφει τον προβληματισμό, τις ανησυχίες και τις μετακινήσεις στα θέματα ενδιαφέροντος του κλάδου, σ' ένα διάστημα 50 περίπου χρόνων!!! Με αυτή την έννοια, αποτελεί «παρακαταθήκη» εν όψει των τρέχουσων εξελίξεων.

* Το αφιέρωμα περιλαμβάνει Πορίσματα και Ψηφίσματα από τα προηγούμενα Πανελλήνια Αρχιτεκτονικά Συνέδρια. Τα κείμενα που αφορούν στα Συνέδρια Α' ως ΣΤ' προέρχονται από τη συνοπτική δημοσίευση που έχει γίνει στο πρώτο τεύχος των «Αρχιτεκτονικών Θεμάτων», 1/1967, με προλογικό σημείωμα του τ. Προέδρου του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, Κ. Μπίτσου.

ΤΟ ΤΗΛΕΥΤΑΙΟ ΜΥΗΜΑ ΤΟΥ ΑΧ. ΚΟΡΝΙΤΣΕΡ

Καναδικό,

Την τρίτη νύχτα περιπολούσα στις 26 και 27/12.

Σ' Αργολίδης σ' ασπράρια της Καλαμάς

Σ' Ιανόβισσα σ' ασπράρια της Ζάκυνθου

Είχα με την ομάδα μου να πάμε στην Ζάκυνθο για να δούμε την ομάδα που περιπολούσε.

Ταυτότατα αγόρασα, Ναυάρια, μετά μετέπειτα μετανομάσθηκαν.

Σε πολλούς

καν * την Αλεξανδρία & ασπράρια γρατσού

σε πολλας σε πολλας της Καρπάθου

σε πολλας σε πολλας της Ζάκυνθου

από την Ελλάδα
Dr. P. Kornitscher

Georg
et son fils
Le Contraire

Ελλάδα
1965

Ελλάς,

Τοποθέτησα την Αρχαία στην Αθήνα 1966.

Ο Αρχαιολογικός θεματικός για την Αθήνα.

Ο Μαραθώνιος θεματικός για τη Θεσσαλονίκη.

Στόχαστρα Έλαφος για την Αρχαία Αθήνας στην Αθήνα. Δεν απορρίπτεται.

Αναθέτω, Ελλάς, ταύτις παλαιότερα γιατί παραπομπή.

για την «Ελλήνιση Έλληνων Αρχαιολόγων

ελλήνων Αρχαιολόγων

αλλά το μεριδιαίο μέρος δεν την ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ.

καθώς διασκεδάζει δύο πρόγραμμα στοίχημας

+ + δράμας

Ελλάς

καθώς

για την Ελλάδα
την Αρχαιολογία

1 Δεκέμβριος 1966

Le Contraire

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

για τον Αριστομένη Προβελέγγιο

Τη Δευτέρα 1.11.99 έγινε η κηδεία του συναδέλφου Αριστομένη Προβελέγγιο. Εκ μέρους του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, ο Πρόεδρος Α. Γαβαλάς εκφώνησε τον παράκατω επικήδειο:

Ο Αριστομένης Προβελέγγιος γεννήθηκε το 1914, γόνος ιστορικής οικογένειας που κατάγεται από τις οικογένειες του Μάρκου Μπότσαρη και του Βυζάντιου. Αυτός και όλη του η οικογένεια μετείχαν ενεργά στο κίνημα των ιδεών της Αριστεράς, με θυσίες δυσαναπλήρωτες. Ο μεγάλος του αδελφός σκοτώθηκε στα Δεκεμβριανά και ο μικρότερος από τις κακουχίες, γεγονότα που σφράγισαν τη ζωή του ανεξίτηλα. Όλη του τη ζωή είχε εντονότατη κοινωνική δράση, αγωνίστηκε, πάντα πιστός στις ιδέες του, πάντα ανεξάρτητο πνεύμα, και δεν υπήρξε ποτέ υποταγμένος σε δογματισμούς και κομματικές συμβατικότητες. Χαρακτήρας με εξαιρετικό θάρρος και τόλμη, έβλεπε την ουσία των πραγμάτων όσον αφορά τόσο στην τέχνη και όσο και στην πολιτική.

Αποφοίτησε από την Αρχιτεκτονική στη δεκαετία του '30 με τη γενιά του Κανδύλη, του Δοξιάδη και άλλων. Μετά τον Εμφύλιο, αναγκάστηκε να φύγει στη Γαλλία, όπου έζησε αρκετά χρόνια, συνεργάστηκε στενά με τον Le Corbusier (Shandigarh, πολυκατοικία της Μασσαλίας κ.ά.) και υπήρξε καθηγητής στην Μπεζανσόν. Άφησε υψηλής ποιότητας αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό έργο, τόσο στην Ελλάδα όσο και στη Γαλλία.

Ασχολήθηκε με όλους τους τομείς της τέχνης (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, ποίηση, γλυπτική, καταγραφή του προφορικού λόγου) κι είχε έναν ανεπανάληπτο γλαφυρό και μεστό προσωπικό λόγο, που γοήτευε το ακροατήριό του. Είχε ευρύτατη αναγνώριση από τον πνευματικό κόσμο. Η Πολιτεία τον αναγνώρισε και τον υπολόγιζε, παρ' όλο που κρατούσε αποστάσεις λόγω του κριτικού του πνεύματος και της πολιτικής του ένταξης. Ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτορας τόσο από την Αρχιτεκτονική Σχολή του ΕΜΠ όσο και από την Αρχιτεκτονική Σχολή του ΑΠΘ.

Δραστήριο μέλος της αρχιτεκτονικής κοινότητας από τα πρώτα χρόνια μετά την αποφοίτησή του μέχρι το τέλος της ζωής του, με σημαντική συνδικαλιστική δράση, διετέλεσε Γενικός Γραμματέας και Πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων στη δεκαετία του '60 και συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση του κοινωνικού προσανατολισμού και

της αλληλεγγύης του Συλλόγου μας προς το προοδευτικό κίνημα. Συμμετέσχε σε διεθνή και ελληνικά αρχιτεκτονικά συνέδρια, πρωτοστάτησε σε μια κοινή δράση των αρχιτεκτόνων, και το δράμα του ήταν ένας ανεξάρτητος και αυτοτελής Σύλλογος των Ελλήνων Αρχιτεκτόνων.

Ο Αριστομένης Προβελέγγιος, πραγματικός διανοούμενος και στοχαστής, στάθηκε δίπλα στο Σύλλογό μας πολύτιμος σύμβουλος και φωτεινό παράδειγμα για όλους μας, πάντα ενεργός, πάντα τολμηρός, πάντα νέος. Η τελευταία του προσφορά, όμως, δυστυχώς δεν θα πραγματοποιηθεί: η προγραμματισμένη ομιλία του στο 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο που θα γίνει το Δεκέμβρη.

Αριστομένη, το έργο σου, οι σκέψεις σου, οι προτάσεις σου, η ζωή σου όλη, υπήρξαν πολύτιμα. Η απουσία σου είναι δυσαναπλήρωτη.

Άγγελος Γαβαλάς
Πρόεδρος ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Συλλογίστηκε και πέθανε ο Αριστομένης Προβελέγγιος

«Πρέπει να φάχνουμε περισσότερο την ομορφιά μέσα μας – πρέπει να είμαστε ανεξάντλητοι και ακούραστοι...» Μ' αυτά τα λόγια, τις έννοιες, θα μιλούσα για τον μεγάλο αρχιτέκτονα, δάσκαλο και ποιητή Αριστομένη Προβελέγγιο.

Η καταγωγή του, από τη Σίφνο. Το σπίτι του, δίπλα στη «νονά», παρέκει: ήσαν κουμπάροι. Γι' αυτό με φώναζε και «κουμπάρα» καμιά φορά.

«Έγώ σας έσωσα» μου είχε πει. Κάποτε μας υποστήριξε, στη νονά. «Αφησε ήσυχα τα παιδιά!», και η «νονά» δεν μας ξαναμίλησε.

Τον τελευταίο καιρό, είχε μια παράξενη μοναξιά, που δεν τον απομόνωνε. Μόνο ότι δεν ένιωθε καλά. Διψούσε να πάρει νέα μας. Είχε φίλους απ' όλες τις ηλικίες, ενδιαφέρον για τα παιδιά μου. «Τι εντύπωση θα έχουν αποκομίσει για μένα;» με ρώταγε. Ρωτούσε με αγωνία τι κάνουν. Ο γιος μου δεν άντεχε την κλεισούρα στο διαμέρισμά του.

Όταν πήγε να μείνει στην κόρη του, τη Χαρούλα, στο Παρίσι, το Νοέμβρη του 1998, για να του περιποιηθούν οι γιατροί εκεί το τραύμα του, έμεινε κλεισμένος κι έβλεπε το Παρίσι από το τζάμι. «Πού να βγω; Είμαι γέρος πια.» Είχε χάσει τη Λου, σε τραγικές συνθήκες. Δυοβάσταχτη θλίψη και μοναξιά. Αυτό τον έκανε να μιλά για μας με συγκατάβαση και μεγαλύτερη γλυκύτητα.

Όταν χάθηκε η Λου, μαζευόμαστε στο σπίτι του, στον έκτο όροφο, και μας έφτιαχνε καφέ γαλλικό.

Στο γραφείο του, στο ισόγειο, άκουγε τα πουλάκια στον κήπο. Είχε κρεμασμένες τις ελαιογραφίες του προγόνου του, Δημήτρη Μπότσαρη, αδελφού της προγιαγιάς του και γιου του Μάρκου Μπότσαρη από τη μητέρα του. Κάποτε είχα γράψει το δέντρο, από όλες αυτές τις συγγένειες, ανάμεσα σε λάδια δικά του, ζωγραφισμένα στο Παρίσι, και σε πέτρες, σχέδια και κοχύλια. Έβρισκε πάντα στη βιβλιοθήκη του αυτό που ήθελε.

Πνεύμα πολύπλοκο και μαχητικό, δε μας άφηνε ποτέ με αναπάντητα ερωτηματικά. Θέμα του, πάντα, η Εθνική Αντίσταση, η μάχη της Αθήνας, η κατάληψη της Σχολής Ευελπίδων από το λαό, μ' ένα τυχαίο αναρχικό περιστατικό, προϊόν ύμνησης της ιδιοφυΐας του.

Δεν κρατούσα ποτέ σημειώσεις μπροστά του. Δεν ήθελε. Διψούσα για αρχιτεκτονική γνώση περισσότερο από τα ατράναχτα περιστατικά και στράγγιζα κάθε λέξη του για την ελληνική αρχιτεκτονική του '60 ή τη σχέση του με το γραφείο του Le Corbusier.

Ήταν έξαλλος με τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς, με τον τρόπο που γίνονταν στην Ελλάδα. Ούτε σ' αυτούς είχε εμπιστοσύνη. Και μας ανέφερε περιστατικό της συμμετοχής του σε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, που απέβη εις βάρος του. «Εκμεταλλεύτηκαν τη συμμετοχή σας, ε;» γέλασα.

«Χρυσό μου παιδί» έλεγε, «εγώ έζησα πάντα, ως αρχιτέκτονας, στη σκιά.»

Είδα μερικά από τα καταπληκτικά πολεοδομικά του σχέδια, όπως την τουριστική αξιοποίηση παραλίας στο Ίστριον Κρήτης, στην προσπάθειά μου να τον βιοθήσω να εκδώσει ένα μικρό βιβλίο με το έργο του. «Χρυσό μου παιδί» μου έλεγε, αυτό το βιβλίο θέλει κεφάλαια που εγώ δεν διαθέτω. Πόσα θα βάλει ο εκδότης σίκος;» Ήθελε, όμως, να εκδοθεί το έργο του.

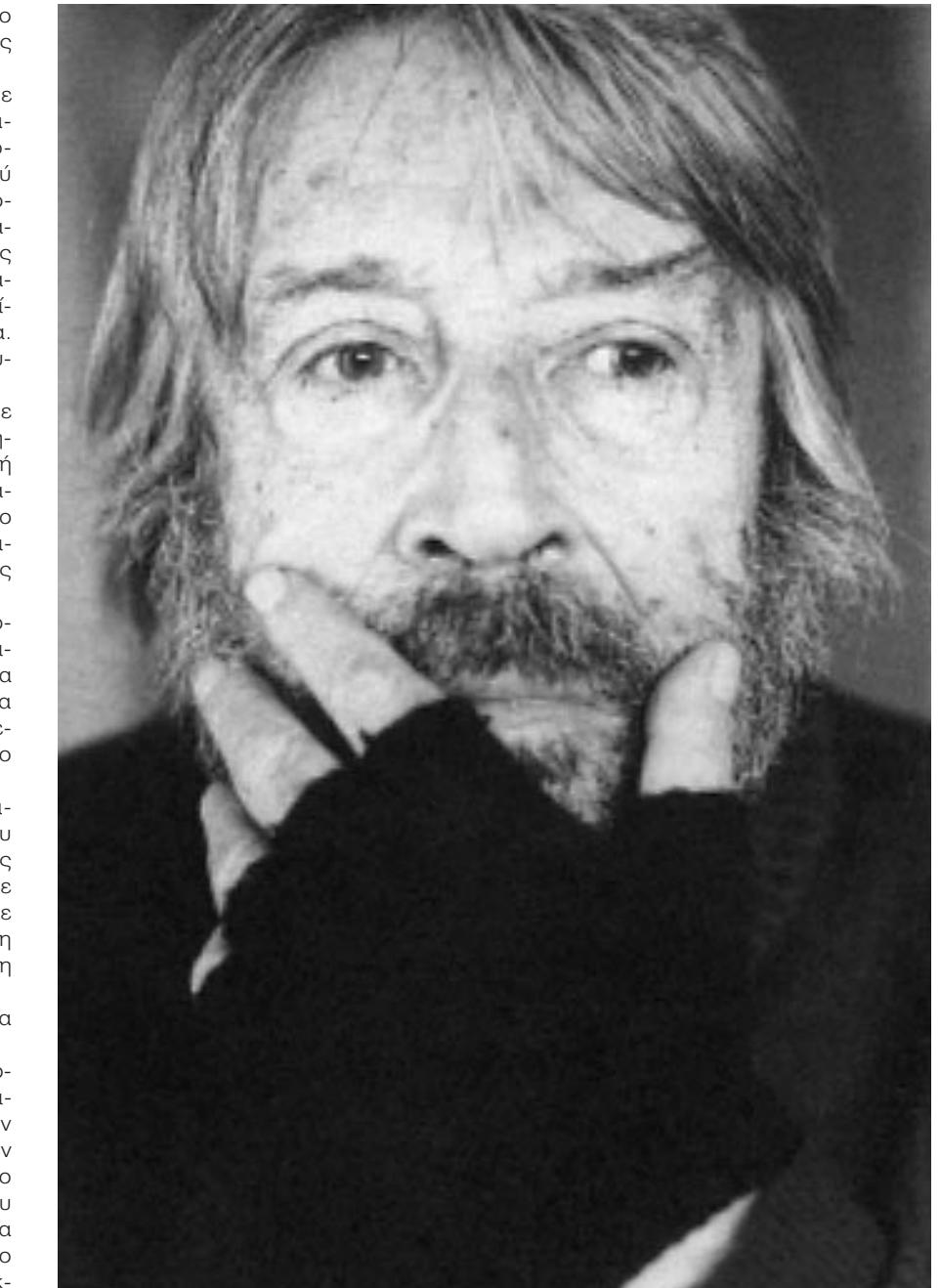
«Μα εσείς έχετε έργο!» έλεγα κάθε φορά που έβλεπα κι ένα καινούργιο σχέδιο. «Θεωρείστε περισσότερο δάσκαλος ή θεωρητικός της αρχιτεκτονικής, επειδή έρετε και μιλάτε.»

«Ποτέ δεν θέλησαν» είπε πικραμένα ο Προβελέγγιος, «να μάθουν το έργο μου.»

Ο αυτοσχεδιασμός, η λυρική διάθεση και η επίδραση του αναλυτικού γαλλικού πνεύματος του Le Corbusier στην προσωπικότητά του, έκαναν το πνεύμα του πιο λεπτό, και την αρχιτεκτονική συνθετική του σκέψη, πιο πολύπλοκη και τεχνική.

Έμαθα για τα κτίρια που έκτισε, την προσθήκη του Comité d'Accueil, στη Λεωφόρο Ρασπάγι, το 1953, στο Παρίσι, ή την πολυκατοικία στο Ιβρί.

Σ' αυτό το διάστημα που ασχολήθηκα (δηλαδή, το χειμώνα του 1995), ξέφυγε το μυαλό μου από την αυστηρή ορθολογιστική αρχιτεκτονική κατασκευή

του Άρη Κωνσταντινίδη. Ο Προβελέγγιος χρησιμοποιούσε σαν κάνναβο τις αρμονικές χαράδξεις της χρυσής τομής, και του φαινόταν αδιανότο το ότι ο κάνναβος πρέπει να βρίσκεται από την επανάληψη του ίδιου αριθμού. Στο Comité d'Accueil, π.χ., κτίριο που περιλάμβανε τη σύνδεση ενός παλαιότερου κτιρίου με έναν ενιαίο χώρο υποδοχής σπουδαστών, τα σχέδια του ταβανιού έχουν με αναλογίες χρυσής τομής στους ξυλοτύπους του μπετόν.

Διηγήσεις του από τον καιρό που διάσκεψε στο Παρίσι, μετά τον Μάιο του '68, αποδεικνύουν ότι ήταν από τους λίγους καθηγητές της Αρχιτεκτονικής της Σχολής Καλών Τεχνών που ενέπινε τους φοιτητές να βγουν έξω από το Πανεπιστήμιο, να σκαρφαλώσουν σε βουνά, να σκιτσάρουν σε μπλοκ, να 'χουν καθολική εικόνα του τοπίου και της αρχιτεκτονικής.

Γνήσιο πνεύμα της ελληνικής γης, στην

κηδεία του Le Corbusier, ο Αριστομένης πήγε μια χούφτα χώμα από την Ακρόπολη.

Πικραμένος από τα συνέδρια που έγιναν αργότερα, στην Ευρώπη, στη μνήμη του Le Corbusier, όπως στο Στρασβούργο, το 1968, παρατήρησε μια προσπάθεια αποιώπησης του αληθινού πνεύματος του Le Corbu.

«Ήταν αγνός!» μας έλεγε πάντα για τον Le Corbu. Το τελευταίο του γραπτό κείμενο πριν πεθάνει, το 'χει αφιερώσει «με τη φροντίδα του Προβελέγγιου» στους έλληνες αρχιτέκτονες.

Ζω μια κατάσταση πλεύσης μέσα σε υγρό, από την ημέρα που έμαθα για το θάνατό του. Η έλλειψη της στοργής του, της φροντίδας του, για το παρακρό όγουρο σημείο μέσα μας, η δριμεία κριτική του για οποιαδήποτε μορφή βίας της πνευματικότητας και η υπεράσπιση κάθε αυθεντικού και άσημου στην καρδιά μας, ήταν ο αγώνας του, η συνεχής παρουσία του.

Ξαφνικά, φτωχύναμε!

Πώς θα ζήσουμε χωρίς τον Αριστομένη;

Αναστασία Πεπέ
Αθήνα, Νοέμβριος '99

Για τον Αριστομένη Προβελέγγιο

Σ' ένα σπίτι πλημμυρισμένο βιβλία, σ' ένα ασκητικό καταφύγιο ζούσε με συντροφιά τούς πάντα νεότερους φίλους του, ίδιος νέος με αυτούς, μα αυτοί σιωπούσαν συνήθως στο λόγο του – χειμάρρο από Ιστορία, μνήμες και πόνο, ποίηση και όνειρα που έπλεκαν οι λέξεις, πρωτάκουστες, όπως πρωτάκουστος ήταν κι ο τρόπος που συνέθεταν τις φράσεις, γεμάτες νοήματα που δε φανταζόσουνα.

Εκεί, ψηλά, σ' ένα χώρο που θύμιζε Le Corbusier και Ελλάδα συνάμα: Ελλάδα του μεσοπολέμου, μα με μια πονητολέτα μοντέρνα. Απ' τις πέτρες και τα βότσαλα των θαλασσών που στέκανε σιωπηλά στο χαμηλό τραπέζι, σε σχή-

ματα και φόρμες που θαύμαζε, μέχρι τους πίνακες, βαριές ελαιογραφίες προγόνων, μαζί με μοντέρνα ζωγραφική δική του, αραδιασμένα όλα σε μια γωνιά, χωρίς κορνίζες· έτσι, απλά, σαν να υπήρχαν ανέκαθεν.

Στο βάθος, ένα οριζόντιο στενόμακρο άνοιγμα φώτιζε αυτόν τον χαμηλόφωτο συνήθως χώρο, κοιτώντας προς τη δύση· τη δύση της Αττικής, που τόσο νοσταλγούσε μέσα απ' αυτό το υπέροχο τοπίο λόφων και βουνών και που του την έκλεισαν τα τελευταία χρόνια κραυγάλλες κατασκευές. Δεξιότερα, ένα άλλο άνοιγμα έδειχνε την Πάρνηθα και τα όρια του Λεκανοπεδίου.

Όταν πρωτόμπαινες σ' αυτόν τον σεινό και λιτό χώρο, ένιωθες την ίδια σεμιότητα που αυτός απέπνεε: «Καλώς τον», «Καλώς τους» ήταν τα λόγια που συνήθως σε υποδέχονταν.

Λίγα λεπτά αρκούσαν για να του γίνει οικείος οποιοσδήποτε συνομιλητής, και τότε άρχιζε ένα υπέροχο ταξίδι σε άγνωστα μονοπάτια, σ' έναν κόσμο ονειρικό, ποιητικό, εντελώς άγνωστο, μα αληθινό πέρα για πέρα. Ήταν η αλήθεια που ουδέποτε ακούγεται στο πέρασμα της καθημερινότητας, που δε φτάνει στη δίνη των πανεπιστημίων, που ελάχιστη βρίσκεται στα τυπογραφικά στοιχεία των βιβλίων. Ολόκληρη, μια νοσταλγία, ένα όραμα ζωής, ένα παράδειγμα ελευθερίας, πάθους, πίστης και αγώνα (δικές του οι λέξεις) για ιδανικά που σε λίγο καιρό θα ανασύρονταν μόνο ως λήμματα των λεξικών. Και όλα τούτα με μιαν αγάπη παράφορη, με μια διορατικότητα που, δυστυχώς, επαληθεύεται σταθερά στο πέρασμα του χρόνου. Ακούραστος, ακοίμητος χρόνια και χρόνια, επαναλάμβανε τις σκέψεις του, ενίσχυε τις θέσεις του, αιώνιος έφηβος, καπετάνιος άλλων εποχών, μόνος πορεύονταν.

Αυτή την πολύτιμη ουσία, αυτό το άγγιγμα ώς το μεδούλι ήθελε να μεταδώσει πάντα στους νεότερους, μέσα από διηγήσεις ιερές· αυτά τα μηνύματα αντίστασης και αντοχής· αυτή τη βιωμένη εμπειρία για όλα τα χρόνια που τον βάραιναν...

Φοβάμαι έναν κόσμο χωρίς τον Αριστομένη Προβελέγγιο, χωρίς ανθρώπους σαν αυτόν. Διαρκές έλλειμμα στο παρόν μας...

Δάσκαλε, ποιος από δώ και μπρος θα ξεδιπλώνει το παρελθόν μας;

Έσυ που έζησες και αγάπησες τόσο την κάποτε πανέμορφη Αττική γη, χάθηκες για πάντα.

Θα μας μείνει μόνο η θύμησή σου ως ανθρώπου της ελπίδας, του αγώνα και της αγάπης, όπως απαντούσες σε γράμμα σου στον Le Corbusier: «Όταν οι θεοί περνούν, ο άνθρωπος (Προμηθέας) στέκεται γεμάτος έλεος. Άλλιώς, δε μένει κανένας λόγος για την ύπαρξη».

Πέτρος Μπερτζουάνης
Αθήνα, Νοέμβριος '99

ά π ο ψ ε ι σ

η αναγκαιότητα της αρχιτεκτονικής*

• Θανάσης Κ. Παππάς • αρχιτέκτων

Ο Αρχιτέκτων ως παραγωγός και η αρχιτεκτονική εκπαίδευση απ' τη σκοπιά της συλλογικής έκφρασης των αρχιτεκτόνων

Λίγο πριν το 2000, επανέρχεται στη σκέψη μας η μελλοντολογία των πρώτων δεκαετιών αυτού του αιώνα, καθώς η έλευση του 21ου αιώνα είχε ταυτιστεί με σενάρια επιστημονικής φαντασίας και αναγκαστικές-ριζοσπαστικές μεταβολές στη ζωή των ανθρώπων.

Ο μύθος του μέλλοντος –όσο πλησιάζουμε στο 2000– για τους δύσπιστους ή τους ρεαλιστές δεν αναδεικνύει –τουλάχιστον ακόμα– συναρπαστικά γεγονότα, και ο ερχομός της νέας χιλιετίας έχει την αυθεντική χρονολογική του σημασία. Βέβαια, σημαντικές αλλαγές εγγράφονται στην εξέλιξη της κοινωνίας και σε όλα τα επίπεδα. Η τεχνολογική επανάσταση που επιταχύνει τις εξελίξεις σε βασικούς τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, δεν έχει προηγούμενο.

Ωστόσο, η σχέση του ανθρώπου με το δομημένο περιβάλλον ακολουθεί έναν άλλο ρυθμό, απ' θέλουμε να τη συγκρίνουμε, για παράδειγμα, με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Παραμένει προσκολλημένη στις ρίζες ενός αρχέτυπου στο βάθος των αιώνων και αποδεικνύει πως η αρχιτεκτονική δε μεταβάλλεται με τη μεταβολή των χιλιετιών.

Έτσι, παρότι είμαστε στην κορυφογραμμή του αιώνα που φεύγει, το ευοίωνο είναι πως η αρχιτεκτονική και η ύπαρξη της δε βρίσκεται στην ωφελιμιστική σχέση του ανθρώπου με το δομημένο περιβάλλον και, άρα, στις ανάγκες που δημιουργούνται, αλλά προσφίζεται στο να απαντά σε μια πιο βαθιά ανάγκη να κατασκευάζει την ποιότητα του κατοικείν σε όλες του τις εκφάνσεις.

Η επισήμανση αυτή μας προτρέπει να θεμελιώσουμε την άποψη πως η ανάγκη αυτή θα παραμείνει ζωντανή και στα επόμενα χρόνια.

Η αρχιτεκτονική κοινότητα το γνωρίζει αυτό. Γνωρίζει πως η σημαντικότερη προσφορά της είναι αυτή του να προσθέτει εφευρίσκοντας αξία στα πράγματα: να σκιαγραφεί, να διερευνά εναλλακτικές επιλογές για ένα μέλλον που δεν είναι γνωστό, σεβόμενη το παρελθόν και εκτιμώντας όλες τις παραμέτρους στις σημερινές πραγματικότητες.

Τα μέλη αυτής της κοινότητας –τόσο οι σπουδαστές και οι δάσκαλοι της αρχιτεκτονικής σχολής όσο και οι παραγωγής-αρχιτέκτονες– οφείλουν να εκτιμούν κάθε φορά την πραγματικότητα, τα προβλήματα, τις εξελίξεις, και να προδιαγράφουν πολιτικές για την παρέμβασή της. Θεωρούμε, λοιπόν, κατ' αρχάς πως η μεταβληθεί το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

τους, με στόχο την αναζωγόνηση της αρχιτεκτονικής θεωρίας και πράξης, έχοντας κατά νου νού δύο (2) παραδοχές: α. πως η ποιότητα του περιβάλλοντος σε κάθε κλίμακα επηρεάζει τη ζωή των πολιτών, και, επομένως, η βελτίωση των κατασκευών, των κτιρίων, των δημοσίων χώρων συναρτάται ευθέως με την αρχιτεκτονική και τους αρχιτέκτονες, και β. πως η αρχιτεκτονική πρέπει να αναζητήσει νέους τρόπους δράσης και παρέμβασης, διεισδύοντας στην πραγματικότητα, τη σημερινή πόλη. Η σύγχρονη πόλη, δοχείο της αστικής ζωής με πολύπλοκες αλληλοεξαρτώμενες δομές, γίνεται όχι μόνο δέκτης, αλλά και δότης των κυριαρχών τάσεων και δράσεων.

Πολλοί λένε πως η συνέχιση οργάνωσης του περιβάλλοντος, όπως έχει πραγματοποιηθεί αυτόν τον αιώνα, θα οδηγήσει σε κοινωνική, οικονομική και οικολογική καταστροφή. Επομένως, είναι εμφανής η ανάγκη διαμόρφωσης ενός κατάλληλου θεσμού πλαισίου και συντηρήσιμου δομημένου περιβάλλοντος με καλύτερη αξιοποίηση του επενδυτικού χρήματος, και, απ' την άλλη, σε να διηγηθούμε απ' τη μικρών, ούτε μια αρχιτεκτονική του προινού και πολιτιστικής συνοχής, ιεράρχησης αξιών, βιώσιμου και συντηρήσιμου δομημένου περιβάλλοντος με καλύτερη αξιοποίηση του επενδυτικού χρήματος, και, απ' την άλλη, σε διαμόρφωση ενός πλαισίου στόχων για την άσκηση του επαγγέλματος.

Άλλοι τονίζουν πως δεν υπάρχει μια αρχιτεκτο

να επιτευχθεί η αλλαγή πλεύσης, ουσιαστική συμβολή έχει ο αναπροσανατολισμός των προγραμάτων στους οπουδών σε σχέση με μια ριζική αναθεώρηση όλης της διαδρομής κατά την οποία προετοιμάζεται ο νέος αρχιτέκτων.

Τα βήματα των τελευταίων ετών είναι σημαντικά, πλην όμως οι συντεταγμένες που αναφέρονται στη σύνδεση μας με το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι ή με το ποιόν του πανεπιστημίου που επιθυμούμε, αναθεωρούνται, και γι' αυτό το πρόγραμμα στους οπουδών πρέπει να αναπροσαρμάζεται.

Ως πεδίο για την οροθέτηση των προγραμάτων στους οπουδών μπορούμε να θεωρήσουμε τον ενδιάμεσο χώρο μεταξύ της γενικευμένης και της πλήρως εξειδικευμένης γνώσης. Ταυτόχρονα, δίνουμε έμφαση στην επανορθότηση του πλήθους των μαθημάτων και στην εμμονή για τις θεματικές περιοχές που αναφέρονται στη σύνθεση, στην ιστορία της αρχιτεκτονικής και στην ανάγνωση των σημαντικών ελλήνων αρχιτεκτόνων.

Ταυτόχρονα, θεωρούμε πως, αντί της καθιέρωσης του δημήτρου ως διδακτικής μονάδας, πρέπει να οριστεί το μάθημα εν συνόλω ως διδακτική μονάδα, ουσιαστικοποιώντας τις απαραίτητες γνώσεις για το συγκεκριμένο αντικείμενο, τουλάχιστον για μαθήματα για τα οποία εμφανώς δεν αρκεί ένα εξάμηνο.

Και όχι μόνο...

Πρέπει να διερευνηθούν εναλλακτικές στρατηγικές, ικανές να οδηγήσουν στην «κατασκευή» σύγχρονων προγραμάτων στους οπουδών που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της σύγχρονης επιστημονικής σκέψης, καθώς και της ταχύτατα μεταλλασσόμενης αγοράς εργασίας.

Η ανώτατη παιδεία που κατευθύνει τους υποψήφιους διπλωματούχους προς την εκτιμώμενη ζήτηση, τους προετοιμάζει ανεπαρκώς για την εργασία που μπορεί να είναι απρόβλεπτη και απροσδιόριστη, και να απαιτεί νέους συνδυασμούς γνωστικών περιοχών και νέους τρόπους επίλυσης προβλημάτων.

Η ανάγκη διεπιστημονικότητας θέτει ερωτηματικά στον κατά παράδοση διαχωρισμό των ειδικοτήτων. Πέρα από τη διεπιστημονικότητα απαιτείται περισσότερη συνεργασία και αλληλοκατανόηση μεταξύ διαφορετικών ειδικοτήτων. Απαιτείται ευελιξία για εργασία σε νέες περιοχές, απροσδόκητα καθήκοντα, συνεχίζομενη εκπαίδευση και αλλαγές στην εργασία κατά τη διάρκεια της καριέρας του καθένα.

Είναι, επομένως, προφανής η ανάγκη συνεχούς προσαρμογής των σπουδών στις εξελίξεις, σε σύνδεση βέβαια με την παραγωγή-αγορά εργασίας.

Και γι' αυτό είναι απαραίτητη η συνεργασία των ΑΕΙ και των φορέων των Μηχανικών.

Σήμερα, απ' όσο γνωρίζουμε, μόνο ο Σύλλογος ΑΤΜ συμμετέχει με εκπρόσωπό του σε επιτροπή που κάθε πέντε (5) χρόνια περίπου μελετά και αναθεωρεί το πρόγραμμα στους οπουδών.

Έτσι, αν η στόχευσή μας είναι η δημι-

ουργία ενός υψηλών προδιαγραφών επιστημονικο-τεχνικού δυναμικού, τότε πρέπει να δημιουργήθούν δυνατότητες για επιστημονική εμβάθυνση, επαρκή επαγγελματική κατάρτιση, ευελιξία, ικανότητα διοικησης και διεπιστημονικής συνεργασίας.

Στοιχείο αυτής της λογικής είναι πως η διαδικασία άδειας άσκησης επαγγέλματος πρέπει να αναθεωρηθεί. Η βάση για την αναθεώρηση αυτή είναι πως η είσοδος στο επάγγελμα και η εξάσκηση του στις συνθήκες αγοράς πρέπει να συνδιέξεται με την πιστοποίηση της επάρκειας για βασικά μεγέθη που αναφέρονται στους όρους άσκησης του επαγγέλματος.

Η σκέψη αυτή συνδυάζεται με ορισμένες συνεχεία επισημάνσεις, σχετικώς με την πρακτική άσκηση κατά τη διάρκεια των σπουδών και μετά απ' αυτές.

Όπως είναι σήμερα τα πράγματα, πρέπει δυστυχώς να αντιμετωπιστούν και οι στρεβλώσεις που εκπορεύονται από το Υπουργείο Παιδείας και κυρίως αναφέρονται:

1. Στα προγράμματα στους οπουδών επιλογής που ουσιαστικά είναι τίτλοι χωρίς αντίκρισμα, σε αντίθεση με την ουσιαστική αξιολόγηση των αναγκών για δημιουργία (ίσως) νέων τμημάτων των πολυτεχνείων.

2. Στα ΤΕΙ που επιτείνουν τη σύγχυση με τη μαζική παραγωγή «σχεδόν μηχανικών» με ουσιαστικά επαγγελματικά δικαιώματα στον κλάδο.

3. Στα τεχνικά, επαγγελματικά εκπαιδευτήρια (ΤΕΕ) που συνιστούν ευκαιριακή και αποσπασματική αντιμετώπιση, σε αναντιστοιχία με την ανάγκη ενιαίας αντιμετώπισης των ΤΕΙ, ΤΕΕ και ΙΕΚ, οροθετώντας με σαφήνεια το ρόλο των αποφοίτων αυτών στην παραγωγική διδικούσα.

4. Στα θέματα σχετικώς με την υπηρεσιακή κατάσταση και το μισθολόγιο του εκπαιδευτικού προσωπικού των ΑΕΙ και ΤΕΙ, καθώς εμείς εκτιμούμε πως άλλο είναι η αμφίδρομη σχέση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων με την παραγωγή, και άλλο η μονόδρομη σύνδεση για άσκηση ελευθέριου επαγγέλματος, ανταγωνιστικά με το σώμα των μηχανικών-ελεύθερων επαγγελματιών.

Οφείλουμε με νηφαλιότητα να επισημάνουμε, στο σημείο αυτό, πως ο επαγγελματικός χώρος βάλλεται, υπό μορφή χιονοστιβάδας, από αναθέσεις «ερευνητικών προγραμάτων» που κατ' ουσίαν αποτελούν πλήρεις μελέτες, δημιουργώντας καταστάσεις αθέμιτου ανταγωνισμού, καθώς υποστηρίζουμε –και υποστηρίζαμε στο πρόσφατο παρελθόν αναλυτικά– πως ο ελεύθερος επαγγέλματος δεν μπορεί να παρέμβει ούτε καν με άνισους όρους στην ειδική αυτή επαγγελματική δραστηριότητα που αποτελεί προνομιακό πεδίο επαγγελματικής ενασχόλησης του ΔΕΠ.

Το οπίο ΔΕΠ, κατά την άποψή μας, πρέπει να καταστήσει αιχμή του δόρατος την αέναη ποιοτική συσσώρευση

γνώσης, με εργαλεία την ουσιαστικοποίηση των προσόντων εισαγωγής, τη λειτουργία μεταπτυχιακών τμημάτων, το διδακτορικό σε αντιστοιχία με το γνωστικό αντικείμενο, την ανανέωση και τη νέα ώσμωση με το εξωτερικό περιβάλλον, αντλώντας όλες τις πρωτοποριακές ιδέες και το ανθρώπινο δυναμικό που μπορούν να συμβάλουν στη μεταλλαγή των ποιοτικών δεικτών και στην ανανέωση του Πανεπιστημιακού χώρου.

Επιπρόσθια, η δημιουργία μεταπτυχιακών τμημάτων, που να απαντούν σε σύγχρονες ανάγκες της επιστήμης, και η στρέλωσή τους με το κατάλληλο πανεπιστημιακό δυναμικό πρέπει να είναι στις προτεραιότητες όλων μας. Έχουμε υπόψη το πρόσφατο ΦΕΚ για ίδρυση προγράμματος με τίτλο «Σχεδιασμός και Διαχείριση της Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης» του Τμήματος ΑΤΜ.

Με βάση τα παραπάνω, εκτιμούμε πως απαιτείται αποτελεσματικότητα στις παρεμβάσεις μας, ώστε:

- να υπάρχει προγραμματισμός από την Πολιτεία στην «παραγωγή Μηχανικών», λαμβάνοντας υπόψη τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας,
- να μη μεταβληθεί προς το χειρότερο το θεσμικό πλαίσιο ΑΕΙ και ΤΕΙ και των συνεπαγόμενων επαγγελματικών δικαιωμάτων που προκύπτουν,
- να μην υπάρχουν σχολές ΤΕΙ που να καλύπτονται από αντίστοιχες των πολυτεχνικών σχολές,

Πρέπει να σημειώσουμε ότι, όπως είναι δομημένη η οργανωτική πυραμίδα του κλάδου των μηχανικών, οι αρχιτέκτονες εντάσσονται και παρεμβαίνουν αναγκαστικά και μέσω του ΤΕΕ για βασικά ζητήματα ζωτικής σημασίας για το παρόν και το μέλλον.

Εμείς έχουμε την άποψη πως το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την επαγγελματική οργάνωση, είναι εν πολοίς αναχρονιστικό και παρωχημένο. Απαιτείται αναθεώρηση, καθώς πρέπει να ληφθούν υπόψη το κοινοτικό δίκαιο, οι σχετικές οδηγίες και οι απόψεις του κλάδου· ενός κλάδου που προσεγγίζει το 25% στο σύνολο των μηχανικών και αισθάνεται άβολα και περιοριστικά στη σύγχρονη «Βαβέλ» του ΤΕΕ.

Η μεταβολή των όρων άσκησης του επαγγέλματος με τις συνεπαγόμενες αρμόδιότητες αποτελεί τον κυριότερο στόχο του κλάδου, καθώς, πέραν των άλλων, η σημερινή κατάσταση των πραγμάτων αμβλύνει τα αυστηρώς καθορισμένα όρια των διαφόρων τεχνικών επαγγελμάτων που υπάρχουν, νοθεύει την ουσία για την άσκηση της αρχιτεκτονικής και συνιστά την ευρωπαϊκή οπισθοδρόμηση στο θέμα.

Ωστόσο, στις παρούσες συνθήκες, η συμμετοχή μας στο ΤΕΕ με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν, συνίσταται στο να συμβάλουμε με επεξεργασίες και θέσεις για την επίλυση οξυμένων προβλημάτων των συναδέλφων και, κυρίως, των νέων, που αντιμε-

τωπίζουν ευθέως τους δυσμενείς όρους ένταξης στο επαγγελματικό πεδίο.

Εργαλεία υποβοήθησης όλων των παραγωγών είναι κυρίως:

- η Τράπεζα Πληροφοριών, που συμβάλλει στη διάχυση και τη διάδοση της πληροφόρησης.
- το IEKEM-TEE, που συμβάλλει στη συνεχή επιμόρφωση με ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις απαιτήσεις της αγοράς απασχόλησης.

Μηχανισμοί για τ

**Ζ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Αθηνα·Ζαππειο 19·24 Μαρτι 1978**

κρίση (κρίση μακράς περιόδου), που έχει σχέση με το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης, η οποία μπορεί να μετρηθεί τόσο στα αντιπροσωπευτικά έργα όσο και στη «μέση ποιότητα» των κατασκευών και της αρχιτεκτονικής. Η οριζόμενη κρίση, λοιπόν, πρέπει να δώσει λύσεις στα θέματα των κατασκευών, του μετασχηματισμού των πόλεων, των αστικών αναπλάσεων.

Μπορούμε, ίσως, να εντερνιστούμε την άποψη του Francesco Dal Co, ο οποίος από το 1980 τόνιζε: «ας πιαστούμε απ' τις αδυναμίες μας και ας τις μετατρέψουμε σε δύναμή μας».

Η προσπάθειά μας, παρ' όλα αυτά, πρέπει να εστιάσει στη διεύρυνση της ποιοτικής αρχιτεκτονικής και στη διάχυση των ιδεών της στην ελληνική κοινωνία. Πρέπει να ενθαρρύνουμε τους παραγωγούς της αρχιτεκτονικής που αξιοποιούν «τους αδύνατους κρίκους», εκφεύγοντας από τις συμβατικές απαιτήσεις και τον στερεότυπο τρόπο παραγωγής.

Η προβολή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας, ο λόγος και ο διάλογος για την αρχιτεκτονική, οι εκπομπές ποιότητας στα ΜΜΕ και η ενασχόληση του Τύπου με την αρχιτεκτονική, πρέπει να είναι μόνιμο μέλημα ΟΛΩΝ των φορέων των αρχιτεκτόνων.

Οι εκδηλώσεις για την αρχιτεκτονική, η προκήρυξη και πραγματοποίηση της 4ης Έκθεσης αρχιτεκτονικού έργου (Μάιος-Ιούνιος 1999), η έκδοση ενός περιοδικού ποιότητας που υλοποιούνται από το Σύλλογο, εντάσσονται σ' αυτό ακριβώς το πλαίσιο.

Η αξιοπόίηση του μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ ΣΑΘ και Τμήματος Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ πρέπει να αποτελέσει το προνομιακό πεδίο για την ουσιαστικοποίηση των σχέσεων των δύο φορέων που απασχολούνται με την αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη.

Πρέπει να επισημάνω εδώ πως το Μνημόνιο αυτό, αν επί της ουσίας υιοθετηθεί, μπορεί να αποτελέσει τον ισχυρό κρίκο για τη διασύνδεση των δύο χώρων των αρχιτεκτόνων και να δώσει ώθηση σε πολλές και συγκεκριμένες δράσεις για την αρχιτεκτονική.

Χρειάζεται να μεταβάλουμε την εστίασή μας και να ξεχωρίσουμε το κύριο απ' το δευτερεύον. Το κύριο είναι να ενώνουμε τις δυνάμεις μας για θέματα που κατά βάση συμφωνούμε.

Αν τις είχαμε ενώσει, θα μπορούσαμε να συνδιοργανώσουμε το Συνέδριο αυτό, κάτι που είχαμε προτείνει.

Αν τις ενώσουμε τώρα, μπορούμε να υλοποιήσουμε δράσεις για την αρχιτεκτονική, όπως τις έχουμε συζητήσει.

Ας μου επιτραπεί, τέλος, να θέσω ένα θέμα κεφαλαιώδους σημασίας για τους αρχιτέκτονες. Έχουμε προτείνει τη σύσταση και λειτουργία του KENTPOY ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ και την εγκατάστασή του στην αποθήκη Γ της πρώτης προβλήτας στον ΟΛΘ. Θεωρούμε πως η σύστασή του θα απο-

τελέσει ουσιαστικό εργαλείο για την ανάδειξη και την προβολή της αρχιτεκτονικής, θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για πραγματοποίηση συνεδρίων, ημερίδων και εκδηλώσεων, θα είναι το σημείο σήμανσης για την πόλη και τους αρχιτέκτονες, θα έχει πανελλαδική εμβέλεια με διεθνείς διασυνδέσεις και συνεργασίες.

Έχουμε προτείνει την εκπόνηση ενός επιχειρησιακού σχεδίου για τη συνολική αξιοποίηση του συνόλου των αποθηκών στην 1η προβλήτα, τους βασικούς στόχους για τη δημιουργία του νέου αυτού θεσμού, και έχουμε διαβεβαιώσει για τη συμμετοχή του ΣΑΘ στη λειτουργική και οικονομική βιωσιμότητα του κέντρου, τόσο για τη χρήση των χώρων όσο και για την προσέλκυση δραστηριοτήτων συναφών με τους σκοπούς του.

Ευελπιστούμε πως τόσο το Υπουργείο Πολιτισμού όσο και το Υπουργείο Χωροταξίας, σε συνεργασία με τον ΟΛΘ, θα αποδεχθούν την ιδέα, που εμείς τουλάχιστον θεωρούμε ως αναγκαία για την αρχιτεκτονική και απολύτως χρήσιμη για την ανανέωση της σχέσης των αρχιτεκτόνων τόσο με το φορέα όσο και μεταξύ τους.

Το Συνέδριο αυτό μπορεί να προκρίνει συγκεκριμένες δράσεις για ολόκληρη την αρχιτεκτονική Κοινότητα. Μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην κινητοποίηση του κλάδου, ώστε με πληρότητα να απαντήσουν ουσιαστικά ζητήματα για το παρόν και το μέλλον της αρχιτεκτονικής. Μπορεί να στοιχειοθετήσει ενέργειες για τη διατύπωση ενός Εθνικού Προγράμματος για την αρχιτεκτονική, με τη συνεργασία των Φορέων μας και της Πολιτείας.

Και η δική μας προσφορά, όπως σημείωσα και στην αρχή, είναι να προδιαγράψουμε πολιτικές για την αναζωογόνηση της αρχιτεκτονικής θεωρίας και πράξης.

Πηγές:

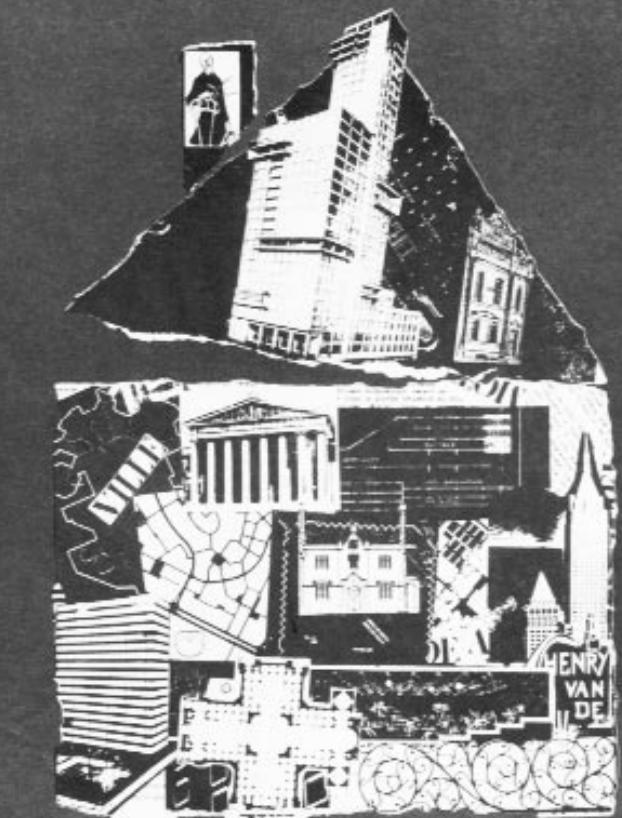
CAE: «Λευκή Βίβλος για την αρχιτεκτονική»
Έρευνα TEE για την επαγγελματική κατάσταση των Μηχανικών

* Οι απόψεις αυτές ως πλαίσιο αποτέλεσαν εισήγηση στο Συνέδριο του Τμήματος Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ με θέμα «Η εκπαίδευση του αρχιτέκτονα στον 21ο αιώνα: Αναδιάρθρωση σπουδών και νέα μέσα διδασκαλίας, μάθησης και επικοινωνίας», το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, το Δεκέμβριο του 1998. Ο Θ.Κ. Παππάς εισηγήθηκε εκ μέρους του ΣΑΘ.

Το Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ

α' δραματικό διαγώνιο
αφίσας συνεδρίου

d o s s i e r

10ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21ο Αιώνα»
8-12 Δεκεμβρίου 1999

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Επίσημη Έναρξη: Τετάρτη 8 Δεκεμβρίου 1999 - Hilton
Πρωινή Συνεδρία - Hilton αίθουσα «Τερψιχόρη»

09.00-10.30 Υποδοχή Συνέδρων:
Γαβαλάς Αγγελος, Πρόεδρος ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
Χαρετισμοί - Εναρκτήριες ομιλίες
1. Δημόσια Διοίκηση
2. Τοπική Αυτοδιοίκηση
3. Εκπρόσωποι Κομμάτων
4. Επαγγελματικοί - Επιστημονικοί φορείς
5. Ενώσεις Πολιτών

10.30 Διάλειμμα - Καφές

11.00-13.00 Γενικές εισηγήσεις
Οικονόμου Δημήτρης, Αρχιτέκτων
- Η εξέλιξη της πολεοδομικής και χωροταξικής πολιτικής στην Ελλάδα κατά τον 20 αιώνα

Αγγελίδης Μηνάς, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, επίκ. καθ. ΕΜΠ

- Η αειφόρος ανάπτυξη των πόλεων, η Ε.Ε. και η αρχιτεκτονική

Γεωργιάδου Θεανώ, Αρχιτέκτων
- Οι πιστώσεις των ΚΠΣ και οι επιπτώσεις τους στην χωροταξική πολιτική και τα αστικά κέντρα

Σημαιοφορίδης Γιώργος, Αρχιτέκτων
- Αρχιτεκτονική-Πόλη-Νέες Σχεδιαστικές Συμπεριφορές

13.00 Παρεμβάσεις - Γενική Συζήτηση

14.00 Κοκτέιλ - Γεύμα, αίθουσα «Athenian Lounge»

Απογευματινή συνεδρία - Hilton αίθουσες «ΕΡΑΤΩ & FOYER»

15.00-17.00 Ενότητα 1η: Αστικός Σχεδιασμός
Καρύδης Δημήτρης, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, καθ. ΕΜΠ

- Ελληνική Εμπειρία

Radovic Ranco, καθ. Πανεπιστημίου Νόβι Σαντ

- Διεθνής Εμπειρία

Πανταζής Αλέξανδρος, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος

- Θεσμικό Πλαίσιο

ΥΠΕΧΩΔΕ

- Θεσμικό Πλαίσιο

Πολύζος Γιάννης, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, καθ. ΕΜΠ

- Στόχοι για τον 21ο Αιώνα

17.00 Διάλειμμα - Καφές

17.30-18.30 Ενότητα 1η (συνέχεια)

Καρακώστα Σεβαστή, Αρχιτέκτων

Σαρηγιάννης Γιώργος, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, καθ. ΕΜΠ

Στεφάνου Ιωσήφ, Αρχιτέκτων, καθ. ΕΜΠ

Τσουδερός Γιάννης, Αρχιτέκτων, επίκ. καθ. ΕΜΠ

18.30 Παρεμβάσεις - Γενική Συζήτηση

Πέμπτη 9 Δεκεμβρίου 1999
Ζάππειο Μέγαρο - αίθουσα 6

Πρωινή συνεδρία

09.00-10.40 Ενότητα 2η: Δημόσιοι Υπαίθριοι Χώροι
Δεσκαβάλας Κων/νος, Αρχιτέκτων, ομότιμος καθ. ΕΜΠ

- Ελληνική Εμπειρία

Gehl Jan, καθ. Ακαδημίας Καλών Τεχνών Κοπεγχάγης

- Διεθνής Εμπειρία

Καλαντίδης Γιάννης, Αρχιτέκτων

- Θεσμικό Πλαίσιο

Πανέτσος Γιώργος, Αρχιτέκτων

- Στόχοι για τον 21ο αιώνα

10:40 Διάλειμμα - Καφές

11.10-12.10 Ενότητα 2η (συνέχεια)

Κοσμάκη Τζένη, Αρχιτέκτων, επίκ. καθ. ΕΜΠ

Κοτιώνης Ζήσης, Αρχιτέκτων

Σεκλιζιώτης Σταμάτης, Γεωπόνος-Αρχιτέκτων Τοπίου

Φρεζάδου Ειρήνη, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος

12.10 Παρεμβάσεις - Γενική Συζήτηση

13.10 Γεύμα - Μπουφές

Απογευματινή συνεδρία

15.00-16.40 Ενότητα 3η: Δημόσια Κτίρια
Μπίρης Τάσος, Αρχιτέκτων, καθ. ΕΜΠ

- Ελληνική Εμπειρία

Lewis J. Owen, καθ. Πανεπιστημίου Δουβλίνου

- Διεθνής Εμπειρία

Μεσσαρέ Σαχιν-Σεργίος, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος

- Θεσμικό Πλαίσιο

Κόκκορης Πάνος, Αρχιτέκτων

- Στόχοι για τον 21ο αιώνα

16.40 Διάλειμμα - Καφές

17.10-18.10 Ενότητα 3η (συνέχεια)

Κουμουνδούρος Παναγιώτης, Αρχιτέκτων

Φεσσά Ελένη, Αρχιτέκτων, επίκ. καθ. Πανεπιστημίου Αθηνών

Στρατής Σωκράτης, Αρχιτέκτων, εκπρόσωπος ΣΑΚ

Φεραίος Χάρης, Αρχιτέκτων, εκπρόσωπος ΣΑΚ

18.10 Παρεμβάσεις - Γενική Συζήτηση

Παρασκευή 10 Δεκεμβρίου 1999
Ζάππειο Μέγαρο - αίθουσα 6

Πρωινή συνεδρία

09.00-10.30 ΑΝΟΙΚΤΟ FORUM

Αυγερινού Σοφία, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, επίκ. καθ. ΕΜΠ

Βαβύλη Φανή, Αρχιτέκτων, καθ. ΑΠΘ

Βασινέχοβην Λουδοβίκος, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, καθ. ΕΜΠ

Γεράρδη Κλειτώ, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, επίκ. καθ. ΕΜΠ

Γεωργακόπουλος Τάκης, Αρχιτέκτων

Γκάρτζος Κώστας, Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος

10.30 Παρεμβάσεις - Γενική Συζήτηση

10ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Η Αρχιτεκτονική και η Ελληνική Πόλη στον 21ο Αιώνα»
8-12 Δεκεμβρίου 1999

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Θεοχαρίδης Καλλιόπη, Αρχιτέκτων-Αναστηλώτρια

- Ελληνική Εμπειρία

Aymonino Carlo, καθ. Πανεπιστημίου Ρώμης

- Διεθνής Εμπειρία

Δωρής Μιχάλης, Αρχιτέκτων

- Θεσμικό Πλαίσιο

ΥΠΠΟ

- Θεσμικό Πλαίσιο

Κορρές Μανόλης, καθ. ΕΜΠ, επίτ. διδάκτωρ Παν/μου Βερολίνου

- Στόχοι για τον 21ο αιώνα

17.00 Διάλειμμα - Καφές

17.30-18.15 Ενότητα 5η (συνέχεια)

Ζήβας Διονύσης, Αρχιτέκτων, ομότιμος καθ. ΕΜΠ

Κουβελά Αγνή, Αρχιτέκτων

Σιερεπεκλής Ζήνων, Αρχιτέκτων, εκπρόσωπος ΣΑΚ

18.15 Παρεμβάσεις - Γενική Συζήτηση

Κυριακή 12 Δεκεμβρίου 1999

Ζάππειο Μέγαρο - αίθουσα 6

Πρωινή συνεδρία

9.00-10.40 Ενότητα 6η: Χώροι Κυκλοφορίας

Φραντζεσκάκης Γιάννης, Πολιτικός Μηχ.-Συγκοιν/γος, ομότιμος καθ. ΕΜΠ

- Ελληνική Εμπειρία

Ciuffini Fabio Maria, Συγκοινωνιολόγος-Πολεοδόμος

- Διεθνής Εμπειρία

Μπούμης Θανάσης, Αρχιτέκτων

- Θεσμικό Πλαίσιο

Βλαστός Θάνος, Αρχιτέκτων-Συγκοιν/γος, επίκ. καθ. ΕΜΠ

- Στόχοι για τον 21ο αιώνα

10.40 Διάλειμμα - Καφές

11.10-12.00 Ενότητα 6η (συνέχεια)

Λεβέντη Αργυρώ, Αρχιτέκτων

Μελανίτου Άννα, Αρχιτέκτων-Συγκοιν/

ΠΑΡΑΛΗΛΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Α. Εκθέσεις Αρχιτεκτονικού Έργου, προϊὸν αρχιτεκτονικών διαγωνισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ. Η πρώτη έκθεση περιλαμβάνει αφιέρωμα στα δέκα χρόνια Ευρωπαϊκών Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών EUROPAN, από τις ιδέες στην υλοποίηση, καθώς και παρουσίαση των μελετών EUROPAN 5 με θέμα «Τα νέα αστικά τοπία: μετακινήσεις και γειτνίαση». Η δεύτερη έκθεση αποτελείται από μια σειρά μελετών του Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού «Οικολογική Κατοικία».

Β. Έκθεση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης με θέμα «Το Σημαντικό Αρχιτεκτονικό Έργο της πενταετίας 1993-98», με έργα τα οποία καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα ιδιωτικών και δημόσιων λιτιρίων, κατοικών, διαμορφώσεις εσωτερικών και υπαίθριων χώρων. αποκαταστάσεις καθώς και μελέτες αστικού σχεδιασμού.

Γ. Έκθεση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Κύπρου όπου θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα αρχιτεκτονικού σχεδιασμού της τελευταίας δεκαετίας με θέμα τα δημόσια κτίρια.

Δ. Έκθεση ιδεών με θέμα «Μανιφέστο για την Αρχιτεκτονική και την ελληνική πόλη» η οποία θέτει προβληματισμούς γύρω από τα θέματα του συνεδρίου, περιλαμβάνει δέ προτάσεις αρχιτεκτόνων και φοιτητών με κείμενα και σχέδια με στόχο την προβολή των διαφόρων απόψεων.

ΗΜΕΡΙΔΕΣ

13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1999: 10 ΧΡΟΝΙΑ Europen Ο διαγωνισμός Europen 5 - Απονομή Βραβείων Europen 5

9.30-9.40

Ηλίας Μπεριάτος, Γ.Γ ΥΠΕΧΩΔΕ και Πρ. Europen Ελλάδας
- 10 χρόνια Europen: Η σημασία των ευρωπαϊκών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών

9.40-10.00

Ιωάννα Γεωργούλια, Δ/ντρια ΔΟΠΚ, Γ.Γ Europen Ελλάδας
- Η εμπειρία από το Europen: Από τις ιδέες στην υλοποίηση

10.00-10.20

Μαργ. Καραβασίλη, μέλος Ε.Ε Ομοσπονδίας Europen
- Το θέμα του Europen 5 και οι περιοχές του διαγωνισμού

10.20-10.40

Rodolphe Luscher, Πρόεδρος Κριτ. Επιτροπής Europen
- Η κρίση του διαγωνισμού Europen 5

10.40-11.00 Απονομή Βραβείων

11.00-11.30 Διάλειμμα καφέ

11.30-14.00 Παρουσίαση των βραβευμένων μελετών από τους μελετητές

Τα τρία βραβεία: Μαρούσι, Άγιοι Ανάργυροι και Πολίχνη
Οι τεσσερεις έπαινοι: Μαρούσι, Άγιοι Ανάργυροι,
Χαλάστρα και Πάφος
Οι δύο διακρίσεις: Μαρούσι, Άγιοι Ανάργυροι

14.00-15.00 Γεύμα

15.00-17.30 10 χρόνια Europen: Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός Ιδεών με στόχο την Υλοποίηση - Εξέλιξη, προπτικές

Συζήτηση - στρογγυλό τραπέζι
Συντονίζει ο Γιώργος Σημαιοφορίδης

17.30-18.00 Διάλειμμα καφέ

ΜΕΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

ΓΑΒΑΛΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Πρόεδρος

ΜΑΡΑΒΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Αντιπρόεδρος

ΜΠΑΛΑΜΠΑΝΗΣ ΝΙΚΟΣ

Γεν. Γραμματέας

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ

Ταμίας

ΚΟΥΦΕΛΗ ΕΙΡΗΝΗ

Ειδ. Γραμματέας

ΜΕΛΗ:

ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΗΝΑΣ

ΑΚΡΙΤΙΔΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ΔΕΣΠΟΤΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ

ΚΑΤΣΑΡΕΛΗ ΑΣΠΑ

ΚΑΤΣΑΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΜΠΑΡΔΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

ΜΠΑΤΣΟΥ ΒΙΒΗ

ΠΑΝΟΥ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ

ΣΑΛΙΦΟΓΛΟΥ ΣΟΥΛΗ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΑΒΑΛΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Πρόεδρος

ΚΑΝΝΑΣ ΔΙΟΝΥΣΗΣ

Συντονιστής επιτροπής Οικον. Οργάνωσης

ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

Συντονιστής επιτροπής Παράλληλων Εκδηλώσεων

ΤΡΙΠΟΔΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Συντονιστής επιτροπής Θεματολογίας

ΜΕΛΗ:

ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΗΝΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΘΕΑΝΩ

ΖΕΡΒΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ ΣΕΒΑΣΤΗ

ΚΟΝΤΕΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΚΟΝΤΑΡΑΤΟΣ ΣΑΒΒΑΣ

ΚΟΥΡΜΠΑΝΑ ΜΑΡΙΑ

ΚΟΥΦΕΛΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΜΑΡΑΓΚΟΥ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

ΜΕΛΑΝΙΤΟΥ ΑΝΝΑ

ΜΗΤΣΟΥ ΓΙΑΝΝΑ

ΜΠΟΥΜΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΣΙΑΠΚΙΔΗΣ ΝΙΚΟΣ

ΤΑΧΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ ΣΗΦΗΣ

ΦΙΝΤΙΚΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΤΕΛΗΣ

ΚΟΚΚΟΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΜΠΙΡΗΣ ΤΑΣΟΣ

ΠΟΛΥΖΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΟΡΤΑΛΙΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΣΑΜΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ

ΤΟΥΡΝΙΚΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΦΑΤΟΥΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΧΟΛΕΒΑΣ ΝΙΚΟΣ

ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΙΔΗΣ ΜΑΞΙΜΟΣ

πάνω: Διαγωνισμός Οικολογικής Κατοικίας,

ΥΠΕΧΩΔΕ, κατοικία στη Φιλοθέη,

αρχ. Ζ. Κοπιώνης

κάτω: Διαγωνισμός Οικολογικής Κατοικίας,

ΥΠΕΧΩΔΕ, πολυκατοικία στο Αττικό Άλαος,

αρχ. Μ. Σουβατζίδης

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα και με κυρίαρχο στόχο την Ανάκτηση, Ανάδειξη και Προστασία της αρχιτεκτονικής ταυτότητας των πόλεων μας, θεωρούμε ότι θα πρέπει να επανεξετάσουμε δημιουργικά τη σχέση Αρχιτεκτονικής και Πόλης στη χώρα μας αντλώντας συμπεράσματα από την εμπειρία του παρελθόντος και διατυπώνοντας με σαφήνεια τις επιδιώξεις μας για το μέλλον.

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων από το 1961, στα 9 Αρχιτεκτονικά του Συνέδρια, είχε επισημάνει και ταυτόχρονα είχε επιστήσει την προσοχή της Πολιτείας για τα επερχόμενα αποσυνθετικά φαινόμενα που εμφανίζονται σήμερα σε όλες τις ελληνικές πόλεις.

Με βάση τις παραπάνω επισημάνσεις το 10ο Πανελλήνιο Συνέδριο που διενεργείται και πάλι ύστερα από 11 χρόνια στην Αθήνα με τη γενική κατεύθυνση που καθορίζει ο τίτλος του, προτείνεται να αναπτύξει τη θεματολογία του σε επιμέρους ενότητες που καλύπτουν τα σημαντικότερα επίπεδα Αρχιτεκτονικών παρεμβάσεων στις πόλεις μας.

1. ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

2. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

3. ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ

4. ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

5. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

6. ΧΩΡΟΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

Η αρχή των Δελφών

του Δημήτρη Φατούρου, αρχιτέκτονα

Τα Πανελλήνια Αρχιτεκτονικά Συνέδρια

Η πυκνότητα και η κανονικότητα των Πανελλήνιων Συνεδρίων Αρχιτεκτονικής του ΣΑΔΑΣ από το 1961 ώς το 1996 είναι εντυπωσιακή:
Α' Δελφοί 1961: «Πολεοδομία-Εθνικό πρόβλημα»
Β' Θεσσαλονίκη 1962: «Λαϊκή Κατοικία-Πολεοδομία»
Γ' Ναύπλιο 1963: «Συμβολή του αρχιτέκτονα και πολεοδόμου στην ανάπτυξη της χώρας»
Δ' Βόλος 1964: «Κτίρια μορφώσεως και επιμορφώσεως»
Ε' Αθήνα 1965: «Τα προβλήματα της μείζονος περιοχής Αθηνών»
ΣΤ' Πάτρα 1966: «Η αρχιτεκτονική στην Ελλάδα και η σύγχρονη τεχνολογία»

Αυτή η πυκνότητα και η κανονικότητα είναι πολύ ιχρή απόδειξη της προσπάθειας για ποιοτική στροφή από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 ώς τα μέσα της δεκαετίας του 1960, μετά τη μακρά καταστροφική περίοδο που είχε περάσει ο τόπος· μια αναγέννηση που εξελίχθηκε για ένα διάστημα ώς το 1967· μια αναγέννηση που δεν ολοκληρώθηκε, που δεν πρόλαβε να διατυπωθεί.

Τα θέματα των Συνεδρίων δείχνουν τον προσανατολισμό τους και τονίζουν μια κινητικότητα για αλλαγές: έμφαση στα ζητήματα της πόλης, την ποιότητα ζωής, τις μεγάλες προοπτικές, συσχετισμένα με τις συνθήκες και τις προσδοκίες της εποχής.

Μετά τη μεταπολίτευση, ακολουθεί μια διαλυτική κατάτμηση, μια αδυναμία να συνεχιστεί η προηγούμενη ένταση. Τέσσερα Συνέδρια από το 1974 ώς σήμερα, 25 ολόκληρα χρόνια, με μεγάλα κενά και χωρίς κανονικότητα.

Η εικόνα είναι χρήσιμη και διδακτική.

Η στεγνή, πειριοδική, εποχή της δεκαετίας του '50 και μετά, σχεδόν ώς το πραξικόπημα, συσπειρώνει, ενοποιεί, αναπτύσσει πιο συγκροτημένες δραστηριότητες.

Αντίθετα, η μεταπολιτευτική εποχή, ανοικτή, «πανταχόθεν ελεύθερη», πολυμετωπική, όχι μόνο δεν μεταμόρφωσε και δεν ανέπτυξε ότι πρότεινε η προηγούμενη πρώτη περίοδος, αλλά ούτε συγκράτησε την ενότητα και τη συνέχεια των Συνεδρίων – κι αυτό, ενώ είναι βέβαιο ότι ήταν και είναι ακόμη περισσότερο αναγκαία η δημιουργική δυναμική των συναντήσεων των Συνεδρίων και η όλο και υψηλότερη ποιότητα. Είναι φανερό ότι αυτή η διαδρομή χρειάζεται ανάλυση και ψύχραιμη κριτική, που δεν πρέπει να αποφεύγει και την υπεύθυνη αυτοκριτική.

Οι Δελφοί, το 1961, ήταν ένας μυθικός τόπος δημιουργικής συζήτησης, αντιπαράθεσης, διαλόγου, προτάσεων, χαράς, γλειου. Επιπλέους, οι αρχιτέκτονες, για πρώτη φορά όλοι μαζί, ανοίγοντας ορίζοντες. Μέσα στο τοπίο των ιστορικών αναφορών, στα ερείπια των τόπων κατοίκησης και των συμβόλων, στις φωταρές αγροτικές συνθήκες, η αρχιτεκτονική δημιουργία και η αγωνία για την πόλη έδιναν αισιόδοξες διεξόδους.

Ο Τσίγγος, ο Δοξιάδης, από δύο διαφορετικούς κόσμους, δείχνουν με τους διαλόγους τους μια καινούργια νεότητα για την αρχιτεκτονική. Παλαιοί και πολύ νέοι συμμαθητές, συναγωνιστές και ανταγωνιστές, μακρινοί φίλοι και αντίπαλοι, συναντιούνται και συζητούν· είναι σχεδόν ένα ξέφιασμα.

Οι Δελφοί είναι η αρχή της νέας εποχής.

Και η συνέχεια, η Θεσσαλονίκη, το Ναύπλιο, ο Βόλος, η μεγάλη συζήτηση για την Αθήνα στην Αθήνα (1965), συνέχισαν την ένταση και την επιθυμία της συζήτησης, τη μέθη της συναντήσης. Ο Πικιώνης, όποτε ήταν εκεί, μακρινός και παρών, άλλαζε την ποιότητα και τη συγκίνηση.

Οι συναντήσεις της πρώτης περιόδου είχαν φανερά αποτελέσματα, ενώ η ώσμαση ήταν φανερή στην αρχιτεκτονική δράση και την αρχιτεκτονική σκέψη της εποχής, στην καθημερινή ζωή.

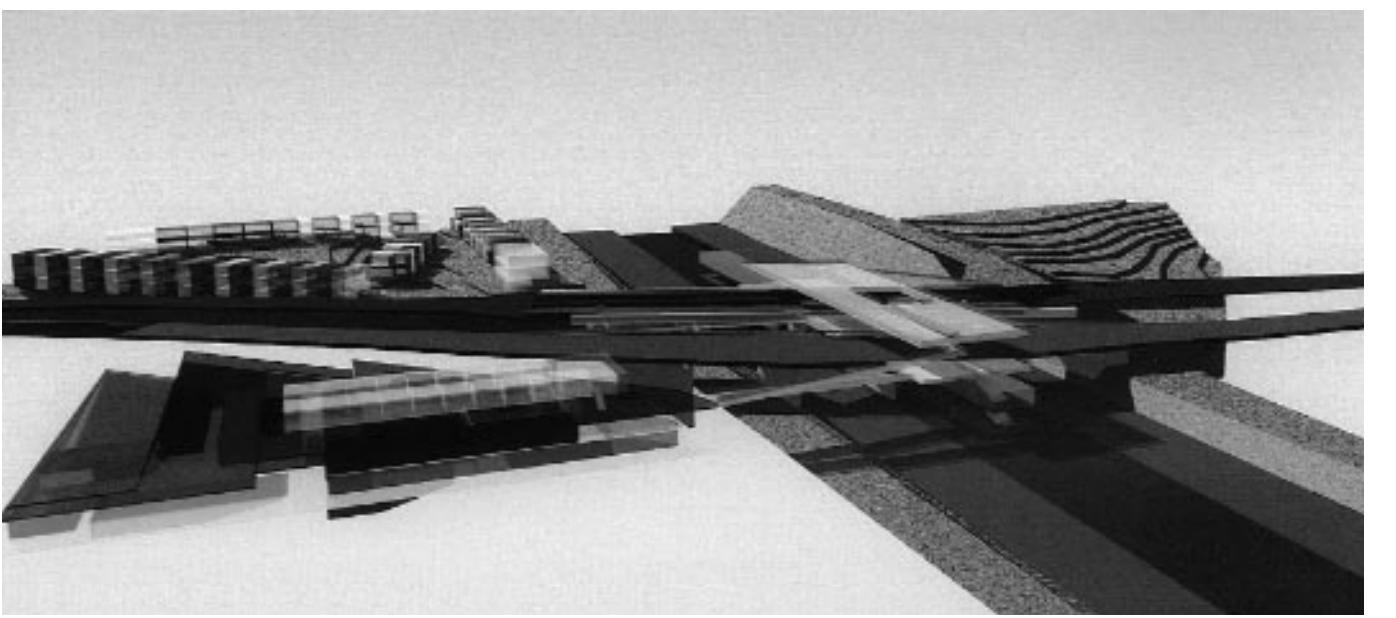
Όλα αυτά, ασφαλώς σε εποχές και συνθήκες πολύ διαφορετικές από τη σημερινή πραγματικότητα, αλλά αυτό δεν αλλάζει την ανάγκη και τη σημασία των Συνεδρίων: αντίθετα, οι νέες παγκόσμιες πραγματικότητες κάνουν ακόμη πιο απαραίτητες τις συναντήσεις των Συνεδρίων, την ποιότητά τους και τη δυναμική τους.

φωτ.: Ο Δημήτρης Φατούρος στο Γ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

32

πάνω: Διαγωνισμός European 5, περιοχή Πολιχνή, Θεσσαλονίκη, βραβευμένη μελέτη, αρχ. Α. Παπαδοπούλου, Π. Ξιπέρα
μέση: Διαγωνισμός European 5, περιοχή Αγίοι Ανάργυροι, βραβευμένη μελέτη, αρχ. Μ. Παπάδακης, F. Wunderle, N. L. Panetta
κάτω: Διαγωνισμός European 5, περιοχή Αμαρουσίου, βραβευμένη μελέτη, αρχ. Σ. Βυζούτη, G. Mantza

Τράπεζες, Ασφαλιστικές Εταιρείες και Οργανισμοί άμιλλωνται να άποκτήσουν τη γῆ και τὰ κτίρια.

Η πολιτεία γίνεται κερδούπολη, όπου βασιλεύει τὸ χρηματιστήριο και τὰ Buildings. Καταργοῦνται οἱ πλατείες, οἱ ἀρχαιολογικοὶ χῶροι, οἱ ναοί, τὰ πάρκα.

Η δημογραφικὴ ἐπανάσταση συνεχίστηκε καθόλη τὴ διάρκεια τῆς παλαιοτεχνικῆς φάσης. Μὲ μεγάλες ὁμοιότητες ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, καὶ ἀπὸ πόλη σὲ πόλη τὰ προβλήματα μένουν σχεδόν τὰ ίδια. Συγκέντρωση ὑπερβολικὴ κατοίκων, φτώχεια, ἀνεργία, κακὴ παιδεία καὶ κακή ύγεια, φυσικὴ καὶ ψυχοπευματική, κακὴ χρησιμοποίηση τοῦ χώρου τῶν πόλεων, κακὴ κατανομή, δύσκολες καὶ ἀλιτες μεταφορές, ἀντὶ κατοικίας, τρῶγλες.

Η παλαιοτεχνικὴ κοινωνία, ἡ κοινωνία τοῦ κάρβουνου καὶ τοῦ ἀτμοῦ, στὴν προσπάθειά της νὰ συγκεντρώσῃ δύναμη, στὴν προσπάθειά της νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα τῆς ποσότητας, προκάλεσε ἀκόμη δυὰ ἄλλα δεινά. Ἀφ' ἐνὸς τὸ φτώχαιμα τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, γυμνώντωντας τὴν ὑπαιθρὸν ἀπὸ ἐργατικὰ χέρια, ἀφ' ἔτερου μὲν σειρὰ ἀπὸ πολέμους, ποὺ είχαν σὰν ἀντιείμενο τὴν διεκδίκηση τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν – τῶν πρώτων υλῶν – καὶ ἐπὶ τῶν ἀγορᾶν.

Αν, ἀπὸ τὴ μὲν περιά, τὴ θλίψη καὶ τὰ δεινά, ποὺ προκάλεσε λόγῳ τῶν κοινωνικῶν ἐπιπτώσεων καὶ τῶν βαθυτάτων ἀλλαγῶν στὶς σχέσεις καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, μᾶς τὰ περιέγραψαν τόσοις συγγραφεῖς, ἀπὸ ἀντίθεση, τὰ ἔκωραῖσαν τόσοις μεγάλοις ζωγράφοι, όπως ὁ Turner στὴν Ἀγγλία, οἱ Γάλλοι ἐμπρεσιονιστές Monet, Pissarro καὶ Sisley, ὁ Van Gogh ἢ ὁ Toulouse Lautrec καὶ ἀκόμη πιὸ δψιμα ὁ Utrillo.

Η ἴδια ὅμως περίοδος στηρίζομένη στὸ συναγωνισμό, παρουσιάζει τὸν ἔξελιξη καὶ πρόσδο, τόσο πνεῦμα ἐφεύρεσης, πειράματα τολμηρὰ, ξεκινήματα γιὰ νέες κατακτήσεις. Γεφύρια μετάλλινα, πλοῖα ὀλοένα πιὸ μεγάλα καὶ πιὸ σταθερά, μηχανήματα ὅλο καὶ πιὸ δυνατά, ὅλο καὶ πιὸ γρήγορα.

Τὰ ἀνθρώπινα κέρδη σὲ αὐτὴ τὴ φάση ὑπῆρξαν σχετικὰ ἀδύνατα, σχεδὸν ἀνύπαρκτα, γιὰ τὴ μεγάλη μάζα τῶν πληθυσμῶν. Στὰ δύσκολα γεγονότα γιὰ τὶς πολιτεῖες καὶ τοὺς πληθυσμοὺς τῆς περιόδου ἐκείνης, ἔνα νέο κύμα κοινωνιολόγων, οἰκονομολόγων, ἀνθρωπιστῶν παρουσιάζεται, γιὰ νὰ ὑπερασπισθῇ μιὰ ὄργανωση κοινωνική, μιὰ ὄργανωση τῶν πόλεων πιὸ ὀρθολογικὴ καὶ ἔξανθρωπισμένη. Ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς καὶ οἱ «πολεοδόμοι».

Η ιστορία αὐτὴ εἶναι τόσο γνωστή, ποὺ ἀποφεύγω νὰ κοινωνύμωσαν ἀναφέροντας ὄνορατα, χρονολογίες καὶ πράξεις.

Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν παλαιοτεχνικὸ πολιτισμὸ στὸ νεοτεχνικό, δὲν χαρακτηρίζεται μόνο ἀπὸ τὴν κατάκτηση νέων εἰδῶν ἐνέργειας. Μπορεῖ νὰ διακρίνη κανεὶς ἀκόμη τὴν ἐφαρμογὴ μεθόδων μεγαλύτερης ἀκρίβειας καὶ πιὸ ἐπιστημονικῶν, σὲ κάθε τμῆμα τῆς ἐργασίας.

Στὸ πλαίσιο αὐτὸ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας, παρὰ τὶς δυσκολίες ποὺ δημιουργοῦνται μὲν σειρὰ τῆς προηγούμενης περίοδο τῶν ἀντιπολεοδομικῶν θέσεων καὶ ἀντιλήψεων, οἱ πολεοδόμοι κατόρθωσαν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν ἐργασία τους καὶ νὰ δημιουργήσουν μιὰ σημαντικὴ πρόδο, προσπαθώντας, μὲ διαδοχικὲς φάσεις, νὰ δημιουργήσουν νομοθετικά καὶ οἰκονομικὰ μέτρα, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ πολεοδομικῶν κανόνων, γιὰ τὴν ἀναδιάρθρωση τῶν ἀρρωστημένων πόλεων.

Κυριώτερα, μετά τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, στὶς περισσότερες εὐρωπαϊκὲς χῶρες ἡ πολεοδομικὴ νομοθεσία πήρε μιὰ τυπικὴ πληρότητα. Τὰ βασικότερα προβλήματα ἀφοροῦν τὴν ὄργανη διάρθρωση καὶ ὄργανωση τῶν βιομηχανικῶν ζωνῶν, καὶ ἐν γένει τῶν ζωνῶν ἐργασίας, τὴν ὄρθοτερη διάταξη καὶ προστασία τῶν ζωνῶν κατοικίας, τὴν ἀναδιάρθρωση καὶ ἀνακατάταξη τῶν κυκλοφοριακῶν ἀτρητιῶν.

Ἐνα τμῆμα τῆς νομοθεσίας ἀφορᾶ σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ χῶρες, τὴ διαφύλαξη τῶν ιστορικῶν μνημείων, καθὼς καὶ ιστορικῶν τοπίων καὶ φυσικῶν ἀξιῶν. Ὁ τομέας αὐτὸς τῆς μάχης κατὰ τῶν βανδάλων εἶναι ἀπὸ τοὺς πλέον ἐπιτυχημένους στὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτο νὰ τὸ ἀναφέρουμε στὴν Ἑλλάδα, όπου ἡ μάχη κατὰ τοῦ βανδαλισμοῦ καὶ τῆς ἀσέβειας κατέληξε σὲ πλήρη ἥττα.

Η πορεία τῆς ἐπεξεργασίας τῶν πολεοδομικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν πολεοδομικῶν νομοθεσιῶν καὶ ὄργανωσεων, δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῆς παρούσας μας συγκέντρωσης καὶ θὰ ἀπαιτοῦσε πολὺ χρόνο καὶ ἀδιάτερη προσοχὴ γιὰ νὰ ἀναυθῆ ἐπωφελῶς.

Σὲ συντομίᾳ, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὑπάρχει μιὰ γενικὴ σύγχρονη θεωρία, γιὰ τὴν ὄργανωση τῶν διαφόρων οἰκιστικῶν κέντρων, εἴτε ἀποτελοῦν διοικητικούς ὄργανοισμούς, εἴτε κέντρα ἀνταλλαγῶν, εἴτε ἀφοροῦν ἀγροτικὲς παραγωγικὲς ἐκουγχρονισμένες μονάδες, οἱ συνθηκες ἐφαρμογῆς τῶν πολεοδομικῶν αὐτῶν σχεδίων καὶ ἀντιλήψεων διαφέρουν στὶς περιπτώσεις ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐπίλυση προβλημάτων σὲ παλιὰ ἀστικὰ κέντρα, ἢ τὴν περίπτωση τῆς δημιουργίας νέων κέντρων ἀνθρώπινης δραστηριότητας.

Η πορεία ἀκόμη τῆς πολεοδομικῆς ἐρευνας πέρασε ἀπὸ στάδια ἀναλυτικὰ σὲ στάδια συνθετικά. Ἀντιμετωπίζοντας βαθύτερα τὶς πηγὲς ποὺ δημιουργοῦσαν τὶς δυσκολίες τῶν πολεοδομικῶν προβλημάτων, καὶ τὴ διαφοροποίηση ὃ ποιά ἔδημοιουργεῖτο λόγῳ τῆς τεράστιας καὶ

συνεχοῦς ἔξελιξης τῶν ἐκτεταμένων μέσων καὶ τῶν νέων μεθόδων παραγωγῆς, οἱ πολεοδόμοι ἀναγκάζονται νὰ διευρύνουν τὸν τομέα τῶν ἐρευνῶν τους καὶ τῶν δημιουργικῶν προσπαθειῶν τους ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸ πρὸς τὶς κοινωνικὲς ἐπιστῆμες.

Ἐτοι, ἡ πορεία τῶν πολεοδομικῶν σχεδίων, ἀπὸ τὴν ἐπὶ μέρους ἀνάπτυξην ἐνὸς μεμονωμένου κέντρου, ἀσχέτως μὲ τὸν βαθμὸ τῆς οπουδαιότητάς του, ὀδηγεῖται στὴν ἀνάπτυξη ὀλόκληρης τῆς περιφέρειας.

Ἡδη ἀπὸ πολλὰ ἔτη ἡ περιφερειακὴ ἀνάπτυξη στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ κόσμου, ἐντάσσεται, μὲ τὴ σειρὰ τῆς, σὲ ἔνα γενικὸ διευθύνον σχέδιο ἐθνικῆς ἀνασυγκρότησης, στὸ οποίο νοεῖται, ἡ ἀνακατάταξη τῶν πληθυσμῶν, παράλληλα μ' ἔνα μεγάλο πρόγραμμα ἀνάπτυξης τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἐτοι, ὁ πολεοδόμος μετατρέπεται σὲ ἔναν ἀπὸ τοὺς συντελεστές τῆς ἀναδιοργάνωσης τοῦ ἐθνικοῦ χώρου.

Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, τὸ 1935 περίου, μὰ σειρὰ ἀπὸ χῶρες, ὥπως τὸ Γερμανικὸ κράτος, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Ἐλλεστία καὶ ἡ Γαλλία, ιδρύουν δραγανισμούς, τῶν ὄποιων σκοπὸς εἶναι νὰ θέσουν στοιχεῖα στὴ διάθεση τῶν πολεοδόμων, καὶ ἀντίστροφα, ἐπιδιώκει τὶς γνῶμες τῶν πολεοδομικῶν συμβούλων, γιὰ μιὰ πληρέστερη συνεργασία.

Τῷρα, τὰ ἐθνικὰ πολεοδομικὰ πλάνα εἶναι γενικευμένα. Δὲν ἔχει σημασία νὰ κρίνουμε τὴν ἐπιτυχία τῶν ἀποσυμφορήσεων τῶν μεγάλων πόλεων καὶ τῶν ἀναδιαρθρώσεων τῶν πολεοδομικῶν ιστῶν, σὲ διάφορες χῶρες, ὅμως πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ὅτι σήμερα ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῆς πολεοδομίας στὰ ἐθνικὰ πεπρωμένα εἶναι ἔνα γεγονός, στὶς περισσότερες χῶρες ὅλων τῶν ἥπερων.

Γιὰ νὰ τελειώσω τὸν τομέα αὐτὸν, τῶν νέων τάσεων καὶ ἰδέων, θὰ ἥθελα νὰ προσθέω ὅτι, μετὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, στὸ σύνολο τοῦ πλανήτη, θεωρητικὰ τουλάχιστον, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πλέον ἐπίσημα ὅργανα τῶν ἀνθρώπινων κοινωνιῶν, ἔγιναν ὄρισμενες παραδοχές, ὅπως ἡ παραδοχὴ τῆς ἐλευθερίας, ἡ παραδοχὴ τῆς ισότητας καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἔξυψωσης τοῦ ἀτόμου.

Ἐτοι ἡ Πολεοδομία δὲν ἔχει πλέον τὴν πίεση νὰ καθορίσῃ «διαχωρισμοὺς» ἀνάμεσα σὲ τάξεις καὶ ἀνάμεσα σὲ φυλές. Μιὰ ὀλόττη ἀνθρώπινη ζητάει νὰ δημιουργήσῃ νέα σύνθεση τῶν ἀνθρώπινων οἰκισμῶν, συνενωμένων σὲ μιὰ κοινὴ ἀντίληψη ζωῆς. Κάτω ἀπὸ τὶς ισχυρές ιστορικὲς κινητήριες δυνάμεις, τὴν τεχνικὴ πρόδο καὶ τὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη, μιὰ νέα γεωγραφία τῶν πόλεων προετοιμάζεται.

Οταν λέμε νέα γεωγραφία, πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὴν εἰκόναν ἐνὸς κόσμου τέλεια διαφορετικοῦ, ἀπὸ τὴν ἀποψη τόπου τῆς πανηπειρωτικῆς διέλιξης, μιὰ εἰκόναν ἀνισόμερης καὶ καχεκτικῆς συγκρότησης τοῦ οἰκιστικοῦ σκελετοῦ, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν ἀστικῶν οἰκιστικῶν ἀρθρώσεων.

Τὸ διάγραμμα τῆς κυκλοφορίας καὶ τῶν μεταφορῶν, δημιουργεῖ εἰκόνα μονομεροῦ σύνδεσης τῶν πόλεων αὐτῶν πρὸς τὰ συγκεκριμένα μεγάλα κέντρα. Ἀποτελεῖται σιδηροδρομικῶν μὲν ἀπὸ μιὰ καὶ μόνο γραμμή, ἡ οποία διατρέχει μόνο τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Ἐλλάδος ἀπὸ τὸν Ἀθηνῶν μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ Θεσσαλονίκης σχεδὸν μέχρι Κοζάνης, στὴ δὲ Πελοπόννησο μιὰ γραμμή, διχαζόμενη στὴν Κόρινθο, περιβάλλει σχεδὸν τὰ 2/3 τῆς περιοχῆς.

τερικοῦ ή τοῦ έξωτερικοῦ, δημιούργησαν τὴν ίδια ἀψυχολόγητη καὶ ἀπρογραμμάτιστη αὔξη-σην τὸν ψύχων, τὴν ἴδια κερδοσκοπικὴ ἐπιθυμία ποὺ δημιουργεῖ ἔναν προσωρινὸ οἰκοδομικὸ δργασμό, καταστρέφοντας καὶ ἀποξηράνοντας τὶς θασικὲς πηγές, ποὺ εἶναι οἱ παραγωγικὲς ἐπενδύσεις καὶ οἱ παραγωγικὲς δημιουργίες.

Καὶ στὴ Θεσσαλονίκη, λοιπόν, ἐπικράτησε ἡ ἴδια μορφὴ τῆς ψευτοζωτικότητας στὸν οἰκοδομικὸ τομέα, τοῦ ὅποιου ή σημασία εἶναι, στὶς παροῦσες συνθήκες, καθαρὴ παρακράτηση.

Κακοκατασκευασμένες πολυκατοικίες κοντὰ σὲ τράγλες, δημιουργία ψευτομοντέρνων μορφῶν κοντά σὲ παραδοσιακές, ἀλλαγὴ χωρὶς προγραμματισμὸ τῆς πυκνότητας, μὲ μιὰ πλήρη ἀπεμπόληση τῶν κυκλοφοριακῶν ἀναγκῶν, καταστροφὴ τοῦ διαστήματος, τοῦ ἄερα, τοῦ ἥλιου, τοῦ πράσινου, ὁφειλόμενη στὴ μοιραία γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐλλειψη διευθύνοντος σχεδίου, σύνθεσης, συγκρότησης, προβλέψεων γιὰ τοὺς οὐσιαστικὸς χώρους ὃπου ἐξελίσσεται ὁ κοινωνικὸς βίος, ἔκαναν τὴν Θεσσαλονίκη νὰ εἶναι οἱμέρα μιὰ πόλη χωρὶς τὶς διατάξεις γιὰ μιὰ σωστὴ ὄργανωμένη πολεοδομικὴ ύφη.

Ἐτοι, ἀυτὴ ἡ ἀρχοντόπολη ποὺ εἶχε τὸ προνόμιο νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ μιὰν ἀνοιχτὴ καὶ καλπροάρετη θάλασσα μέχρι τοὺς ποικίλους λόφους ποὺ τοὺς στολίζαν τὰ παλαιὰ κάστρα, θρίσκεται σήμερα σὲ ἔνα κομφούζιο στὸ ὅποιο συνέτειναν ἡ τοποθέτηση τῆς ἔκθεσης μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς σὲ βάρος τῶν ἐλεύθερων χώρων τῆς πόλης, ἡ ἐσφαλμένη τοποθέτηση καὶ ἀνάπτυξη τῶν Πανεπιστημίων, ἡ τοποθέτηση καὶ ἀνάπτυξη τῶν νοοκομείων, ἡ διατήρηση στρατώνων καὶ ἀκόμα ἡ οἰκοπεδοποίηση καὶ ἡ καταστροφὴ χώρων ποὺ ἤσαν προορισμένοι νὰ γίνουν οἱ χῶροι τῶν πνευματικῶν κέντρων καὶ τῶν σπόρων, τῆς ἀναψυχῆς καὶ γενικῶς οἱ πνεύμονες καὶ τὸ κόδημα τῆς πολιτείας.

Τοῦ ἀπρογραμμάτιου αὐτοῦ οἰκοδομικοῦ ἀναβρασμοῦ ἔπειστε θύμα ἡ παλαιὰ συνοικία τοῦ Ντεπό, μὲ τὰ ἐνδιαφέροντα κτίρια, τὶς βίλλες καὶ τὰ μέγαρα μιᾶς ρωμανικῆς ἐποχῆς, ἡ δοπία μποροῦσε νὰ διατηρθῇ, ἀκριβῶς γιατὶ ἔδινε ἔνα χαρακτήρα καὶ συνέτεινε σὲ μιὰν ἀραιώση στὸ τμῆμα τῆς πόλης τὸ ὅποιο κατεῖχε.

Ἡ μεγάλη ὄμως καταστροφή, γιὰ τὴν ὅποια εὐθύνονται πάρα πολλοί, τόσο γιατὶ δὲν ἐπῆραν τὰ προσήκοντα μέτρα ἡ καὶ γιατὶ οἱ ἵδιοι συνέθαλαν στὴ συμφορά, εἶναι ἡ μὲ κάθε τρόπο καταστροφή, ἡ μείωση, ἡ ἐγκατάλειψη τῶν ἀρχαίων καὶ θυζαντινῶν μνημείων, τῶν δοπίων τμήματα σημαντικά, στοίχη, μωσικά, θεμέλια καὶ ἀλλὰ τμήματα, ποὺ μποροῦσαν νὰ διατηρηθοῦν γιὰ νὰ στολίσουν, νὰ φωτίσουν καὶ νὰ ἐμψυχώσουν τὴν πολιτεία αὐτὴν στὸ μέλλον τῆς, καταστράφηκαν βάρβαρα καὶ πολλές φορὲς καθαρὰ ὑπουλα καὶ ὑποκριτικά, γιὰ νὰ μὴ δημιουργήσουν καθυστέρηση ἡ ἀλλαγὴ πραγράμματος, γιὰ νὰ μὴ μειώσουν τὴν κερδοσκοπία καὶ τὴν πεποίθηση ὅτι τὸ ἰδιωτικὸ συμφέρον εἶναι ἀνάτερο καὶ ἀπὸ τὴν Ἰστορία.

Συμπερασματικά, ἡ Θεσσαλονίκη, παρὰ τὴν κρίση ποὺ διέρχεται καὶ ἡ ὅποια εἶναι κρίση καθαρὸ οἰκονομικὴ γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, εἶναι μιὰ ἀληθινὴ πρωτεύουσα τῆς Βορείου Ἑλλάδος, τῆς ὅποιας εἶναι σωστὸ μὲ τὴ βοήθεια τῆς Πολεοδομίας νὰ αὐξήσουμε τὴ σημασία καὶ τὴ σχέση μὲ ὅλο τὸ βόρειο τμῆμα τῆς χώρας, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς Δυτικῆς Θράκης μέχρι τὴ Δυτικὴ Μακεδονία καὶ οὐσιαστικά, ἐφ-

ὅσον μποροῦν καὶ πρέπει νὰ θρεθοῦν λύσεις, ὃς τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Κέρκυρα.

Αὐτὸ δὲν ομαινέται ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη θὰ ἀποτελέσῃ πρόσκομπα γιὰ τὴν προώθηση καὶ τὴ δημιουργία καὶ πολλῶν ἀλλων ἀληθινῶν πολεοδομικῶν κέντρων.

·Απλὸς, μὲ τὴν αὐθεντικὴ σημασία τὴν ὅποια ἔχει σὰν ἔνα μεγάλο κέντρο, ἀστικὸ καὶ πολιτικό, θὰ μποροῦσε νὰ ἔξακολουθήσῃ, μέχρι ποὺ ἄλλα κέντρα, ἐνωνόμενα μαζὶ τῆς σ' αὐτὸν τὸν οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ ρόλο, νὰ δημιουργήσουν τὴν οἰκιστικὴ διάρθρωση τοῦ θορείου τμήματος τῆς Ἑλλάδος.

Θὰ δώσω μιὰν ἔξηγηση χωροταξική στὸν οἰκονομικὸ μαρασμὸ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπὸ τὸν δῆμο ἀπορρέουσαν τόσες συνέπειες.

·Η θέση τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ τοῦ χώρου, εἶναι θέση προορισμένη γιὰ ἰσχυρὴ ἀνάπτυξη. Δυστυχῶς, ἡ ἐλλειψη οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς συνεργασίας μὲ τοὺς θορείους γείτονες, στενεύει τὴν ἀκτινοβολία ἐπιρροῆς τῆς σὲ ἔνα χῶρο περιορισμένο καὶ ἀπὸ τὸ θόρακα, τὸν ζημιώνει, τὴν καθιστᾶ παράλιη καὶ τὴ δεσμεύει σὲ μιὰ μορφὴ οἰκονομικῶν φαινομένων, ποὺ τελικὰ ἀποτελοῦν καιάδα τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, τῆς ἐθνικῆς ἀποταμίευσης καὶ ἀνάπτυξης.

Στὴν Ἁθήνα, ἀδικαιολόγητα, καριὰ κυβέρνηση δὲν καθόρισε, οὔτε τὸ εὔλογο μέγεθος τῆς, οὔτε τὴν εὔλογη μορφὴ στὶς ἐπεκτάσεις τῆς.

·Ο καθορισμὸς τῆς περιμέτρου τῆς ὑπῆρξε πάντα ἀθέβαιος καὶ πλασματικός, ὁ καθορισμὸς τῶν ζωῶν τῆς ἀνύπαρκτος, ὁ καθορισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας τελείως ἀθέβαιος. Ἐτοι πού, μὲ προσχήματα τελείως διαβλητὰ ἀπὸ τὸ Νόμο καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τεράστιες ἐπιφάνειες, οἱ ὅποιες ἀνήκαν, συνέφερε, ἐπιβαλλόταν, γιὰ τὸ μέλλον τῆς πόλης, νὰ ἀνήκουν στὸ Ἐθνος ἢ στὸ Δῆμο. ἐπέρασαν στὰ χέρια ἐπιτηδείων ἰδιωτῶν, κομματαρχῶν ἡ μπράβων, ἡ καὶ ὄργανισμῶν ποὺ εἶχαν καθαρὰ συμφεροντολογικά κίνητρα.

·Ἐτοι, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θουνὰ καὶ ἀλλας ἔθνικὸς χῶρος ἀπὸ τὰ ἀκρογιάλια, πέρασαν στὰ χέρια διαφόρων ὄργανισμῶν, ποὺ ισχυρίζονται ὅτι τὰ ἀγόρασαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀγάδες.

·Ἄλλα δημιουργήθηκαν σὲ διάφορα στάδια μὲ τὸ ἀμφιβόλο πρόσχημα ὅτι σὲ δρισμένες ἐπο-

**Ο Αριστομένης Προβελέγυος στο
ΣΤ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο**

διάφοροι πολεοδόμοι τῶν ἀποικιοκρατῶν ἔξα- πλωσαν καὶ ἀνάπτυξαν στὴν Ἀφρικὴ ἡ στὴν Ἀσίᾳ, γιατὶ καὶ αὐτὲς ἀκόμη εἶχαν τὴν πρό- νοια νὰ ἀποκτήσουν ἔνα σκελετὸ πιὸ χαρακτη- ριστικό, πιὸ ὄρθολογιστικό, τόσο σὲ ὅ, τι ἀφορᾶ τὴν κυκλοφορία, δοσ καὶ σὲ ὅ, τι ἀφορᾶ τὴν δηράνωντα τῶν κέντρων ἐργασίας. Ἀκόμη, γιατὶ γιὰ λόγους ἐπιδείξης ἀνέγειραν διοικη- τικὰ κέντρα ἡ ἄλλα κτίρια ἐμφάνισης.

Θὰ ἦταν ἀπαράδεκτο νὰ κρύψουμε, ὅτι ἡ Ἀθή- να ἀποτελεῖ ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τῆς πιὸ ἀσύγνωστης ἀμέλειας σὲ θάρος δῶλων τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν συμ- φερόντων, ἀμέλειας καὶ ἀπρονοιαίς ποὺ ὀδη- γοῦν τὴν πόλη σὲ μορφολογικὴ καταστροφή. Καὶ τὴ χώρα, ἡ ὅποια ἀναγκάζεται μὲ μεγάλες θυσίες νὰ συντηρῇ αὐτὸ τὸ παράλογο καὶ κατα- στρεπτικὸ οἰκοδομικὸ τέρας, τὴν ζημιώνει, τὴν καθιστᾶ παράλιη καὶ τὴ δεσμεύει σὲ μιὰ μορφὴ οἰκονομικῶν φαινομένων, ποὺ τελικὰ ἀποτελοῦν καιάδα τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, τῆς ἐθνικῆς ἀποταμίευσης καὶ ἀνάπτυξης.

Στὴν Ἁθήνα, ἀδικαιολόγητα, καριὰ κυβέρνηση δὲν καθόρισε, οὔτε τὸ εὔλογο μέγεθος τῆς, οὔτε τὴν εὔλογη μορφὴ στὶς ἐπεκτάσεις τῆς. ·Ο καθορισμὸς τῆς περιμέτρου τῆς ὑπῆρξε πάντα ἀθέβαιος καὶ πλασματικός, ὁ καθορισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας τελείως ἀθέβαιος. Ἐτοι πού, μὲ προσχήματα τελείως διαβλητὰ ἀπὸ τὸ Νόμο καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τεράστιες ἐπιφάνειες, οἱ ὅποιες ἀνήκαν, συνέφερε, ἐπιβαλλόταν, γιὰ τὸ μέλλον τῆς πόλης, νὰ ἀνήκουν στὸ Ἐθνος ἢ στὸ Δῆμο. ἐπέρασαν στὰ χέρια ἐπιτηδείων ἰδιωτῶν, κομματαρχῶν ἡ μπράβων, ἡ καὶ ὄργανισμῶν ποὺ εἶχαν καθαρὰ συμφεροντολογικά κίνητρα.

·Ἐτοι, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θουνὰ καὶ ἀλλας ἔθνικὸς χῶρος ἀπὸ τὰ ἀκρογιάλια, πέρασαν στὰ χέρια διαφόρων ὄργανισμῶν, ποὺ ισχυρίζονται ὅτι τὰ ἀγόρασαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀγάδες. ·Άλλα δημιουργήθηκαν σὲ διάφορα στάδια μὲ τὸ ἀμφιβόλο πρόσχημα ὅτι σὲ δρισμένες ἐπο-

χές, καὶ ποιοὶ βοσκοὶ κατοικιῶν εἶχαν ἐκεῖ τὰ ποιμνία τους. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ μεταβάλλονταν αὐτὸι οἱ βοσκοὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Πάρνηθας, τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς Πεντέλης σὲ μεγαλοοικοπεδούχους, ποὺ διαιροῦσαν τὶς ουρέωντες ἀπὸ δῆλες τὶς ἐπαρχίες Ἑλληνες, ἐνσωματώνοντας αὐτοὺς τοὺς διαφαγέντες χώρους σ' αὐτὴ τὴ χαλαρὴ καὶ ἀβέβαιη καὶ πάντοτε ἐπεκτεινόμενη περίμετρο τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας.

Στὴν Ἱδιαίτερη μέθοδο τῆς κατάχρησης δικαιωμάτος πρέπει νὰ ἀποδόσουμε δῆλη τὴν καταστροφὴ τῶν θυνῶν, σὰν τὴν Πεντέλη, γιὰ τὰ ὅποια ἡ κακὴ ἐκμετάλλευση ἐδημιούργησε ἔνα πρόβλημα ἀλλοίωσης, - σημαντικὸ τουλάχιστο γιὰ μᾶς τοὺς ἀρχιτέκτονες ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους οἱ δῆλοι ξέρουν μέσα ἀπὸ τὶς μορφές νὰ διαβάζουν τὶς ἀπαραίτητες ἀρετὲς γιὰ μιὰ πολιτεία καὶ μιὰ χώρα.

·Η καταστροφὴ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ

δομία, άκομη καὶ ἄν δὲν ἔχουν κάνει εἰδικότερες οπουδες καὶ δὲν ἔχουν ἀρκετὴ ἐμπειρία, εἶναι προσαρμογή εύκολη, ύπο τὸν ὅρο νὰ ἐνταχθοῦν βαθύτατα στὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς διαλεκτικῆς καὶ τῆς εὐγένειας τοῦ ὄμαδικοῦ ἔργου.

Μερικές ἀπὸ τὶς ἀπόψεις ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἀναφερθοῦν, εἶναι τόσο κοινὲς, ὥστε νὰ μὴν ἀποδοθοῦν σὲ προσωπική μου μόνο ἄποψη, εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

1) Ἀναδιοργάνωση μὲ πύκνωση καὶ ἀναδιάρθωση τῶν Ἀθηνῶν, μὲ πρόγραμμα τὴν μείωση τῆς ἔκτασης καὶ τοῦ πληθυσμοῦ στὸ 1.000.000 κατοίκους τὸ πολὺ.

Στὸ οημεὶο αὐτὸ θὰ πρόσθετα, ὅτι ἡ ἐκλογή καὶ ἕρμονη μᾶς νέας πρωτεύουσης θὰ ἥταν πρώτη, ἀφοῦ ὑπάρχει τόση ἀνάγκη νὰ προηγθοῦν μελέτες καὶ νὰ βρεθῇ σωστὸς οἰκονομικὸς ἔθνικὸς ρυθμός. Ἡ δημιουργία ὅμως τῆς Θεοσολονίκης σὰν ἀληθινῆς συμπρωτεύουσας, δηλαδὴ ἡ ἀποκέντρωση Μακεδονίας, Θράκης καὶ Ἡπείρου, θὰ θοηθοῦσε τὸ παρόν.

2) Ἀνάπτυξη παραγωγικῶν ἔργων οὐσιαστικῶν καὶ ιδιαίτερα: αὔξηση τῆς ἐνέργειας, ἀνάλογη μὲ τὶς ἀνάγκες μᾶς ὄργανωμένης καὶ θιομηχανικῆς χώρας. Τὰ δῶς τώρα ἀποτέλεσματα τῆς Δ.Ε.Η. είναι ἀσήμαντα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν κλίμακα τῶν ἀναγκῶν, γιὰ νὰ ἐπιβιώσουμε σὰν χώρα. Μιὰ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος μὲ τοὺς εἰδικοὺς θὰ ἔδειχνε γιατὶ ἡ ἐνέργειακὴ πολιτικὴ πρέπει νὰ ἀλλάξῃ οὐσιαστικά.

Ο φωτισμὸς τῶν χωριῶν -ἐν μέρει ἀκόμη- μποροῦσε νὰ εἶναι ἐπίτευγμα πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια, σήμερα ὅμως ἀποτελεῖ μιὰ ἀσήμαντη πλευρὰ τοῦ μεγάλου προβλήματος «ἐνέργεια», καὶ στὸν τομέα αὐτὸ ή καθυστέρηση τῆς ἐκβιομηχανισης, μὲ ἀρχὴ τὶς θιομηχανίες παραγωγῆς καὶ ἐπεξεργασίας ἀλουμινίου, ὑπῆρξε ἔθνικῶς ἐπιζημία.

Αν ἔξετάσουμε τὸ πενταετὲς πρόγραμμα ἐνεργείας τῆς Ἑλλάδος, θὰ πρέπη, ἀν τοῦτο ἐφαρμοστῇ χωρὶς ἀλλαγὴ ἡ καθυστέρηση νὰ διαθέτῃ ἡ Ἑλλάς 4 ἑκατομμύρια KW/H ὡς μικτὴ ἐνέργεια. Αὐτὸ οημάνει οχεδὸν διπλασιασμὸς στὴν τωρινὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ συγκρινόμενα τὰ νούμερα αὐτὰ μὲ τὰ ὑπάρχοντα ἡ ἀναγγελλόμενα στὶς ἄλλες χώρες, γειτονικὲς καὶ μακρυνότερες, εἶναι ἀνεπαρκέστατα.

Ἄς οκεφθῇ κανεὶς ὅτι ἡ Ρωσία ἀναγγέλλει μόνο ὡς ἡλεκτρενέργεια πρὸ τοῦ 1980 3 δισεκατομμύρια KW/H. Ο ἀγώνας γιὰ τὴν αὔξηση τῆς ἐνέργειας θὰ καθορίσῃ τὸ οἰκονομικό, κοινωνικὸ καὶ ἔθνικό μέλλον τῶν χωρῶν. «Ωστε, ὡς πολεοδόμοι, εἶναι φυσικὸ ἡ ἐπέμβουμε στὴν ἀνάγκη αὔξησης τῆς ἐνέργειας καὶ τῆς ἀνάπτυξης ἔθνικῆς θιομηχανίας μετάλλων ἀλουμινίου, τὸ ὄποιο καὶ μόνο θὰ δώσῃ καταπληκτικὴ ὄφθηση στὴν Ἑλλάδα, οἰκονομικὴ καὶ πολεοδομικὴ, γιατὶ ἡ Ἑλλάδα εἶναι πλουσιότατη σὲ δεῖδια τοῦ ἀλουμινίου. Ἄλλα καὶ ἡ τεχνικὴ πρόσδοση θὰ τῆς ἐπιτρέψῃ τὴν μέγιστη καὶ ἀνεξάντλητη παραγωγή. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἐφαρμογὲς τοῦ ἀλουμινίου καὶ τῶν κραμάτων του ἔχουν εύρυτατη ἐφαρμογὴ στὴ οὐγχρονή κατασκευή.

Τὸ ἔδιο ἐπέγυουσα εἶναι ἡ ἐκμετάλλευση ὅλων τῶν μεταλλευμάτων, γιὰ τὰ ὄποια τὸ πενταετὲς πρόγραμμα ἀναφέρεται γενικὰ καὶ μὲ ἀβεβαιότητα καὶ ἐν τούτοις ἀφοροῦν τὸν ἔθνικὸ τομέα. Σὲ πολλοὺς τομεῖς, θιομηχανία καὶ ἀγροτικὴ παραγωγὴ συναντῶνται καὶ εἶναι φανερὴ ἡ

ἀπόλυτη ἀνάγκη ὁρθολογιατικῆς ὄργανωσης καὶ ἀνάπτυξης τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, ἀνάπτυξης τῶν δασῶν, τῆς μηχανικῆς καλλιέργειας σὲ δὲ τὸ δυνατόν μεγαλύτερη κλίμακα, τῆς παραγωγῆς τῶν ἀπαραίτητων λιπασμάτων, ἀλλά κυριότερα μᾶς σταθερότητας καθορισμοῦ τῆς οἰκονομίας, ὡσιες νὰ μὴν ὑπάρχῃ τὸ παράδοξο φαινόμενο νὰ καλύπτονται τομεῖς τῆς ἐλληνικῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἀπὸ εἰσαγωγῆς, ὑπὸ μορφὴν βοηθείας, ἦτοι δανείων, πότε δημητριακῶν ἡ πατάτας κατὰ τὴν ἔμπνευση καὶ τὰ περισσεύματα τῶν φιλεύσπλαγχνων δανειστῶν μας, καὶ πρόκληση ζημιῶν, πικρίας καὶ ἀπιστίας στοὺς ἔργαζόμενους Ἑλληνες τῶν ἀντίστοιχων τομέων.

Τὰ λέων αὐτὸ θὰ ἥθελα νὰ σᾶς πῶ δια τὴν πρέπει νὰ συμβουλευθῆτε μὲ προσοχὴ τὸν κατάλληλους χάρτες, ποὺ δείχνουν καθαρὰ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ τὴν Ἑλλάδα σὲ σχέση μὲ τὴν Βαλκανικὴ Χερσόνησο καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὴν Εύρωπη. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ίδεα ἡ τὸ ἐπιχείρημα, διτὶ οἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Εύρωπη, ἀποκρυμένες ἀπὸ μιὰ Βαλκανικὴ κλειστή, δὲν εἶναι ἀληθεῖς, εἶναι τελείως πλασματικές. Τὸ δεύτερο εἶναι αὐτὴ ἡ καταπληκτικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου, στὴν οποία ἀναπτύχθηκε σειρά πολιτισμῶν, ποὺ ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ἑλληνικός.

Ἐπίσης, οημαντικὸ εἶναι, ἡ ἐκτέλεση τῶν προγραμμάτων νὰ ἔχῃ ἔθνικὸ χαρακτήρα, ἡ δὲ δράση τῶν ἑταῖρων νὰ ἔκολουθη ἀπὸ τὸ πνεῦμα οἰκονομικῆς πιστότητας· κυρίως ὅλες αὐτὲς οἱ διεθνεῖς ἡ ἐλληνοδιεθνεῖς ἑταῖρεςνά υποταχθοῦν σ' ἓνα αὐστηρὸ ἔθνικὸ πρόγραμμα.

3) Η συνεργασία τῶν πολεοδόμων ἀφορᾶ, ἐπίσης, τὶς μεταφορές. Η ὁρθολογιστικὴ μελέτη ἀνάπτυξης τῶν συγκοινωνιῶν εἶναι ἀπόλυτα συνδεμένη μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἔθνικῶν πολεοδομικῶν ίστων.

Η ἀνάπτυξη τῶν συγκοινωνιῶν δὲν πρέπει, φυσικά, νὰ εἶναι κεντρωτική. Αντίθετα, πυκνότατη διακλάδωση καὶ κυρίως σύνδεση τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Ἀνατολική καὶ Βόρειο θὰ χαλαρώσῃ τὴν ἐπαρχιακὴ ἀπομόνωση καὶ ἔξαρτηση ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Οι συγκοινωνιακὲς ἀρτηρίες πρέπει νὰ δώσουν ζωὴ στὶς μεθοριακὲς περιοχές, τὶς όποιες παραλύει καὶ ἀπομονώνει ἡ στρατιωτικὴ ἀπαρχαιωμένη θεωρία τοῦ κενοῦ καὶ ἡ λανθασμένη τακτικὴ τῆς διακοπῆς κάθε ἀνταλλαγῆς μὲ τὶς γειτονικὲς χώρες.

Ἐνας ἄλλος τομέας ποὺ χρειάζεται ἀμεση προσοχὴ εἶναι ὁ τῶν θαλασσών συγκοινωνιῶν. Ο τομέας αὐτὸς ἀφορᾶ λιμάνια, ναυπηγεία καὶ θαλάσσιες μεταφορές μέσα στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὴ.

Μίλησα ἡδη γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν λιμένων καὶ τὸ μαρασμὸ τῶν παραθαλασσίων πόλεων. Επανέρχομαι μὲ αὐτὲς τὶς οκέψεις: Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη ἡ Ἑλλάς νὰ γίνῃ μεγάλη ναυτική χώρα. Αν αὐτὴ τὴν στιγμὴ ὁ ἐμπορικός της στόλος εἶναι ὁ διος διεθνής, εἶναι μονόπλευρη ἡ ὠφέλεια. Η δύναμη τῶν ἐφοπλιστῶν μας, ἀντὶ νὰ ἔκδηλωνται μὲ τὴν ματαιοδοξία νὰ ἔχουν διοτρέψεις βασιλεῖς, πρίγκηπες καὶ προθυπουργούς, ἡ ἀντὶ νὰ καυχῶνται γιὰ τὶς πολυτελέστερες θαλαμηγούς ἡ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν φασιανῶν τους, ἀς δώσῃ πρὸς τὴν πατρίδα τους τὸ μέτρο τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης βοηθώντας σ' αὐτὴ τὴν Ναυτική Ἀναγέννηση.

Ο Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ Ἑλλάς iδρύθηκαν καὶ ἡκμασαν ναυτικά, στόν εὑρὺν αὐτὸ διεργαφικὸ κόλπο τῆς Μεσογείου, καὶ ἡ ἐπρροή της ἥταν ναυτική, μὲ ἀνταλλαγὴ προϊόντων καὶ ἰδεῶν.

Τὸ ἔδιο ἐπέγυουσα εἶναι ἡ ἐκμετάλλευση ὅλων τῶν μεταλλευμάτων, γιὰ τὰ ὄποια τὸ πενταετὲς πρόγραμμα ἀναφέρεται γενικὰ καὶ μὲ ἀβεβαιότητα καὶ ἐν τούτοις ἀφοροῦν τὸν ἔθνικὸ τομέα. Σὲ πολλοὺς τομεῖς, θιομηχανία καὶ ἀγροτικὴ παραγωγὴ συναντῶνται καὶ εἶναι φανερὴ ἡ

ἀπὸ τὰ αἴτια τοῦ μαρασμοῦ τῶν ναυτικῶν πόλεων.

Αν οκεφθοῦμε πῶς 1.500.000 Ἑλληνες εἶναι κάτοικοι νήσων καὶ ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον τάς 8)10 ζοῦν κοντά ἡ σὲ παραλιακὲς πόλεις, θὰ δοῦμε τὴη σημασία τῆς ἀποψης αὐτῆς. Εξ ἄλλου, ὅλες οἱ μεγάλες πόλεις τῶν νήσων, πλὴν τῆς Κρήτης, ἀντικρύζουν τὴην πέρα ἀπὸ τὴην Ἐλλαδάθασσα. Αὐτὴ τὴη στιγμὴ ἡ προέκταση μας θαλασσίως μέχρι τῆς ἐλληνικῆς Κύπρου θὰ δημιουργοῦσε μιὰ ἀφετηρία γιὰ τὴην τοποθέτηση τῆς Ἑλλάδος μέσα στὴη Μεσογείο, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ στάθμη στὸ ἔγγυνο μέλλον θὰ ἀνέλθῃ καὶ στὴην οποία θὰ ἥταν σωστὸ νὰ μετασχηματίσουμε.

Στὸ οημεὶο αὐτὸ θὰ ἥθελα νὰ σᾶς πῶ δια τὴην πρέπει νὰ συμβουλευθῆτε μὲ προσοχὴ τὸν κατάλληλους χάρτες, ποὺ δείχνουν καθαρὰ ἀπὸ τὴην μιὰ μεριὰ τὴην Ἑλλάδα σὲ σχέση μὲ τὴην Βαλκανικὴ Χερσόνησο καὶ ἀπὸ τὴην ἄλλη μὲ τὴην Εύρωπη. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴην ίδεα ἡ τὸ ἐπιχείρημα, διτὶ οἱ σχέσεις μας μὲ τὴην Εύρωπη, ἀποκρυμένες ἀπὸ μιὰ Βαλκανικὴ κλειστή, δὲν εἶναι ἀληθεῖς, εἶναι τελείως πλασματικές. Τὸ δεύτερο εἶναι αὐτὴ ἡ καταπληκτικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου, στὴην οποία ἀναπτύχθηκε σειρά πολιτισμῶν, ποὺ ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ἑλληνικός.

Ἐπίσης, οημαντικὸ εἶναι οἱ συνεργασίες μὲ προσοχή, θὰ δροῦσε ἀκόμη τὶς δύναμεις δόλων τῶν πόλεων ποὺ εἶχαν διδύσει σὲ παραλία της Κρήτης, τὴην Ρόδο καὶ τὴην Κύπρο τὴην φέρνει σὲ πὲρα τὴην Κρήτη, τὴην Ρόδο καὶ τὴην Κύπρο τὴην φέρνει σὲ πὲρα τὴην Κρήτη, τὶς Αραβικὲς χώρες ἡ τὶς χώρες τῆς Βορείου Αφρικῆς, οἱ όποιες, ὅπως ὅλοι ξέρουμε, ἀναπτύσσονται, μετὰ τὴην ἀπε

A' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Πολεοδομία-Εθνικό πρόβλημα»

Δελφοί, Δεκέμβριος 1961

«Το Συνέδριο, κατά τις γόνιμες εργασίες του, πού διεξήχθησαν μέσα σε πνεύμα επιστημονικής αναζητήσεως και αντικειμενικότητος, διαπιστώνει τα εξής:

1. Την οξύτητα με την οποία τίθεται σήμερα, και τη μεγαλύτερη οξύτητα με την οποία θα τεθή αύριο, το πολεοδομικό πρόβλημα της χώρας, καθώς και τους κινδύνους που δημιουργεί η παράταση της σημερινής καταστάσεως.

2. Τον απόλυτο συσχετισμό του προβλήματος της πολεοδομίας με την οικονομική, τεχνική, διοικητική, εκπαιδευτική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, και την ανάγκη της συντονισμένης αντιμετωπίσεως του.

3. Την έλλειψη συγκεκριμένης εθνικής πολεοδομικής πολιτικής και συγχρόνως την αδυναμία του Κράτους να αντιμετωπίσῃ και προγραμματίσῃ, με τις υπηρεσίες που διαθέτει και χωρίς να κινητοποιήσει το ολόκληρο το επιστημονικό δυναμικό της χώρας, ένα μακροχρόνιο πολεοδομικό πρόγραμμα.

4. Την ανάγκη να αντιμετωπισθούν τα πολεοδομικά μας προβλήματα με μιά σωστή οικιστική πολιτική και ένα μακράς πνοής πρόγραμμα.

5. Την ιδιαίτερη σημασία της ερεύνης και μελέτης για την αντιμετώπιση των πόλεων και οικισμών της χώρας.

6. Την ανάγκη της ειδικής εκπαίδευσης των αρχιτεκτόνων, τεχνικών και επιστημόνων της χώρας πάνω στα πολεοδομικά θέματα.

7. Την υφισταμένη εξάρτηση μεταξύ της πολεοδομικής αναπτύξεως και του θεσμού της τοπικής αυτοδιοικήσεως, ο οποίος χρήζει υλικής και ηθικής ενισχύσεως από μέρους του Κράτους, ώστε οι πόλεις και τα χωριά μας να αντιμετωπίσουν σωστά τη μελλοντική μας διαμόρφωση.

8. Την ευθύνη του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων και Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδος για την ορθή μελέτη και αντιμετώπιση των πολεοδομικών και οικιστικών ζητημάτων, καθώς την ανάγκη να μελετήσουν ένα πρόγραμμα συγκεκριμένης δράσεως.

9. Αποφασίζει τη συγκρότηση Επιτροπής επεξεργασίας και διατυπώσεως του πορίσματος του Συνεδρίου. Η Επιτροπή προτείνεται να αποτελεσθῇ από τον Καθηγητή κ. Θ. Αργυρόπουλο, τον αρχιτέκτονα-πολεοδόμο κ. Α. Χατζόπουλο, τον αρχιτέκτονα-πολεοδόμο κ. Α. Αραβαντινό, τον Πρόεδρο και τον Γεν. Γραμματέα του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων.

10. Αποφασίζει τη σύγκληση του Δευτέρου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου στη Θεσσαλονίκη το φθινόπωρο του 1962, με θέμα η «Πολεοδομία λαϊκή κατοικία στην Ελλάδα».

Διοικητικό Συμβούλιο
Κ. Μπίτσιος
Ν. Βαλσαμάκης
Ν. Σιαπκίδης
Α. Γεροντάκης
Φ. Τσέκερης
Α. Κωστάλα-Κεχαγιόγλου
Πρόεδρος
Κ. Μπίτσιος
Γ. Γραμματέας
Ν. Σιαπκίδης

Επιτροπή Πορισμάτων
Θ. Αργυρόπουλος
Α. Χατζόπουλος
Α. Αραβαντινός
Κ. Μπίτσιος
Ν. Σιαπκίδης

Το Προεδρείο του Α' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου. Διακρίνονται οι: Ν. Σιαπκίδης, Α. Κωστάλα-Κεχαγιόγλου, Φ. Τσέκερης, Κ. Μπίτσιος

B' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Λαϊκή Κατοικία-Πολεοδομία»

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 1962

- «Το Συνέδριο εγκρίνει και αποφασίζει τα εξής:
- α) Την διατύπωση των κατωτέρω γενικών συμπερασμάτων επί της ερεύνης του κεντρικού θέματος του Συνέδριου:
Διαπιστούται η οξύτης του θέματος της κατοικίας στην χώρα μας. Η οξύτης αυτή διαγράφεται με σαφήνεια από την διαπίστωση ότι η μέση πυκνότης της οικήσεως ατόμων ανά δωμάτιο κατατάσσει την Ελλάδα στην προτελευταία βαθμίδα από τις ευρωπαϊκές χώρες. Η έλλειψη εκαντοντάδων χιλιάδων κατοικιών δημιουργεί κενό πού συμπληρώνεται με ρυθμό ο οποίος, αν εξακολουθήσει με τη σημερινά δεδομένα, δεν θα ικανοποιήσῃ τις άμεσες στεγαστικές ανάγκες του λαού μας εντός λογικού χρονικού διαστήματος.
- Ειδικότερα διαπιστώνονται τα εξής:
1. Έλλειψη ενιαίας οικιστικής πολιτικής, σε συνάρτηση με κατάλληλους όρους πολεοδομικής αναπτύξεως.
  2. Έλλειψη ενιαίου προγράμματος στον τομέα της οικιστικής δραστηριότητος στην παραγωγή κατοικιών.
  3. Σύγκρουση αρμοδιοτήτων στους υπάρχοντες υπευθύνους φορείς εφαρμογής οικιστικών προγραμμάτων.
  4. Ασαφής προσδιορισμός των δικαιούχων στεγάσεως, βάσει κριτηρίων εισοδήματος.
  5. Ανεπαρκέστατη συμμετοχή του Κράτους στην χρηματοδότηση προγραμμάτων οικιστικής αναπτύξεως.
6. Ανάγκη ενιαχύσεως της ιδιωτικής πρωτοβουλίας από το Κράτος για την οργανωμένη δόμηση κατοικιών και μη παρεμπόδισή της με διάφορα ανασταλτικά οικονομικά μέτρα.
Συμπληρωματικά διαφαίνεται ότι το πρόβλημα της στεγάσεως δεν είναι δυνατόν να λυθή, στην καθολική του μορφή, παρά με την πρωτοβουλία της Πολιτείας, η οποία θα αναλάβη την επιστημονική έρευνα του θέματος, τον μακρόπνοο προγραμματισμό και την συστηματική εφαρμογή του.
Προϋπόθεση της επιτυχίας του έργου τουύτου είναι η θεμελίωσή του επί των επιστημονικών θέσεων πού προκύπτουν από τις εργασίες του B' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνέδριου, το οποίον αποτελεί την υπεύθυνη επιστημονική έκφραση στο θέμα της κατοικίας.
- β) Την συγκρότηση Επιτροπής επεξεργασίας και τελικής διατυπώσεως του πορίσματος του B' Συνέδριου, η οποία θα αποτελήται από τους συναδέλφους: Γ. Αναιρούση, Π. Βασιλειάδη, Π. Καραντινό, Κ. Μπίτσιο, Α. Προβελέγγιος και Η. Σκρουμπέλο.
- γ) Την σύγκληση του Γ' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνέδριου το φθινόπωρο του 1963 στο Ναύπλιο, με θέμα "Η συμβολή του αρχιτέκτονος στην ανάπτυξη της χώρας", και
- δ) Την κατόπιν σχετικής εισηγήσεως διαπίστωση ότι, στις επαρχιακές πόλεις, ο ιστορικός εθνικός πλούτος μας, ο οποίος εκδηλώνεται στα

66
Διοικητικό Συμβούλιο
Κ. Μπίτσιος
Ν. Βαλσαμάκης
Ν. Σιαπικίδης
Α. Γεροντάκης
Φ. Τσέκερης
Α. Κωστάλα-Κεχαγιόγλου
Πρόεδρος
Κ. Μπίτσιος
Γ. Γραμματέας
Ν. Σιαπικίδης

Επιτροπή Πορίσμάτων
Γ. Αναιρούσης
Πρ. Βασιλειάδης
Π. Καραντινός
Κ. Μπίτσιος
Α. Προβελέγγιος
Η. Σκρουμπέλος

κτίρια-μνημεία της λαϊκής αρχιτεκτονικής, είτε από λόγους φυσικής φθοράς, είτε από ανάγκες ανοικοδομήσεως, καταστρέφεται, και εντός μικρού χρόνου οι επαρχιακές πόλεις θά έχουν χάσει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους. Επ' αυτού εκφράζεται η ευχή όπως ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων συγκροτήση Επιτροπή για την συγκέντρωση συνεισφορών για την αγορά και συντήρηση των κτιρίων αυτών, παράλληλα με την λήψη των ενδεικνυούμενων νομοθετικών μέτρων από το Κράτος, ώστε τα κτίρια αυτά να χαρακτηρισθούν ιστορικού ενδιαφέροντος και διατηρητέα».

* Ψήφισμα του B' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνέδριου

Γ' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Η συμβολή του αρχιτέκτονος και πολεοδόμου στην ανάπτυξη της χώρας»

Ναύπλιο, Δεκέμβριος 1963

«Το Γ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο διαπιστώνει ότι μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει η επαρκής από μέρους του Κράτους αξιοποίηση του αρχιτεκτονικού δυναμικού της χώρας. Η πλήρης αναθεώρηση της μέχρι σήμερα επικρατούσας καταστάσεως καθίσταται απαραίτητη προϋπόθεση για την προώθηση του όλου θέματος της αναπτύξεως. Η ανεπαρκής αυτή αξιοποίηση γίνεται περισσότερον εκδηλη στον τομέα της πολεοδομίας-χωροταξίας.

Η επιστημονική θέση του αρχιτέκτονος και πολεοδόμου, με την εξέλιξη των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων στην εποχή μας, γίνεται εξαιρετικά υπεύθυνη λειτουργία στην έρευνα και συνθετική αντιμετώπιση των πολεοδομικών φαινομένων, και η συμμετοχή τους απαραίτητη στον προγραμματισμό αναπτύξεως του όλου εθνικού χώρου, σε συνεργασία με τις άλλες επιστημονικές ειδικότητες.

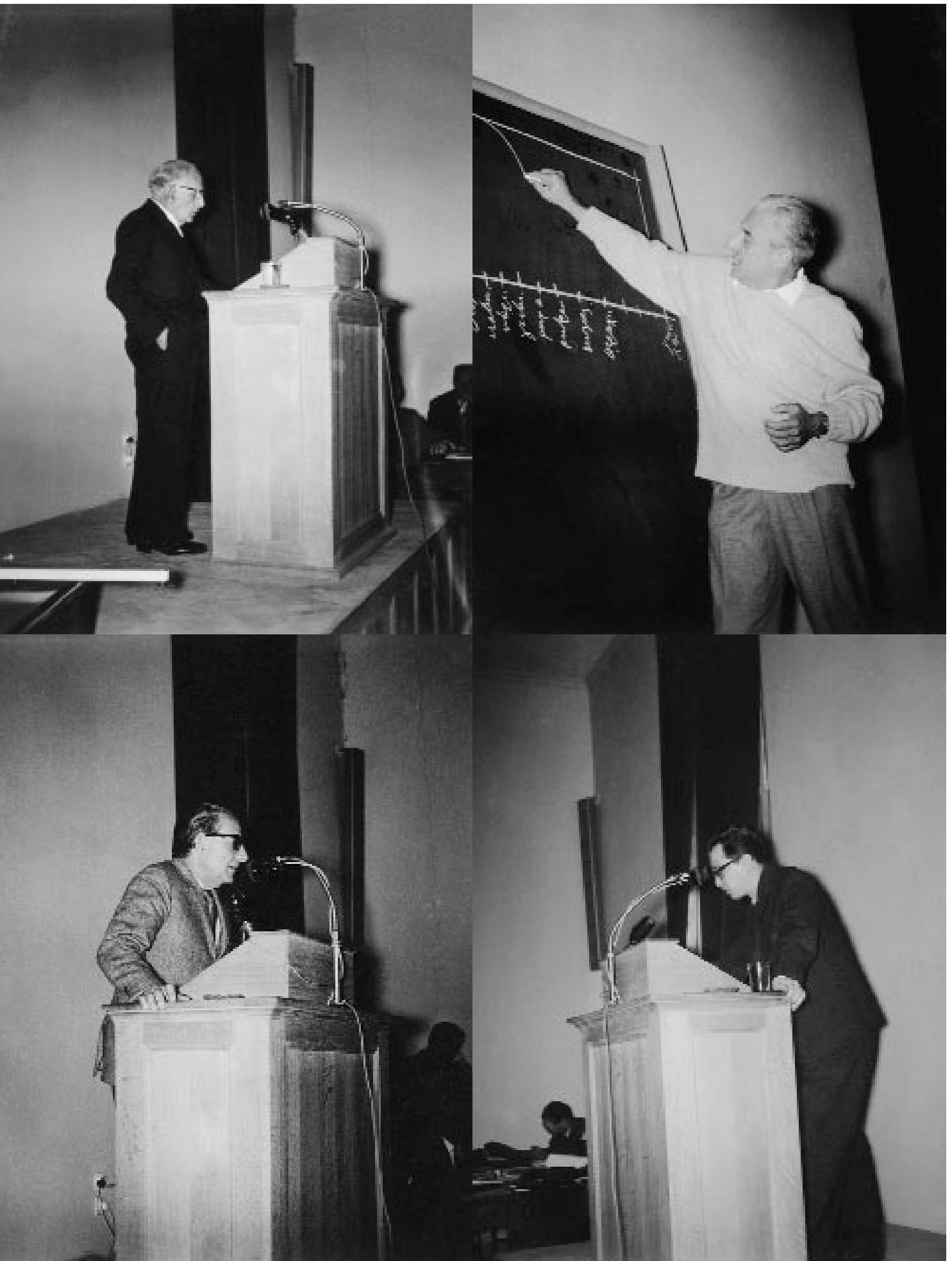
Για την προώθηση των ανωτέρω αποφασίζεται όπως ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων συντάξῃ πρόταση συγκροτήσεως Πολεοδομικού Ινστιτούτου, την οποία να υποβάλη στην Πολιτεία.

Το Γ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο εκφράζει την πίστη του ότι το συγκροτούμενο όργανο θα βοηθήσῃ ουσιαστικά την προσπάθεια της Κυβερνήσεως στην ανάπτυξη της χώρας».

68
Διοικητικό Συμβούλιο
Κ. Μπίτσιος
Γ. Βαλάτας
Κ. Δημητράτος
Θ. Αναγνωστόπουλος
Β. Αποστολιάδου
Δ. Αντωνακάκης
Πρόεδρος
Κ. Μπίτσιος
Γ. Γραμματέας
Κ. Δημητράτος

Επιτροπή Πορισμάτων
Α. Προβελέγιος
Α. Συμεών
Γ. Βαλάτας
Δ. Ζήβας
Ι. Δεσποτόπουλος
Η. Σκρουμπέλος
Κ. Δημητράτος

Εισηγητές στο Γ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, πάνω αριστερά: ο Δ. Πικιώνης· πάνω δεξιά: ο Κ. Δοξιδής· κάτω αριστερά: ο Ι. Δεσποτόπουλος· κάτω δεξιά: ο Δ. Ζήβας

Δ' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Κτίρια μορφώσεως και επιμορφώσεως»

Βόλος, Δεκέμβριος 1964

70
Διοικητικό Συμβούλιο
Α. Προβελέγγιος
Γ. Βαλάτας
Δ. Ζήβας
Α. Γερονάκης
Κ. Δεκαβάλλας
Κ. Δημητράτος
Πρόεδρος
Α. Προβελέγγιος
Γ. Γραμματέας
Δ. Ζήβας

Επιτροπή Πορισμάτων
Κ. Μπίτσιος
Ι. Λιάπτης
Δ. Φατούρος
Ν. Δεσύλλας
Η. Γουναρόπουλος
Μ. Παπαδοπούλου

«Το Συνέδριο διαπιστώνει ότι:
α) Οι τεράστιες ελλείψεις που παρουσιάζει η χώρα μας στον τομέα των σχολικών κτιρίων όλων των βαθμίδων και όλων των κατευθύνσεων, με την νέα θεώρηση των προβλημάτων της αναπτύξεως της χώρας μας, και ειδικότερα σε συνάρτηση με αυτήν της εκπαιδεύσεως, αποτελούν την στιγμή αυτή ένα από τα πιο κρίσιμα εθνικά προβλήματα.
β) Για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, την προβλεπούμενη για τα επόμενα 10 χρόνια, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του Υπουργείου Συντονισμού, απαιτούνται επενδύσεις στον τομέα των σχολικών κτιρίων ύψους 14.000.000 δρχ., που αντιστοιχούν στην κατασκευή 24.000 αιθουσών διδασκαλίας.
γ) Οι δαπάνες που απαιτούνται για την άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου της χώρας είναι αληθινές δαπάνες επενδύσεως, με άμεση συνέπεια την άνοδο του οικονομικού, τεχνικού και πολιτιστικού επιπέδου, και την έξοδό της από τον κύκλο των υπαναπτύκτων χωρών.
δ) Το πρόβλημα τούτο με τις τρείς συσχετισμένες όψεις του –προγράμματα οικονομικής αναπτύξεως, εκπαιδευτικά προγράμματα και αρχιτεκτονική του σχολικού κτιρίου– παίζει πρωτεύοντα ρόλο στον χαρακτηρισμό της χώρας μας σαν “υπαναπτυκτής”.
ε) Είναι εθνική ανάγκη να προωθηθή

με κάθε μέσον η έρευνα, η μελέτη και ο προγραμματισμός στον τομέα του εκπαιδευτικού κτιρίου κάθε βαθμίδος, ώστε να προκύψουν σύντομα τα απαραίτητα για την επίλυση των προβλημάτων συμπεράσματα, σε συνδυασμό με την επιστημονική αντιμετώπιση των επειγουσών αναγκών, αξιοποιουμένων πρός τούτο όλων των Ελλήνων ειδικών επιστημόνων, με κριτήριο την επιστημονική τους αξία και τις καταλληλότερες μορφές οργανώσεως και διαρθρώσεως.
σ) Η έρευνα των εκπαιδευτικών και αρχιτεκτονικών προβλημάτων του σχολικού κτιρίου πρέπει να αποτελέσῃ αντικείμενο κοινής προσπαθείας αρχιτεκτόνων, εκπαιδευτικών, οικονομολόγων και άλλων ειδικών επιστημόνων.
ζ) Είναι επί πλέον απαραίτητη, στην διαδικασία για την αντιμετώπιση του προβλήματος της Παιδείας, η συμμετοχή όλων των Ελλήνων μέσω των επιστημονικών οργανώσεών τους και οργάνων της αυτοδιοικήσεώς τους.
η) Το εκπαιδευτικό κτίριο πρέπει να προσφέρῃ την κατάλληλη και συγχρονισμένη ειδική “μόρφωση”, αλλά και ευρύτερη “παιδεία” στους μαθητές του και ακόμη στο κοινωνικό σύνολο. Οι αρχιτέκτονες σύνεδροι του Δ' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνέδριου επιθυμούν να τονίσουν ότι, αντιλαμβανόμενοι την σημασία του προβλήματος και την ευθύνη τους στην επίλυσή του, είναι πρόθυ-

μοι να θέσουν τις γνώσεις και την πείρα τους στη διάθεση του Κράτους. Τέλος, το Συνέδριο αποφασίζει την οργάνωση ενός σεμιναρίου εργασίας, το οποίο θα επεξεργασθή και θα διερευνήσῃ τα προβλήματα που ετέθησαν στο Συνέδριο και τα συμπεράσματά του.

Στο σεμινάριο θα συνεργασθούν όλοι οι εισηγητές, καθώς και άλλοι επιστήμονες, με την ευθύνη της

Επιτροπής Πορίσματος. Το σεμινάριο θα κατανείμη το θέμα σε καταλλήλου συνθέσεως ομάδες, τα συμπεράσματα των οποίων θα συντεθούν, σε συνεργασία με την Επιτροπή Πορίσματος, σε πλήρες υπόμνημα, το οποίο θα αποτελέσῃ τις θέσεις του αρχιτεκτονικού κόσμου επί του θέματος».

E' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Τα προβλήματα της μείζονος περιοχής Αθηνών»

Αθήνα, Ιανουάριος 1966

Διοικητικό Συμβούλιο
Α. Προβελέγγιος
Μ. Δωρής
Δ. Ζήβας
Ν. Δεσύλλας
Δ. Βενιέρης
Κ. Δημητράτος
Πρόεδρος
Α. Προβελέγγιος
Γ. Γραμματέας
Δ. Ζήβας

72

Επιτροπή Πορισμάτων
Θ. Αργυρόπουλος
Πρ. Βασιλειάδης
Κ. Δεκαβάλλας
Γρ. Διαμαντόπουλος
Δ. Ζήβας
Ε. Καλλιά
Π. Λουκάκης
Χ. Μπούρας
Γ. Σαρογιάννης
Α. Τρίτσης
Π. Ψωμόπουλος

«Το Ε' Συνέδριο των Ελλήνων αρχιτεκτόνων διακηρύσσει ακόμη μία φορά και ακόμη πιο έντονα τα απεριόριστα μεγάλα, και συνεχώς επεκτεινόμενα, φαινόμενα που προκαλούν οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές καταστροφές, τόσο στην σημερινή πρωτεύουσα, όσο και επάνω στο σύνολο του εθνικού χώρου, με εξαιρετικές επιπτώσεις, αναστέλλοντας την ανάπτυξη του τόπου στο προσεχές και απότερο μέλλον και καταστρέφοντας ανεπανόρθωτα τις ιστορικές, κοινωνικές και βιολογικές αξίες.

Τα βασικά συμπεράσματα του Συνέδριου εκτίθενται στα εξής κεφάλαια:

1. Εθνικός χωροταξικός προγραμματισμός.

2. Πολιτική κατοικίας.

3. Οικονομική πολιτική γης.

4. Φορείς εφαρμογής.

5. Πολεοδομική νομοθεσία.

6. Μελέτη και έρευνα.

7. Διαφώτιση.

8. Πρόγραμμα δράσεως.

1. Εθνικός χωροταξικός προγραμματισμός

Από το πνεύμα των εργασιών του Συνέδριου, αλλά και από όλη την προεργασία, τόσο των προηγουμένων Συνέδριων, όσο και της όλης επιστημονικής δραστηριότητος των αρχιτεκτόνων και των άλλων τεχνικών και κοινωνικών επιστημόνων, καταδεικνύεται σαν πρωταρχική και σαν κατεπείγουσα εθνική ανάγκη η

εκπόνηση Εθνικού Χωροταξικού Προγράμματος. Μόνον με την εμπνευσμένη επιστημονική και αποφασιστική του πλαισίωση θα καταστή δυνατόν να οριστικοποιηθούν και να συντονιστούν όλα τα μεγάλα προβλήματα της χώρας, όπως η δημογραφική κατανομή, η κατανομή του δυναμικού για τους διαφόρους τομείς της παραγωγής, και εν γένει η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.

Πρός αυτόν τον εν δυνάμει εθνικό προγραμματισμό πρέπει να προσαρμόζωνται διαλεκτικά και με συνέπεια τα πλαίσια και οι στόχοι των ρυθμιστικών σχεδίων, ιδιαίτερα της μείζονος περιοχής Αθηνών, μακροπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα.

2. Πολιτική κατοικίας

Ανάπτυξη μιας οικιστικής πολιτικής που να αποβλέπει στην ικανοποίηση του δικαιώματος κάθε πολίτη για την έγκαιρη απόκτηση, με κρατική μέριμνα, μιας σωστής κατοικίας, με την πρέπουσα κοινωνική εξυπηρέτηση και στο ενδεδειγμένο φυσικό περιβάλλον.

3. Οικονομική πολιτική γης

Συμπλήρωση, σωστή ερμηνεία και εφαρμογή της νομοθεσίας, ώστε να είναι ευχερής η άμεση απόκτηση από την Πολιτεία αναγκαίων εκτάσεων γης για εξυπηρέτηση κοινωνικών

σκοπών, δηλαδή χώρων κυκλοφορίας, χώρων για κατοικία, τον κοινωνικό και πολιτιστικό εξοπλισμό της, την προστασία και διάσωση αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών μνημείων και του φυσικού τοπίου. Παράλληλη εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την απρόσκοπη εφαρμογή της ανωτέρω νομοθεσίας.

4. Φορείς εφαρμογής

Μελέτη, αναδιοργάνωση και συντονισμός των απαιτουμένων φορέων πολεοδομικών και στεγαστικών προγραμμάτων και κυρίως των κεντρικών υπηρεσιών. Αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησεως με την απόδοση πόρων στους Δήμους και Κοινότητες και την αναγνώριση του νομίμου δικαιώματος συμμετοχής των, τόσο στις αποφάσεις των ρυθμιστικών σχεδίων των ευρυτέρων περιοχών, όσο και των επί μέρους τοπικών σχεδίων και άλλων συγκεκριμένων έργων στα πλαίσια της κρατικής πολιτικής.

5. Πολεοδομική νομοθεσία

a) Αναμόρφωση της πολεοδομικής νομοθεσίας, η οποία θα προβλέπῃ μελέτη και κατοχύρωση των ρυθμιστικών και μερικωτέρων πολεοδομικών σχεδίων και των καταλλήλων για κάθε περίπτωση οικοδομικών και τεχνικών κανονισμών και των κοινωνικών εξυπηρετήσεων. Αναστολή, μέχρι αποφάσεως επί των ανωτέρω, πάσης αλλαγής ισχυόντων όρων δομήσεως και επεκτάσεως των σχεδίων πόλεως.

b) Εκσυγχρονισμός και αυστηρή εφαρμογή ευρυτάτης νομοθεσίας που θα εξασφαλίζῃ διοικητικά, οικονομικά και επιστημονικά την διάσωση και αξιοποίηση όλης της εθνικής κληρονομίας, δηλαδή των μνημείων της τέχνης και ιστορίας όλων των

εποχών, καθώς και τη διατήρηση των ιστορικών και φυσικών τοπίων.

6. Μελέτη και έρευνα

Διάθεση και δημοσιότης, από μέρους των υπηρεσιών, όλων των σιοιχείων ερεύνης, των μελετών, της τεκμηριώσεως και της εφαρμογής, για μια καθολική συνεργασία και ανταλλαγή πηγών και μεθόδων ανάμεσα σε όλες τις δημόσιες και ιδιωτικές μονάδες μελέτης. Εξ άλλου, το Κράτος πρέπει να ευνοήση και να εξασφαλίσῃ τα οικονομικά μέσα για την ανάπτυξη ευρύτατης ερεύνης σ' όλους τους τομείς, ιδιαίτερα των συνθέτων φαινομένων της χωροταξίας και πολεοδομίας.

7. Διαφώτιση

Δημιουργία προϋποθέσεων και παροχή μέσων για την αναλυτική διαφώτιση της ηγεσίας και των ευρυτέρων στρωμάτων του λαού για τα πολύπλευρα προβλήματα του μέλλοντος της πρωτευούσης και τις επιπτώσεις στα άτομα, τις μικρότερες κοινότητες, την περιοχή και τον ευρύτερο εθνικό χώρο.

73

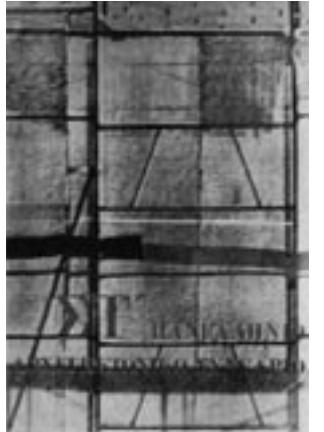
8. Πρόγραμμα δράσεως

Ανάπτυξη και αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού. Δημιουργία, με ευθύνη του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων και του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδος, των καταλλήλων οργάνων προωθήσεως των συμπερασμάτων προς την Διοίκηση, καθώς και αποκατάσταση συστηματικής επαφής και ασκηση επιρροής πρός την πολιτική εξουσία για την εφαρμογή τους».

ΣΤ' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Η αρχιτεκτονική στην Ελλάδα και η σύγχρονη τεχνολογία»

Πάτρα, Δεκέμβριος 1966

Διοικητικό Συμβούλιο
Κ. Φινές
Ν. Δεσύλλας
Ε. Πατίκη-Παπουτσάκη
Δ. Βενιέρης
Α. Κωστάλα-Κεχαγιόγλου
Γ. Πολίτης
Πρόεδρος
Ν. Δεσύλλας
Γ. Γραμματέας
Ε. Πατίκη-Παπουτσάκη

74

«Το πόρισμα του Συνεδρίου διαπιστώνει τα εξής:

1. Η τεράστια πρόοδος της τεχνολογίας, όχι μόνο προσφέρει στην αρχιτεκτονική εντελώς καινούργιες σημαντικές δυνατότητες για την εκτέλεση του σκοπού της στον τομέα της κατασκευής, με νέα μηχανικά συστήματα και υλικά, αλλά και επεμβαίνει αποφασιστικά στην αρχιτεκτονική σύνθεση.
2. Η λύση των προβλημάτων που θα αντιμετωπίσῃ η αρχιτεκτονική, και που προβλέπονται συνεχώς πιό σύνθετα και εκτεταμένα, θα βασισθή αναγκαστικά στην αφομοίωση των δυνατοτήτων που παρέχει η εξελισσομένη τεχνολογία.
3. Η εκβιομηχάνιση της κατασκευής της οικοδομής παρέχει την βασική δυνατότητα μειώσεως του κόστους της και ικανοποιήσεως στεγαστικών αναγκών μεγάλης εκτάσεως. Η βιομηχανία έχει κατορθώσει να καταστήσῃ προσιτά αρκετά αγαθά, ακόμη και στις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις, όχι όμως και το αγαθό της στέγης, ειδικά στον τόπο μας, στον τόπο μας αυτές οι τάξεις επενδύουν συνολικά, από το υστέρημά τους, κολοσσιαία ποσά για τον σκοπό αυτό, χωρίς αυτό να σημαίνη ότι κατορθώσουν να αποκτήσουν σύγχρονη κατοικία.
4. Παντού συνειδητοποιείται ολοένα και περισσότερο η ανάγκη ενεργού συμμετοχής των αρχιτεκτόνων στην διαδικασία της εκβιομηχανίσεως της
- οικοδομής και στην έρευνα των νέων υλικών που συνεχώς παράγονται.
5. Η ευθύνη των αρχιτεκτόνων στην ιστορική φάση που διατρέχουμε, μια φάση κυριαρχικής παρουσίας της τεχνολογίας, είναι μεγάλη σε ό, τι αφορά τη νέα σύνθεση των αξιών και μορφών που θα ικανοποιούν όλες τις ανάγκες του ανθρώπου. Η ευθύνη αυτή εκτείνεται υποχρεωτικά σε όλους τους τομείς όπου η τεχνολογία επιδρά στον εθνικό μας χώρο.
6. Η ανάγκη να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη των συγχρόνων μεθόδων κατασκευής είναι επιτακτική. Προϋπόθεση είναι η δημιουργία των απαραίτητων φορέων μέσα στα πλαίσια ενός εθνικού οικιστικού προγράμματος, καθώς και η δημιουργία εθνικών κέντρων ερευνών.
- Η σωστή πρόβλεψη των αναγκών και ο προγραμματισμός, που από χρόνια ζητά ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχιτεκτόνων, είναι απαραίτητη κίνητρα για την ανάπτυξη ιδιωτικών και κρατικών επιχειρήσεων εκσυγχρονισμένης κατασκευής.
7. Η συμβολή των Πολυτεχνείων στην όλη προσπάθεια θα είναι ουσιαστική. Η κατάλληλη προετοιμασία των αρχιτεκτόνων, η συνεργασία τους με τους τεχνικούς των άλλων κλάδων, η δημιουργία κέντρων ερευνών στις αρχιτεκτονικές σχολές είναι βασικές ανάγκες».

Το Προεδρείο του ΣΤ' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου. Διακρίνονται οι: Δ. Ζήβας, Π. Καραντινός, Π. Τσολάκης, Ν. Δεσύλλας

Διοικητικό Συμβούλιο
Ε. Πορτάλιου
Γ. Καλαντίδης
Δ. Ντοκόπουλος
Ν. Δεσύλλας
Χρ. Ανταχόπουλος
Κ. Κάιγερ
Πρόεδρος
Ε. Πορτάλιου
Γ. Γραμματέας
Χρ. Ανταχόπουλος

Z' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Το επάγγελμα του αρχιτέκτονα»

Αθήνα, Μάρτιος 1978

76

Διοικητικό Συμβούλιο
Α. Γερονίκος
Β. Σγουράς
Μ. Τυλιανάκης
ΙΚ. Σουρίδης
Μ. Ζήσης
Γ. Μαχαιρίδης
Τ. Μανωλάτης
Σ. Κουκής
Γ. Χούντρας
Σπ. Παπαδόπουλος
Κ. Κάιγερ
Πρόεδρος
Α. Γερονίκος
Γ. Γραμματέας
Μ. Τυλιανάκης

H' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Το πρόβλημα κατοικία»

Αθήνα, Ιανουάριος/Φεβρουάριος 1984

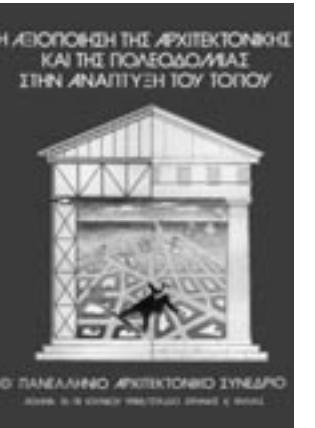
* Τα Z' και H' Πανελλήνια Αρχιτεκτονικά Συνέδρια δεν είχαν πορίσματα

Θ' Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

«Η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας»

Αθήνα, Ιούνιος 1988

77

«Προς τη Δ.Ε. του ΤΕΕ
Το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ σας προτείνει τη συνδιοργάνωση διεθνούς συμποσίου ειδικών επιστημόνων με θέμα Μουσείο Ακρόπολης.

Η αναγκαιότητα ενός τέτοιου συμποσίου προέκυψε από το διήμερο για το Μουσείο της Ακρόπολης που οργάνωσε ο ΣΑΔΑΣ στις 23 και 24.5.88. Το ζήτημα είναι επείγον και σας παρακαλούμε να ορίσετε το ταχύτερο ημερομηνία συνάντησης για να συζητήσουμε το θέμα.

Η κρίση των πόλεων και του περιβάλλοντος, που δεν αφορά μόνο τη χώρα μας, έχει οδηγήσει στην εποχή μας σε νέο τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων της ανάπτυξης με επίκεντρο τον άνθρωπο και την οικολογική ισορροπία. Είναι πια γενικά παραδεκτό, ότι η ποιότητα του περιβάλλοντος και της ζωής των ανθρώπων δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται σήμερα μόνο με απλούς ποσοτικούς όρους.

Η κατανόηση της ποιοτικής αυτής διάστασης κάνει κάθε μέρα και πιο φανερή την επιτακτική ανάγκη της «αξιοποίησης της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας στην ανάπτυξη του τόπου». Ο ΣΑΔΑΣ επιλέγοντας το προηγούμενο γενικό θέμα για το Θ' Πανελλήνιο, Αρχιτεκτονικό Συνέδριο θέλησε να επανεξετάσει ζητήματα που είχαν απασχολήσει τον κλάδο στο παρελθόν, όπως και μερικά άλλα πεδία δράσης του αρχιτέκτονα και του πολεοδόμου που γίνονται πιο σημαντικά στα πλαίσια της σύγχρονης πραγματικότητας.

Έτσι η πανελλήνια διαδικασία των συνεδριακών εκδηλώσεων περιέλαβε την επανεξέταση θεμάτων πολεοδομίας-χωροταξίας, κοινωνικής κατοικίας, περιβάλλοντος και παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας.

Ταυτόχρονα όμως θέλησε να διευρύνει τον προβληματισμό του κλάδου προσεγγίζοντας θέματα και ζητήματα όπως η αρχιτεκτονική αγωγή του ευρύτερου κοινού, η αρχιτεκτονική δημιουργία στο δημόσιο τομέα, αρχιτεκτονική και πολεοδομία στις αγροτικές περιοχές, αρχιτεκτονική και σεισμός.

Τέλος σε μια διαδικασία αυτογνωσίας ο κλάδος προσέγγισε τα προβλήματα της σχέσης των σύγχρονων τάσεων της αρχιτεκτονικής με την ελληνική πραγματικότητα. Στις συνεδριακές συναντήσεις που έγιναν σε 6 πόλεις της χώρας στο χρονικό διάστημα από το Φεβρουάριο μέχρι τον Ιούνιο του 1988 πήραν μέρος 980 συνέδροι. Τις εργασίες παρακολούθησε επίσης μεγάλος αριθμός παραπτηρών αρχιτεκτόνων, άλλων ειδικών αλλά και παραγόντων της κοινωνικής ζωής της χώρας. Στις διαδικασίες αυτές παρουσιάστηκαν συνολικά 100 εισηγήσεις.

Τα πορίσματα των αρχιτεκτονικών συναντήσεων που έγιναν στις διάφορες πόλεις παρουσιάστηκαν την πρώτη μέρα του συνεδρίου στην Αθήνα. Τα γενικά συμπεράσματα του Θ' Πανελλήνιου αρχιτεκτονικού Συνέδριου συνοψίζονται στα εξής:

Ο αρχιτέκτονας της χώρας καλείται σήμερα να ασκήσει το επάγγελμά του σε ένα χώρο, όπου η αρχιτε-

κτονική αγωγή δεν υπάρχει, ή είναι οδηγημένη σε λανθασμένες κατευθύνσεις.

Επισημάνθηκε η σημασία της αγωγής, που μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την επαρή του κοινού με το αρχιτεκτονικό έργο και ιδιαίτερα το δημόσιο. Το σχολείο όλων των βαθμίδων οφείλει να συμβάλει στην καλλιέργεια της αγωγής γύρω από την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία.

Κρίσμας για το σκοπό αυτό είναι ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης και ιδιαίτερα των τηλεοπτικών μέσων.

Πέρα από την προσπάθεια για την παραγωγή υψηλής ποιότητας αρχιτεκτονικού έργου, ο αρχιτέκτονας πρέπει να δώσει έναν αγώνα και στο πεδίο της ενημέρωσης της κοινωνίας.

Είναι επιτακτική η ανάγκη ουσιαστικής αξιοποίησης του αξιόλογου αρχιτεκτονικού δυναμικού, που βρίσκεται σήμερα συγκεντρωμένο σε τομείς του δημόσιου, αξιοποίηση που σήμερα παρεμποδίζεται από λόγους οικονομικούς, κοινωνικοπολιτικούς, οργανωτικούς και διοικητικούς.

Επισημάνθηκε τη πολύ μεγάλη ανάγκη συμμετοχής του αρχιτέκτονα στη μελέτη και πραγματοποίηση των μεγάλων τεχνικών έργων του δημοσίου όπως φράγματα, λιμάνια, γέφυρες, έργα οδοποιίας, που η ένταξή τους στο περιβάλλον γίνεται όλο και πιο σοβαρό πρόβλημα.

Στον τομέα της πολεοδομίας και της χωροταξίας από τη μελέτη μέχρι και την εφαρμογή τα πάγια αιτήματα του κλάδου, διατυπώμενα για πρώτη φορά σε Αρχιτεκτονικά Συνέδρια πριν τρεις σχεδόν δεκαετίες παρέμονουν επίκαιρα.

Πολύ μεγάλη μελετητική προσπάθεια είχε καταβληθεί παλιότερα, καταβλήθηκε στο πρόσφατο παρελθόν αλλά συνεχίζεται και σήμερα στα πλαίσια της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (ΕΠΑ), με αποτέλεσμα τη διεύρυνση της εμπειρίας των ειδικών επιστημόνων αλλά και τη γνωριμία των πολιτών με την πολεοδομία.

Διαπιστώνεται όμως ότι τα αποτελέσματα στον τομέα της εφαρμογής είναι πενιχρά, ενώ τα προβλήματα του περιβάλλοντος συνεχώς οξύνονται με κορυφαίο παράδειγμα την κρίση της πρωτεύουσας. Αυτό οφείλεται σε ελλείψεις υποδομής (π.χ. κτηματολόγιο), νομοθεσίας, οργάνωσης, αλλά κυρίως στην έλλειψη της απαραίτητης πολιτικής βούλησης, κατάλληλης πολιτικής γης και στη διατήρηση της οικοπεδικής κερδόσκοπίας.

Είναι σήμερα απόλυτα αναγκαία μια τεράστια εθνική προσπάθεια και η αντίστοιχη χρηματοδότηση στον τομέα αυτό, από το επίπεδο του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού μέχρι τη μικρή κλίμακα του αστικού χώρου, όπως είναι ο δρόμος και το οικοδομικό τετράγωνο.

Και το πρόβλημα της κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα δεν είναι μόνο πρόβλημα ποσότητας αλλά και πρόβλημα ποιότητας.

Διαπιστώνεται πως η κοινωνική κατοικία δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως άθροισμα μεμονωμένων προϊ-

**ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Θ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ**

Φατούρος Δημήτρης,
Πρόεδρος
Βασιλακόπουλος Γιώργος
Εμμανουηλίδου Σοφία
Καννάς Διονύσης
Κονταράτος Σάββας
Κορακά Σίσσυ
Λάγιος Γιώργος
Μανωλίτσης Τάσος
Μαυρομάτη Ελευσίνα
Μπέρλερ Ανταμ
Παναγιωτοπούλου Βίκυ
Παπαντωνίου Κωστής
Σελιανίτης Χρήστος
Τουρνικιώτης Παναγιώτης
Τρυφωνίδης Μιχάλης

Ενότητες Συνεδρίου

- Ενότητα 1
Αρχιτεκτονική αγωγή
- Ενότητα 2
Δημόσιος τομέας και
αρχιτεκτονική δημιουργία
- Ενότητα 3
Ο χωροταξικός-πολεοδομικός
σχεδιασμός και η εφαρμογή του
- Ενότητα 4
Η κοινωνική κατοικία
- Ενότητα 5
Οι σύγχρονες τάσεις της αρχιτεκτονικής και ο έλληνας
αρχιτέκτονας

78

**Προσυνεδριακές
«Αρχιτεκτονικές
Συναντήσεις»**

- 1. «Αρχιτεκτονική και Σεισμός», Καλαμάτα 27-28/2
- 2. «Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία στις Αγροτικές Περιοχές», Λάρισα 12-13/2
- 3. «Αρχιτεκτονική και Φυσικό Περιβάλλον», Ζάκυνθος 16-17/3
- 4. «Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Πολεοδομικός Ιστός», Χανιά 29-30/4
- 5. «Θεσμικό Πλαίσιο για την Αρχιτεκτονική: Ε.Π.Α.Ε. - Αρχιτεκτονικοί Διαγωνισμοί»
- 6. «Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία στη Δυτική Αθήνα», Νέα Λιόσια 21-22/5

ντων αλλά ως μέρος ενός συνόλου, σε πολύπλοκη και πολύπλευρη σχέση με την πόλη.

Τα προβλήματα της κοινωνικής κατοικίας οφείλουν να αντιμετωπίστούν με την ενεργητική συμμετοχή των κατοίκων στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης, συνεπαιρισμών κατοίκων κ.λπ.

Είναι φανερή η σχεδόν ολοκληρωτική απουσία του κράτους από τις περισσότερες βαθμίδες επίλυσης των προβλημάτων της κοινωνικής κατοικίας, ενώ ταυτόχρονα διαπιστώνεται η σταδιακή αύξηση των αναγκών.

Οι νέες αρχιτεκτονικές τάσεις, που εμφανίστηκαν στο διεθνή χώρο κατά τις τελευταίες δεκαετίες, τάσεις ποικίλες και αρκετά επερόκλητες και που οι πιο πολλές αμφισβήτησαν ορισμένες θεωρητικές αρχές και πρακτικές του αρχιτεκτονικού ματερισμού, έχουν επηρεάσει και τη σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική.

Ανεξάρτητα από τις όποιες εκτιμήσεις μπορεί να κάνει ο καθένας για όποιες απ' αυτές τις τάσεις, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη ενός θεωρητικού προβληματισμού ικανού να σταθεί κριτικά απέναντι στα σημερινά ρεύματα, να αποτρέψει τον επιπόλαιο μυητισμό και να οδηγήσει τον έλληνα αρχιτέκτονα σε ενσυνείδητη πρακτική, προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερες ανάγκες του τόπου μας.

Η επισήμανση του ρόλου του αρχιτέκτονα στον αντισεισμικό σχεδιασμό, η σημασία της αρχιτεκτονικής στον τομέα των αγροτικών εγκαταστάσεων, που αποτελούν σήμερα πια τεράστιες επεμβάσεις στο χώρο, ο ρόλος της πολεοδομίας στην προστασία οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και άλλα ζητήματα, που

αναδειχτήκαν από τις αρχιτεκτονικές συναντήσεις του συνεδρίου, και περιλαμβάνονται στα πορίσματά τους, αποδεικνύουν την ανάγκη πολύπλευρης συμβολής της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας σε μια ανάπτυξη με τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην αρχή. Η πολύπλοκότητα και η συνθετότητα των προβλημάτων απαιτεί την αξιοποίηση όλων των επιστημονικών δεδομένων του τόπου.

Μέχρι και σήμερα ο κλάδος πολύ λίγο συμμετέχει στη συνολική διαμόρφωση του δομημένου περιβάλλοντος στον τόπο μας. Οι αρχιτέκτονες, παραπάνω από επαρκείς σήμερα σε αριθμό, απαιτούν να τους αποδοθεί η ευθύνη για την αντικείμενό τους. Απαιτούν να πάρουν την αρχιτεκτονική ατα χέρια τους. Η πολιτεία οφείλει να τιμήσει την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία με την αναγνώριση της αξίας τους και την αξιοπρεπή αμοιβή της εργασίας των αρχιτεκτόνων και πολεοδόμων σ' όποιο τομέα και αν εργάζονται. Οι ίδιοι οι αρχιτέκτονες και οι πολεοδόμοι οφείλουν να καλλιεργήσουν και να προαγάγουν τα κριτήρια και τις μεθόδους της δραστηριότητάς τους. Τα συλλογικά όργανα του κλάδου πρέπει να αναλάβουν με τις παραπάνω προϋποθέσεις την ευθύνη για την εξασφάλιση της ανάδου της αρχιτεκτονικής και πολεοδομικής ποιότητας του παραγόμενου έργου».

Θ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Το Θ' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο έγινε στις 15-18 Ιουνίου 1988 στο Στάδιο Ερήνης και Φιλιας και είχε τίτλο «Η αξιοποίηση της Αρχιτεκτονικής και της Πολεοδομίας στην ανάπτυξη του τόπου». Του Συνεδρίου είχαν προηγηθεί 5 Διήμερες «Αρχιτεκτονικές Συναντήσεις». Υπάρχουν τα πορίσματα των «Αρχιτεκτονικών Συναντήσεων», δεν υπάρχει το πόρισμα του κεντρικού Συνεδρίου. Παραθέτω το εισαγωγικό σημείωμα της Οργανωτικής Επιτροπής που υπήρχε στο πρόγραμμα του Συνεδρίου καθώς και τα ονόματα των μελών της Οργανωτικής Επιτροπής. Στη συνέχεια αναφέρονται οι ενότητες του Συνεδρίου και κατόπιν παρουσιάζονται οι τίτλοι των Προσυνεδριακών Συναντήσεων με της ημερομηνίες και τα μέρη όπου έγιναν.

Διονύσης Καννάς

«Η χώρα μας έχει μακρά παράδοση ανώνυμης και επώνυμης αρχιτεκτονικής. Σήμερα, ενώ τόσο το φυσικό όσο και το κτισμένο περιβάλλον συνέχεια υποβαθμίζονται, τα προβλήματα της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας οξύνονται, η κατάσταση των αρχιτεκτόνων επιδεινώνεται, ο κλάδος αγονείται.

Η αρχιτεκτονική και η πολεοδομία είναι έννοιες άγνωστες ή παραγνωρισμένες από μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Σύμφωνα με τη νομοθεσία που ισχύει, προβλέπεται να κάνουν αρχιτεκτονική κατηγορίες Ελλήνων, που στη μεγάλη πλειοψηφία τους δεν έχουν ποτέ εκπαιδευτεί για το σκοπό αυτό.

Παρά τις αντίξεις συνθήκες υπάρχουν σήμερα αρκετές αξιόλογες προσπάθειες αρχιτεκτονικής δημιουργίας, συχνά με συμβολή σε διεθνές επίπε-

Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για την Πλατεία Συντάγματος, 1ο Βραβείο αρχ. Δ. Μανίκας, Λ. Γεωργιάδης, Θ. Παπαδημητρίου

**Η Οργανωτική Επιτροπή του
Θ' Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου**

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Πρακτικά της 7ης συνεδρίασης της Κριτικής Επιτροπής για τον «Αρχιτεκτονικό διαγωνισμό προσχεδίων για τη διαμόρφωση της Πλατείας Συντάγματος»

Παρόντες: Δ. Α. Ζήβας (Δημός Αθηναίων και ΕΑΧΑ ΑΕ), Α. Κωτσόπουλος (ΑΠΘ), Γ. Σημαιοφορίδης (ΤΕΕ), Σ. Σαλιφογλου (ΣΑΔΑΣ), P. Culotta (ΕΕ) Γραμματεία: E. Καλογεράτου (ΕΑΧΑ ΑΕ), L. Μαυροβίτη (ΕΑΧΑ ΑΕ)

Η Επιτροπή ολοκληρώνει την αναλυτική συζήτηση των προκριθεισών μελετών, τόσο στα πλαίσια των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των δύο γενικών κατηγοριών που εντόπισε στην 5η συνεδρίαση, όσο και συγκρίνοντας τις μελέτες μεταξύ τους. Μετά τη συζήτηση αυτή, η Επιτροπή διέκρινε τις εξής πέντε μελέτες ως επικρατέστερες: 22137, 23008, 73802, 10101A, 24319, τις οποίες και συζήτησε διεξοδικά, καταλήγοντας στα εξής συμπεράσματα:

1. Αποφασίζει ομοφώνως την απονομή του Α' Βραβείου στη μελέτη με αριθμό 22137, εξαιτίας κυρίως της λειτουργικής της αριτσήτας, της συνέπειας σε σχέση με τα ιστορικά χαρακτηριστικά, την επίλυση κρίσιμων σημείων, όπως η άνοδος προς την Πλατεία Συντάγματος, και το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο της επεξεργασίας και της παρουσίας της.

2. Αποφασίζει ομοφώνως την απονομή του Β' Βραβείου στη μελέτη με αριθμό 73802, εξαιτίας κυρίως της πρωτοπορίας της συνέθεσης, της ενότητας του χαρακτήρα της πλατείας και της ισχυρής συμμετοχής των επιμέρους αρχιτεκτονικών στοιχείων στη συνολική σύνθεση. Επισημαίνει την επιτυχή επίλυση της σύνθεσης της Πλατείας με το χώρο του Μνημείου του Αγνώστου Στρατιώτου.

3. Αποφασίζει ομοφώνως την απονομή του Γ' Βραβείου στη μελέτη με αριθμό 23008, εξαιτίας κυρίως της λειτουργικής αριτσήτας και των ήπιων, αλλά επιτυχών, επιλύσεων σε κρίσιμα σημεία του συνολικού χώρου.

Πέραν των παραπάνω, η Επιτροπή θεωρεί ομοφώνως ότι οι μελέτες με αριθμό 10101A και 24219 παρουσιάζουν ενδιαφέρουσες και καινοτόμους ιδέες, και για το λόγο αυτόν εκφράζει ειδική μνεία γι' αυτές.

Α' Βραβείο: Μελέτη 22137
Ομάδα Μελέτης: Δ. Μανίκας, αρχιτέκτων καθηγητής, υπεύθυνος μελέτης, ποσοστό συμμετοχής 40% · Λ. Γεωργιάδης, αρχιτέκτων, ποσοστό συμμετοχής 30% · Θ. Παπαδημητρίου, αρχιτέκτων, ποσοστό συμμετοχής 30%
Σύμβουλοι Μελέτης: M. Aubock, αρχιτέκτων τοπίου
Συνεργάτες: S. Τσούλος, αρχιτέκτων· R.

Raspotnig, αρχιτέκτων: F. Strasser, φοιτήτης αρχιτεκτονικής · K. Jarder, αρχιτέκτων: C. Wassmann, φοιτήτης αρχιτεκτονικής · O. Mehraii, αρχιτέκτων

Β' Βραβείο: Μελέτη 73802
Ομάδα Μελέτης: P. Δαβλάντη και Tsi Tsouli Lo, αρχιτέκτωνες

Γ' Βραβείο: Μελέτη 23008

Ομάδα Μελέτης: M. Λαφαζάνη, αρχιτέκτων, ποσοστό 1/3 · P. Φιλιππίτη, αρχιτέκτων, ποσοστό 1/3 · A. Φιλιππίδης, αρχιτέκτων, ποσοστό 1/3

To Βραβείο Νέας Αρχιτεκτονικής ar+d

To Βραβείο ar+d απονεμήθηκε στους αυριανούς αρχιτέκτονες της πρωτοπορίας, ανέμεσα από 900 συμμετέχοντες από 50 και πλέον χώρες. Στη Γλασκόβη, 21 νέοι αρχιτέκτονες που σχεδίασαν τα πιο καινοτόμα κτίρια των τελευταίων χρόνων, τιμήθηκαν στις 22 Οκτωβρίου με το Βραβείο ar+d για Νέα Αρχιτεκτονική, τον μεγαλύτερο διεθνή διαγωνισμό αναγνώρισης νέων ταλέντων.

Ανάμεσα στα 21 βραβεία, και μια ελληνική διάκριση: η Κατερίνα Τσιγαρίδη του KATERINA TSIGARIDA ARCHITECTS, θεσσαλονίκη, βραβεύτηκε για το έργο της «The Printinie Hut of 2000».

Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα μικρών κτισμάτων, ημιύπατιθρων χώρων, βεραντών, πιανίν, πλακόστρωτων, χαμηλών τοίχων, μονοπατών, κτιστών καθιστικών και τραπεζιών. Βασικός ρυθματής της συμμετοχής τους και της κατασκευαστικής λογικής είναι ο επιμήκης βράχινος όγκος που διασχίζει το χώρο και καταλήγει στη θάλασσα. Ο βράχος έδωσε τη δέση του βασικού κτιριακού όγκου και

«Αυτό που μας εξέπληξε, ήταν η ασυνήθιστη ποικιλία των κτιρίων και των προσεγγίσεων», είπε ο Peter Davey πρόεδρος της επιτροπής και εκδότης του «Architectural Review». «Δε νομίζω κάποιος άλλος διαγωνισμός να έχει επιτύχει κάτι τέτοιο. Όταν δει κανείς όλες τις συμμετοχές από την Αυστραλία ήταν άνω της Ήμερης Πολιτείες, αποκτά μια εντελώς νέα άποψη για την ποικιλία και τις τάσεις μέσα στη Νέα Αρχιτεκτονική. Πιο απλά, προσδοκούμενο είναι πολύ.

«Θέλουμε να ενθαρρύνουμε νέους αρχιτέκτονες σε όλη την υφήλιο, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει έργα, αλλά δεν έχουν λάβει ακόμα διεθνή αναγνώριση» είπε ο Michael Gantzler, διευθυντής της d-line. «Με το να γίνεται αυτό σε πα-

την πρώτη ώρα για την κατασκευή του. Η Jarder, αρχιτέκτων, αποτέλεσε σε έναν γόνιμο διάλογο, αφ' ενός με τις αναζητήσεις της σύγχρονης τέχνης και της αρχιτεκτονικής, και αφ' ετέρου με το φυσικό τοπίο, στην πρωτοποριακή μας νέας αντιληφτης για τη συνέχεια της νεωτερικότητας. Μακριά από την αφελή και αγχώδη εικόνα μιας μηχανικής και τεχνολογικής αρχιτεκτονικής της εποχής μας, οι προτάσεις του δεν αντιπαρέθενται στο φυσικό τοπίο, αλλά αποτελούν αρμονική ολοκλήρωση και αναγνώριση του.

Raspotnig, αρχιτέκτων: F. Strasser, φοιτήτης αρχιτεκτονικής · K. Jarder, αρχιτέκτων: C. Wassmann, φοιτήτης αρχιτεκτονικής · O. Mehraii, αρχιτέκτων

γκόσμια κλίμακα, μπορούμε να βρούμε τους ανθρώπους που ορίζουν την πρέρχοντας διάταξη για την αρχιτεκτονική του αύριο».

To βραβείο της Νέας Αρχιτεκτονικής ar+d – το οποίο θα απονέμεται ετησίως – παρουσιάστηκε στο Lighthouse, στη Γλασκόβη της Σκοτίας, ως μέρος του Δεύτερου Διεθνούς Φεστιβάλ Design της πόλης, φέτος που η Γλασκόβη είναι «Πόλη Αρχιτεκτονικής και Design».

To πάνελ των κριτών αποτέλεσαν οι: Billie Tsien of Williams & Tsien, Νέα Υόρκη, David Chipperfield of David Chipperfield Architects Λονδίνο, Massimiliano Fuksas, ένας από τους κριτές για το βραβείο ar+d και επιμελήτης της Biennale Αρχιτεκτονικής της Βενετίας για το 2000. «Δεν πρόκειται μόνο για ένα τεράστιο δυναμικό από νέα ταλέντα, αλλά και μια ανερχόμενη τάση από νέους ανθρώπους που αναμενόνται τις καλύτερες παραδόσεις τής μοντέρνας αρχιτεκτονικής μαζί με αυτό που θα μπορούσε να αποκλείει εθνική πολιτική αρχιτεκτονική και μια αίσθηση ήθους».

Δελτίο Τύπου

Στην Αίθουσα Τέχνης Καππάτος, οδός Αγίας Ειρήνης 6 & Αθηνών, από τη Δευτέρα 22 Νοεμβρίου 1999, παρουσιάζεται η έκθεση του αρχιτέκτονα Xristos Tsikas Παπούλια.

Σ' αυτή την Έκθεση παρουσιάζονται τρία έργα:

Το πρόταση για το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης, η μελέτη για τα «Αστικά Δωμάτια» στη Λιουμπλίανα και η μελέτη για το Μουσείο του 21ου αιώνα στην Ρώμη.

Ο Χρήστος Παπούλιας γεννήθηκε στην Αθήνα, το 1953, και έχει ενεργό συμμετοχή στη σύγχρονη διεθνή σκηνή της Αρχιτεκτονικής και της Τέχνης. Αναγνωρίζοντας τη συμβολή του αυτή, μεγάλες διεθνείς διοργανώσεις για την αρχιτεκτονική της εποχής και τη διαδικασία παραγωγής του αρχιτεκτονικού έργου.

Επίσημη παρουσίαση της έκθεσης στην Αίθουσα Τέχνης Καππάτος, οδός Αγίας Ειρήνης 6 & Αθηνών, από τη Δευτέρα 22 Νοεμβρίου 1999, παρουσιάζεται τρία έργα:

Kairos, αρχιτέκτων: K. Tsouli Lo

Ερχόμενο Μουσείο Ακρόπολης, αρχιτέκτων: Δ. Πολυβίου

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Στην «αντιπρότασή» του για το Εριχθόνιο Μουσείο της Ακρόπολης, ο χώρος του νέου Μουσείου αναπτύσσεται ανάμεσα στην εσωτερική άψη του τείχους και τη βάση του Παρθενώνα, στο τμήμα που μπαζώθηκε τον 5ο αιώνα π.Χ., κατά τη διάρκεια της κατασκευής του Παρθενώνα. Ο Ιστορικός και καθηγητής της αρχιτεκτονικής στο Πανεπιστήμιο Columbia της Νέας Υόρκης, Kenneth Frampton, γράφει ότι «το Μουσείο αυτό είναι κρύπτη και όχι εμπορικό κέντρο... ένας υπόγειος λαζαρίνθος φωτισμένος από πάνω και εγγεγραμμένος σε μια αρχαϊκή ποποθεσία... ένα χώρος που δεν προσφέρεται για τη λαδαπά του σύγχρονου τουρισμού. Η δουλειά του Χρήστου Παπούλια είναι ένας τρόπος για να σταθαύμε μέσα, αλλά και απέναντι, στο χρόνο. Προτείνει την επιβράδυνση ως την απόλυτη κριτική ενέργεια των καιρών μας».

Είναι γνωστό σε όλους τους μελετήτες της περιόδου ότι δεν έχει εντοπιστεί ούτε ένα πρότασμα των χρόνων της θοωμανικής αυτοκρατορίας. Είναι επίσης γνωστό ότι, στη Λατινική Δύση, η πρακτική του προπλάσματος όχι μόνο δεν είναι άγνωστη, αλλά και έχουν διασωθεί προπλάσματα σημαντικών μνημείων και επώνυμων αρχιτεκτόνων.

Η ανακάλυψη του προπλάσματος στη στέγη της αποθήκης του σκευοφυλακίου, στα υπέρωφα του καθολικού της μονής, από τον ίδιο τον ερευνητή, δεν έγινε τυχαία, και επιβεβαιώνεται

I. NOBA: Ο Αριστομένης Προβελέγγιος έφυγε στα 85 του χρόνια και ο αρχιτέκτων και φίλος του, Νίκος Σιαπκίδης, που είναι γνωστός για τους αγώνες του μέσα από το Σύλλογο των Αρχιτεκτόνων, των είχε ζήσει από κοντά.

N. ΣΙΑΠΚΙΔΗΣ: Θα το πω έτσι απλά: πέθανε λεβέντικα. Όρθιος, όπως πεθαίνουν τα δέντρα, όπως λέμε. Αισθάνθηκε κάποια δυσφορία, σηκώθηκε, πήγε να ξαπλώσει, δεν πρόλαβε, έπεσε και πέθανε... Ήταν μια προσωπικότητα πολύ σημαντική για το χώρο όχι μόνο της αρχιτεκτονικής, αλλά και του πνευματικού κόσμου γενικότερα. Είχε ασχοληθεί με τα πάντα: από την ποίηση και τη ζωγραφική ώς την αρχιτεκτονική και την πολιτική δράση από τα πρώτα εφηβικά χρόνια της ζωής του.

Όλη η οικογένεια Προβελεγγίου, ο Γιώργος, ο μεγάλος του αδελφός, ο οποίος σκοτώθηκε στα Δεκεμβριανά, ο Κωνσταντίνος, ο μικρότερός του αδελφός, που ήταν επίσης, σημαντική προσωπικότητα, εξορίστηκε και πέθανε από τις κακουχίες και ο Αριστομένης, ο οποίος ήταν ο μεσαίος και που ζούσε με το βαρύ φορτίο των δύο αυτών θανάτων που το έφερε σε όλη του τη ζωή.

Ως προς τον ίδιο, ήταν ένας άνθρωπος ο οποίος, όπως σας είπα, ήταν μεγάλο ταλέντο σε πάρα πολλά πράγματα. Με τις αντιφάσεις του, βέβαια. Είχε όμως την τόλμη, να διεισδύει σε όλα τα θέματα, με κίνδυνο βέβαια να κριτικαριστεί, αλλά και με το δικαίωμα να κριτικάρει τα πάντα. Ήταν πολύ δυνατός αυστηρός στην κριτική των άλλων, αλλά δεχόταν και κριτικές για τον εαυτό του πολλές φορές.

Η φιλοσοφία της ζωής του είναι δύσκολο να διατυπωθεί με δύο φράσεις. Θα μπορούσα να πω ότι ήταν ένας πρωικός σύγχρονος Δον Κιχώτης. Πάλευε για πράγματα που ήξερε ότι χάνονται. Προσπαθούσε να παλέψει για μια πόλη που ήξερε ότι καταστρέφεται σιγά σιγά. Στα συνέδρια που κάναμε από το 1960 ακόμα, στους Δελφούς και αργότερα στα άλλα πέντε διαδοχικά συνέδρια που έκανε ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, το

'61, '62, '63, '64, '65, '66, είχε συνεχή συνέδρια, πρωτοστατούσε πάντα υπερασπιζόμενος το δικαίωμα στονα έχουμε μια πόλη αξιοπρεπή και σωστή κι όπως θα ταΐριαζε στην ιστορία της Αθήνας. Αυτό, δυστυχώς, όσο κι αν το πάλευε, δεν μπόρεσε να το κρατήσει ούτε αυτός, ούτε και πολλοί άλλοι που παλεύαμε μαζί. Γι' αυτό δεν υπάρχει καμία αμφιβολία σήμερα...

I.N.: Μπορεί ο Αριστομένης Προβελέγγιος να χάθηκε τυπικά, αλλά τα γραπτά του είναι εδώ, κι η φωνή του, όσο κι αν κάποιοι λένε ότι δεν ακούστηκε όσο θα έπρεπε, είμαι σίγουρη ότι θα ακούγεται για πολλά χρόνια και θα τη χρειαζόμαστε πάντα: από την ποίηση και τη ζωγραφική ώς την αρχιτεκτονική και την πολιτική δράση από τα πρώτα εφηβικά χρόνια της ζωής του.

Όλη η οικογένεια Προβελεγγίου, ο Γιώργος, ο μεγάλος του αδελφός, ο οποίος σκοτώθηκε στα Δεκεμβριανά, ο Κωνσταντίνος, ο μικρότερός του αδελφός, που ήταν επίσης, σημαντική προσωπικότητα, εξορίστηκε και πέθανε από τις κακουχίες και ο Αριστομένης, ο οποίος ήταν ο μεσαίος και που ζούσε με το βαρύ φορτίο των δύο αυτών θανάτων που το έφερε σε όλη του τη ζωή.

Ως προς τον ίδιο, ήταν ένας άνθρωπος ο οποίος, όπως σας είπα, ήταν μεγάλο ταλέντο σε πάρα πολλά πράγματα. Με τις αντιφάσεις του, βέβαια. Είχε όμως την τόλμη, να διεισδύει σε όλα τα θέματα, με κίνδυνο βέβαια να κριτικαριστεί, αλλά και με το δικαίωμα να κριτικάρει τα πάντα. Ήταν πολύ δυνατός αυστηρός στην κριτική των άλλων, αλλά δεχόταν και κριτικές για τον εαυτό του πολλές φορές.

Η φιλοσοφία της ζωής του είναι δύσκολο να διατυπωθεί με δύο φράσεις. Θα μπορούσα να πω ότι ήταν ένας πρωικός σύγχρονος Δον Κιχώτης. Πάλευε για πράγματα που ήξερε ότι χάνονται. Προσπαθούσε να παλέψει για μια πόλη που ήξερε ότι καταστρέφεται σιγά σιγά. Στα συνέδρια που κάναμε από το

1960 ακόμα, στους Δελφούς και αργότερα στα άλλα πέντε διαδοχικά συνέδρια που έκανε ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, το

υπάρξει ποτέ η Αθήνα, μας έχει μιλήσει ο Αριστομένης Προβελέγγιος στο παρελθόν, και θ' ακούσουμε τη συνέντευξή του.

Όταν τον είχα συναντήσει, ήταν τότε που είχε γίνει ο τρίτος διεθνής διαγωνισμός για το Μουσείο της Ακρόπολης, για τον οποίο ο Αριστομένης Προβελέγγιος ήταν τελείως αντίθετος. Ας ξανακούσουμε την άποψή του, μια και το θέμα είναι ξανά επίκαιρο, αφού, όπως γνωρίζετε, τα σχέδια για το Μουσείο της Ακρόπολης είναι άκυρα, και πάμε για νέο διαγωνισμό...

A. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ: Είμαι Αθηναίος στην καρδιά και στο σώμα, με έμμονη ιδέα την αγάπη για το συμφέρον της Αθήνας, και μ' έναν πανικό για την τύχη της, η οποία διαγράφεται τραγική, αφού κινδυνεύει να φτάσει στην ατίμωσή της. Αυτή η έμμονη ιδέα πώς να εκφραστεί στο αν χρειάζεται ένα μουσείο; Ένα μουσείο για ποια πράγματα; Για τους θησαυρούς της, τα γλυπτά της, δηλαδή, τα αρχιτεκτονικά κομμάτια, τα οποία πού βρίσκονται; Κατεβασμένα απ' τους ναούς, όσα σώθηκαν στην σκληρή Ιστορία του ελληνικού έθνους και των Αθηνών, και περιμένουν το μέλλον τους, το οποίο πρέπει να είναι η διάσωσή τους κατά κύριο και μοναδικό λόγο, και όχι η επίδειξη τους στους τουρίστες για λόγους φευτοπολιτιστικούς...

[...] Πραγματικά πρέπει να έχει κανείς μια διαβολική αντίληψη των πραγμάτων για να δίνει μια απάντηση στο ερώτημα αυτό, όπως το δίνουν δυστυχώς χωρίς περίσκεψη οι διάφορες κυβερνήσεις, οι υπάλληλοι τους, οι επαίστοτες. Μια τοποθέτηση ενός θυμού, για να έχουν θέα, για να βλέπουν τα σημερινά υπολείμματα αυτού του τοπίου. Χωρίς τοπίο είναι ψέμα ο πολιτισμός. Τον πολιτισμό πάνε να κρύψουν...

N.S.: Ναι. Άλλα είχαν μιαν απόσταση σεβασμού απέναντί του, όπως έχουν σε όλα τα πρόσωπα που δεν τα πολυτηρίσαν, γιατί τα φοβούνται μήπως και τους ενοχλήσουν, κριτικάρουντας πράγματα που θα γυρίσουν εις βάρος τους.

Νομίζω ότι είχε μια αναγνώριση από πάρα πολύ κόσμο σε αποκορυφή επίπεδο. Σε γενικό επίπεδο, υπήρχε μια επιλεκτική αναγνώριση. Όλος ο κόσμος ο αρχιτεκτονικός τον σεβόταν, τον αγαπούσε και τον θεωρούσε κάπως σαν θρυλικό πρόσωπο.

I.N.: Για μια πόλη μαγική, για μια πόλη που πολύ θα ήθελε να ήταν κάπως, αλλά δεν ήταν ποτέ και δεν υπήρξε ούτε θα

νει ένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός τον οποίο ακύρωσε για διάφορους λόγους το Συμβούλιο Επικρατείας, κι αυτή τη στιγμή το θέμα έχει περάσει στα χέρια του Οργανισμού για το Μουσείο της Ακρόπολης, Πρόεδρος του οποίου είναι ο Ζιλ Ντασέν, κι έχουμε ζητήσει και χρήματα από την ΕΟΚ για να φτιάξουμε αυτό το μουσείο. Χρήματα, τα οποία θα πάρουμε από το 2ο πακέτο Ντελόρ. Δε θα εκτεθούμε αν δεν το φτιάξουμε τελικά το μουσείο;

A.P.: Εγώ ξέρω ότι πηγαίνουν οι τουρίστες στο παλιό μουσείο και τρώγοντας τους, με τα χέρια τους τα λαδωμένα αγγίζουν τα iερά αυτά κομμάτια του αετώματος. Μας το χρονικό πει οι υπεύθυνοι άνθρωποι: αφήνουν λαδιές. Το χρονικό πει φύλακες, αρχιτεκτονες, αρχαιολόγους. Όλος ο κόσμος το ξέρει. Εξ αλλου, ήταν και ένα από τα επιχειρήματα να διευρυνθεί το μουσείο ως ανεπαρκές. Τώρα, αν μέσα στο μουσείο θέλουν να βάλουν και κομμάτια του ναού που λείπουν...

I.N.: Θα τα βάλουν, γιατί...

A.P.: Γιατί; Για να αναπαραστήσουν το ναό μέσα σε κλειστό χώρο; Είναι απιμία αυτό το πράγμα. Δεν έχουν το δικαίωμα! Είναι απιμία!

Το Μουσείο όπως εγώ βλέπω σαν άμεση λύση, είναι ένα μεγάλο όρυγμα, μια μεγάλη τάφρος, κι εκεί να μπουν και να συντρηθούν τα αρχαία, ώστε να είναι επισκέψιμα από τους ανθρώπους της μελέτης ή της προσευχής: να είναι στα περίχωρα των Αθηνών, και μάλιστα, κοντά στις παρυφές ενός βουνού, για να έχουν θέα, για να βλέπουν τα σημερινά υπολείμματα αυτού του τοπίου. Χωρίς τοπίο είναι ψέμα ο πολιτισμός. Τον πολιτισμό πάνε να κρύψουν...

Η έμπνευση γεννήθηκε απ' το τοπίο και από τα κόκκαλα των ανθρώπων που είναι θαμμένοι κι είναι τέφρα κι είναι χώμα τώρα. Λοιπόν, αυτά να τα βλέπουν τα ίδια τα αγάλματα, γιατί εμείς είμαστε ανάξιοι να τα βλέπουμε. Αυτοί οι κάφροι που διοικούν, και άλλοι που υποτιμούν τη νοημοσύνη του λαού, προτιμούν ένα καζίνο από ένα ναό, προτιμούν μια οικονομική

πράξη από μία ηθική, αυτοί είναι άξιοι να έχουν κρίση ούτε να διατάζουν τους άλλους για το πώς θα γίνει το μουσείο. Ας μη σώσουν να το κάνουν το μουσείο αυτό, γιατί εγώ το θεωρώ κατάρα. Στα 80 χρόνια της ζωής μου, στα 81 που πλησιάζω, δε φανταζόμουν ποτέ να δούνε τα μάτια μου τέτοια κατάντια. Και να σας πω και κάτι άλλο; Σε ποιους μπορούμε να έχουμε εμπιστοσύνη; Προ ενός μη-

νω στα αετώματα του Εκατόμπεδου και δίπ

Αποτελέσματα διαγωνισμού για την αφίσα του 10ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου

Μετά τη λήξη των εργασιών της Κριτικής Επιτροπής για την αφίσα του 10ου Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Συνεδρίου, πληροφορούμε τους συναδέλφους ότι:

Στον διαγωνισμό υπήρξαν 39 συμμετοχές και απονεμήθηκαν τα παρακάτω βραβεία:

A' Βραβείο:
Γιάννης Καραχάλιος (Φοιτητής Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ)
Κατερίνα Συρούνη (Αρχιτέκτων)

B' Βραβείο:
Αργύρης Μουγιάκος (Φοιτητής Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ)
Ανδρέας Χατζής (Φοιτητής Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ)

Γ' Βραβείο:
Μαρία-Ηλέκτρα Σκαμνάκη (Φοιτήτρια Αρχιτεκτονικής Σχολής Grenoble, Γαλλία)

Ειδική μνεία: Λένα Μάντζιου-Βενετοσάνου (Αρχιτέκτων)

ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Σύμφωνα με απόφαση της Αντιπροσωπείας, η Απολογιστική Συνεδρίαση του Σώματος θα γίνει το Σάββατο 15 Ιανουαρίου 2000 και οι εκλογές θα γίνουν 4 εβδομάδες αργότερα, δηλαδή την Κυριακή 20 Φεβρουαρίου 2000, με δυνατότητα να διαρκέσουν και τη Δευτέρα 21 –για μεγαλύτερη ενδεχομένως συμψητοχή– γεγονός όμως που θα εκτιμηθεί και θα αποφασιστεί τελικά στην Απολογιστική Αντιπροσωπεία του Ιανουαρίου.

Προς
Το Λιμενικό Ταμείο Πατρών
Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών
Κτίριο Υπηρεσιών Λιμένα
26110 Πάτρα

**Θέμα: Διαγωνισμός για τη διαμόρφωση του Μόλου
Αγ. Νικολάου Πατρών**

Πληροφορηθήκαμε από συναδέλφους ότι το προτεινόμενο από το Λιμενικό Ταμείο Πατρών πρόγραμμα της Β' φάσης του παραπάνω διαγωνισμού, έχει εγείρει εύλογες αντιδράσεις των φορέων και των δημιοτών της Πάτρας (Δήμος, ΤΕΕ, τύποι).

Επειδή κατά την άποψή μας ο Μόλος παραμένει το μόνο ελεύθερο και αδόμητο τμήμα της λιμενικής ζώνης και είναι λάθος να επιβαρυνθεί με κτίσματα περίπου 4000 μ², πόσο μάλλον που είναι περιοχή εκτός σχεδίου και μικρού πλάτους 77 μ. αν συνυπολογίσουμε και τις απαγορεύσεις που απορρέουν από τους περιορισμούς λόγω χειμέριου κύματος.

Ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων, προκειμένου να συμβάλει στην επίλυση των προβλημάτων που έχουν ανακύψει και να διασφαλιστεί η εγκυρότητα του διαγωνισμού και η ισοτιμία των διαγωνιζομένων, ζητά από το Λιμενικό Ταμείο να προβεί σε ορθή επανάληψη της διακήρυξης με το παρακάτω περιεχόμενο: δεν θα ανεγερθούν κτίρια στο χώρο του Μόλου πλην των απολύτως απαραίτητων για τις λιμενικές λειτουργίες

και των κατασκευών που επιτρέπονται στον ανοικτό δημόσιο χώρο (πέργκολες, στέγαστρα, περίπτερα κ.λπ.) Σε κάθε περίπτωση τα κτίρια δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα 500 μ². Χρήσεις όπως αυτές που προτείνει το Λιμενικό Ταμείο μπορούν να τοποθετηθούν σε παρακείμενα κτίρια εκτός του Μόλου.

Κοινοποίηση:
Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας

Προς
Τη Λιμενική Επιτροπή
Λιμενικού Ταμείου Πατρών
Κτίριο Υπηρεσιών Λιμένα
26110 Πάτρα

Υπόψη Προέδρου κ. Δημαρά

**Θέμα: Διαγωνισμός για τη διαμόρφωση του Μόλου
Αγ. Νικολάου Πατρών**

Στο υπ' αριθμ. 25048/15.10.99 έγγραφο που σας στείλαμε με τη θέση του Σύλλογου μας για τη Β' φάση του παραπάνω διαγωνισμού, δεν έχουμε λάβει απάντηση.

Σε σημερινή τηλεφωνική επαφή με τον κ. Σμυρνή που έγινε δυνατή μετά από επιμονή μας, διαπιστώσαμε ότι η Λιμενική Επιτροπή δεν έχει καν συζητήσει το θέμα. Εν τω μεταξύ ο διαγωνισμός τρέχει και οι διαγωνιζόμενοι θα αρχίσουν τη μελέτη της Β' φάσης.

Επανερχόμενοι στο αίτημά μας για ορθή επανάληψη της διακήρυξης που συμπίπτει με αυτό του ΤΕΕ, του Δήμου και του Σύλλογου Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας, ζητάμε να επιληφθείτε αμέσως του θέματος.

Σε κάθε περίπτωση η Λιμενική Επιτροπή πρέπει να πάρει θέση αποδεχόμενη ή όχι το αίτημα.

Είμαστε στη διάθεσή σας για κάθε περαιτέρω συνεννόηση για την ομαλή εξέλιξη της διαδικασίας.

Κοινοποίηση:
Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Ν. Αχαΐας

Προς
Το ΥΠΕΧΩΔΕ
Γεν. Δ/νση Πολεοδομίας
Δ/νση Πολεοδομικού Σχεδιασμού
Αμαλιάδος 17
11523 Αθήνα

Θέμα: Σύσταση Γνωμοδοτικής Επιτροπής για τον έλεγχο των διατηρητέων κτιρίων

Σε απάντηση του υπ' αριθμ. 23888/8207/19.10.1999 εγγράφου σας, σας γνωρίζουμε ότι εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων στην παραπάνω Επιτροπή ορίζονται οι συνάδελφοι:

Ειρήνη Κουφέλη, τακτικό μέλος
Κύπρου 86, 16452 Αργυρούπολη
τηλ.: 9927.703 - 8253.765, 0977/279491

Λουίζα Μάρθα, αναπληρωματικό μέλος
Αριστοτέλους 57, 10433 Αθήνα
τηλ.: 8233.333 - 6914.275

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΑΔΑΣ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΚΛΙΝΤΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

Ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων, με αφορμή την επικείμενη επίσκεψη Κλίντον στη χώρα μας, επισημαίνει:

Λίγους μόνο μήνες μετά τη δολοφονική επιδρομή σε βάρος των λαών της Γιουγκοσλαβίας «ο δολοφόνος επιστρέφει στη γειτονιά του εγκλήματος!» Ο «πλανητάρχης» Κλίντον καθοδηγητής της βάρβαρης αυτής επιδρομής και αρχηγός της Νέας Τάξης και του ΝΑΤΟ –παγκόσμιου χωροφύλακα της εκμετάλλευσης και καταπίεσης εργαζομένων, χωρών, λαών και κινημάτων– επισκέπτεται την Ελλάδα και την Τουρκία όχι για λόγους «ρουτίνας» η εθμοτυπικούς αλλά για να πρωθήσει πολλαπλούς και βαθιά αντιδραστικούς στόχους:

- Την επισφράγιση και κατοχύρωση των εγκλημάτων του ΝΑΤΟ σε βάρος των λαών της Γιουγκοσλαβίας και την ενίσχυση της προσπάθειας για πλήρη υποταγή και διάλυση της.
- Την παρουσία σε μια περιοχή του κόσμου που αμερικανικές επεμβάσεις και παρεμβάσεις (Ιράν, Ιράκ, Λιβύη, Κουρδικές περιοχές κ.λπ.) έχουν δημιουργήσει εκατομμύρια εξαθλιωμένων από την πείνα και τις αρρώστιες ανθρώπων.
- Την εδραίωση και επέκταση της Νέας Τάξης και του νέου ΝΑΤΟ στα Βαλκάνια και γενικότερα στη ΝΑ Ευρώπη.
- Την ανανέωση της παραμονής των Αμερικανικών βάσεων και πυρηνικών στην Ελλάδα, των Νατοϊκών στρατηγείων σε Ελλάδα και Τουρκία, τις δυνάμεις «ταχείας επέμβασης» στην περιοχή και τις πωλήσεις πανάκριβων οπλικών συστημάτων.
- Τη διχοτομική «λύση» του Κυπριακού και προσπάθεια ρύθμισης όλων των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων και ανταγωνισμών με ΝΑΤΟϊκή και αμερικανική επιδιαιτησία, σε βάρος της ειρήνης και της φιλίας των εργαζομένων και των λαών των δύο χωρών.
- Την επιβράβευση του ρόλου που έπαιξε η Ελληνική Κυβέρνηση τόσο στην υπόθεση Οτσαλάν όσο και στις διευκολύνσεις που παρέσχε σε όλη τη δολοφονική επιχείρηση ενάντια στη Γιουγκοσλαβία.
- Την προώθηση της λεγόμενης «αντιτρομοκρατικής και αστυνομικής συνεργασίας» Ελλάδας και ΗΠΑ με νέο δρακόντειο τρομονόμι και άλλα μέτρα κρατικής βίας και καταστολής για το χτύπημα και την καθυπόταξη των πλατειών δημοκρατικών αντιστάσεων και αγώνων του Ελληνικού λαού, που εκδηλώθηκαν τόσο στην υπόθεση Οτσαλάν όσο και στη διάρκεια της επιδρομής στη Γιουγκοσλαβία.

Για όλους αυτούς τους λόγους Ο ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΛΙΝΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΠΙΘΥΜΗΤΟΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ. Η επισκεψή του στην Αθήνα όταν μάλιστα συμπίπτει με την έναρξη των εκδηλώσεων για την 26η επέτειο της ηρωικής εξέγερσης του Πολυτεχνείου, αποτελεί ΩΜΗ και ΒΑΝΑΥΣΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ απέναντι στους πολύχρονους αγώνες και τα δημοκρατικά αισθήματα του λαού και της νεολαίας.

Ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων θα συμμετάσχει στις εκδηλώσεις κατά της παρουσίας του Αμερικανού Προέδρου στη χώρα μας εκδηλώνοντας την αντίθεση των Ελλήνων Αρχιτεκτόνων στις μέχρι τώρα ενέργειες της αμερικανικής ηγεσίας χωρίς αυτό να εκφράζει αντίθεση προς τον αμερικανικό λαό.

**ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΥ 21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1999
ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ**

Συνάδελφοι